

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

ІІІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«МИСТЕЦТВО БЕЗ КОРДОНІВ: ТВОРЧІ ДІАЛОГИ»

III МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
ФАКУЛЬТЕТ МИСТЕЦТВ ІМЕНІ АНАТОЛІЯ АВДІЄВСЬКОГО
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПОМОРСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ В СЛУПСЬКУ (ПОЛЬЩА)
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ГАНЬСУ (КИТАЙ)
ПРИВАТНИЙ ЛЦЕНЗОВАНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«СЛОВ'ЯНСЬКА МУЗИЧНА ШКОЛА» (м. САСКАТУН, ПРОВІНЦІЯ
САСКАЧЕВАН. КАНАДА)

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
III МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«МИСТЕЦТВО БЕЗ КОРДОНІВ: ТВОРЧІ ДІАЛОГИ»

Запоріжжя
2026

*Рекомендовано до друку вченою радою
Бердянського державного педагогічного університету
(протокол № 10 від 19.06.2026 року)*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

- СТРАТАН-АРТИШКОВА Тетяна** – докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін Бердянського державного педагогічного університету;
- БУЗОВА Олена** – кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін Бердянського державного педагогічного університету;
- ГРИГОР'ЄВА Вікторія** – кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін Бердянського державного педагогічного університету;
- ЗАМАШНЮК Віктор** – старший викладач кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін Бердянського державного педагогічного університету;
- ВЕЛИЧКО Володимир** – старший викладач кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін Бердянського державного педагогічного університету.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

- ПАНЬКІВ Людмила** – докторка педагогічних наук, професорка, професорка, кафедри інструментального виконавства, оркестрового диригування та педагогіки мистецтва факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.
- КЛЕПАР Марія** – докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри початкової освіти Карпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Мис 95 Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції «Мистецтво без кордонів: творчі діалоги» (4-5 червня, м. Запоріжжя) / за заг. ред. Т. Б. Стратан-Артишкової. Запоріжжя : БДПУ, 2026. 154 с.

У збірнику представлено матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Мистецтво без кордонів: творчі діалоги», що відбулася на базі Бердянського державного педагогічного університету. Видання містить тези доповідей науковців, викладачів, аспірантів, магістрантів, студентів, педагогічних працівників та представників мистецької спільноти.

У матеріалах конференції відповідно до заявлених тематичних напрямів висвітлено актуальні питання розвитку сучасної мистецької освіти. Зокрема, розглядаються проблеми та перспективи інновацій у педагогічній освіті, особливості фахової підготовки майбутніх учителів мистецького профілю, інноваційні форми й методи викладання мистецьких дисциплін у закладах освіти різних типів. Значну увагу приділено ролі різних видів мистецтва у формуванні духовно-творчої особистості, питанням художньо-естетичного виховання, а також аналізу вітчизняного й зарубіжного досвіду розвитку мистецької освіти.

Матеріали збірника можуть бути корисними для науковців, викладачів закладів вищої освіти, учителів мистецьких дисциплін, здобувачів освіти, керівників творчих колективів та всіх, хто цікавиться актуальними проблемами мистецької педагогіки, культури й освіти.

Статті видані в авторській редакції

УДК 7:378(062)

© Колектив авторів, 2026

© Кафедра теорії та методики навчання мистецьких дисциплін, 2026

© Бердянський державний педагогічний університет, 2026

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І ІННОВАЦІЇ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ	9
<i>ДОБРОВОЛЬСЬКА Руфіна МУЗИЧНА ТЕРАПІЯ ТА ПІДГОТОВКА МУЗИЧНИХ ТЕРАПЕВТІВ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ.....</i>	<i>9</i>
<i>ДОРОШЕНКО Тетяна ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ ДО НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ</i>	<i>12</i>
<i>МАТВЕЄВА Наталія МИСТЕЦТВО В ІНКЛЮЗИВНІЙ ПРАКТИЦІ: ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ.....</i>	<i>15</i>
<i>ПАНЬКІВ Людмила, ЧЖОУ Геян .ФЕСТИВАЛЬНО-КОНКУРСНИЙ РУХ У МІЖНАРОДНОМУ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОМУ ПРОСТОРІ</i>	<i>19</i>
<i>ПОНОМАРЕНКО Кирило СИНЕРГІЯ МУЗИКИ ТА ФІТНЕС-ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ ОЗДОРОВЧОГО ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ</i>	<i>22</i>
<i>РАЦУЛ Олександр АРТТЕРАПЕВТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ: ІННОВАЦІЙНИЙ РЕСУРС ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ.....</i>	<i>25</i>
<i>САВЧЕНКО Наталія, ДУБІНКА Микола ПЕДАГОГІЧНА ІННОВАТИКА ЯК ЧИННИК МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ.....</i>	<i>29</i>

СУЛАЄВА Наталія <i>ТРАНСФОРМАЦІЯ МИСТЕЦЬКО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА</i>	32
ФІЛОНЕНКО Оксана, НЕБОРАК Катерина <i>ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: ІННОВАЦІЇ, ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ</i>	36
РОЗДІЛ II ОСОБЛИВОСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКОГО ПРОФІЛЮ	40
БОДРОВА Тетяна <i>МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ</i>	40
ЧЕРЕЗОВА Ірина <i>ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МУЗИКОТЕРАПІЇ В СУЧАСНИХ КРИЗОВИХ РЕАЛІЯХ</i>	43
ЛИСАК Ганна <i>АРТТЕРАПЕВТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У РОЗВИТКУ САМОСВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МИСТЕЦТВА</i>	45
ЗУЄВ Микола <i>ФОРМУВАННЯ АРТИСТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ</i>	48
КАНЄВСЬКА Катерина <i>АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ</i>	51
КАЧУР Микола <i>СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В КЛАСІ ГІТАРИ</i>	54

КАЧУР Олена

МЕТОДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО РОБОТИ
В УМОВАХ МІЖКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА..... 58

ПИЛИПЕНКО Людмила

ОСОБЛИВОСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ
МИСТЕЦТВА УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ 62

РЕШЕТОВА Яна

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ МИСТЕЦЬКОГО ПРОФІЛЮ..... 66

**РОЗДІЛ III ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ
ВИКЛАДАННЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН
В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ РІЗНОГО ТИПУ
(ЗАГАЛЬНООСВІТНІ, СПЕЦІАЛІЗОВАНІ) 69**

КУЛІКОВА Світлана

МУЗИЧНО-ІГРОВІ МЕТОДИ ТА СТОРІТЕЛЛІНГ У РОЗВИТКУ
ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ
НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА..... 69

ЗАМАШНЮК Віктор

ТЕХНІЧНЕ І ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГО ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ ГРИ
НА МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТАХ..... 73

БАКЛАНОВА Марія

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ РІЗНИХ ВИДІВ
ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 77

БУШТРУК Варвара

МУЗИЧНО-ДИДАКТИЧНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ
ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ..... 79

ГОЛКІНА Регіна

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО
МИСТЕЦТВА ДО ЗАСТОСУВАННЯ МУЗИКОТЕРАПІЇ
У РОБОТІ З УЧНЯМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ 81

ЖЕЛОБНИЦЬКА Вікторія

ВИКОРИСТАННЯ ВОКАЛЬНИХ ВПРАВ НА УРОКАХ
МИСТЕЦТВА У ЗЗСО ЯК КОРЕКЦІЙНОГО ЗАСОБУ
ДЛЯ ДІТЕЙ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ..... 86

КАЛІБЕРДА Олена

ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
УЧНІВ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНО-ТЕАТРАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 90

КОЛОМІЙЦЕВА Вероніка

НАВЧАННЯ ГРИ НА САКСОФОНІ В ДИСТАНЦІЙНОМУ
ФОРМАТІ: МОЖЛИВОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ 97

НЕСТЕР Юлія

ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ..... 100

РОМЕНСЬКА Катерина

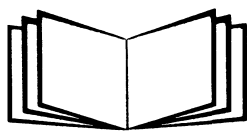
ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ МУЗИЧНО-СЛУХОВИХ УЯВЛЕНЬ
ЯК УМОВА ЇХ ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ
В УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ..... 103

САЖНЄВ Віталій

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ
МИСТЕЦТВА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ . 108

РОЗДІЛ IV РІЗНОВИДИ МИСТЕЦТВА У ФОРМУВАННІ ДУХОВНО-ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ	115
<i>КЛЕПАР Марія ПОЛІХУДОЖНІЙ ПІДХІД ЯК ЧИННИК ДУХОВНО-ТВОРЧОГО СТАНОВЛЕННЯ МОЛОДІ (на прикладі народного вокального ансамблю «ГУЦУЛОЧКИ»)</i>	<i>115</i>
<i>БУЗОВА Олена ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНІХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО БАЛЕТУ</i>	<i>118</i>
<i>ШЕВЦОВА Олена РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВ ДМШ НА УРОКАХ МУЗИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЗАСОБАМИ ВЗАЄМОДІЇ РІЗНИХ ВИДІВ МИСТЕЦТВА</i>	<i>122</i>
<i>КОВТУН Діана СИНТЕЗ МУЗИКИ ТА РУХУ У ФОРМУВАННІ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ</i>	<i>126</i>
<i>САВЧУКОВА Інна ТЕАТРАЛІЗОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ</i>	<i>129</i>
<i>ЧЕРЕЗОВА Анастасія МАНІПУЛЯЦІЇ МУЗИЧНИМ СУПРОВОДОМ ЯК ІНСТРУМЕНТ КЕРУВАННЯ ПОВЕДІНКОЮ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....</i>	<i>132</i>
<i>ЧУПАК Таміла МУЗЕЙ ЯК ПРОСТІР ДЛЯ ТВОРЧИХ ЗУСТРІЧЕЙ І МИСТЕЦЬКОГО ДІАЛОГУ.....</i>	<i>135</i>

РОЗДІЛ V ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ	139
<i>ВЕНЦЕВА Надія</i> <i>РОЗВИТОК МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (1917–1920 рр.)</i>	<i>139</i>
<i>БАКУМ Вікторія</i> <i>ВПЛИВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТА МИСТЕЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІКТОРА КОСЕНКА НА ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ.....</i>	<i>142</i>
<i>КОНДРАТЕНКО Ірина</i> <i>ТВОРЧИСТЬ ТЕАТРУ ПІСНІ «ЗАБАВА» ЧЕРНІГІВСЬКОГО МІСЬКОГО ЦЕНТРУ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ.....</i>	<i>147</i>
<i>СТРАТАН-АРТИШКОВА Тетяна</i> <i>ТВОРЧО-ПРОЄКТУВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ В СУЧАСНОМУ ДУХОВНО-МИСТЕЦЬКОМУ ПРОСТОРИ.....</i>	<i>151</i>

РОЗДІЛ І ІННОВАЦІЇ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

***ДОБРОВОЛЬСЬКА Руфіна,**
докторка філософії, доцентка кафедри
вокально-хорової підготовки, теорії та методики
музичної освіти імені Віталія Газінського
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна*

МУЗИЧНА ТЕРАПІЯ ТА ПІДГОТОВКА МУЗИЧНИХ ТЕРАПЕВТІВ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку мистецько-педагогічної науки та освіти значно зростає інтерес до вивчення психотерапевтичних і релаксаційно-педагогічних можливостей музичної терапії. Попри глибоке наукове підґрунтя дослідження цієї проблеми у світі, в українській освітній практиці унікальний потенціал музичної терапії використовується ще недостатньо, а сама професія музичного терапевта поки не має окремого законодавчого статусу. Метою тез є порівняльний аналіз світового досвіду застосування музичної терапії та підготовки музичних терапевтів, а також визначення стану розробленості цієї проблеми в українському освітньому просторі.

Еволюція музичної терапії відбувалася поетапно. На ранніх історичних етапах музика функціонувала в міфологічному, ритуальному та сакральному контекстах, що простежується у племінній медицині, давньоєгипетських, індійських, китайських, грецьких і біблійних джерелах. Подальша раціоналізація музичного впливу пов'язана з філософськими системами Піфагора, Платона, Аль-Фарабі та Авіценни,

які розглядали музику як засіб гармонізації тіла й душі. Однак до Нового часу ці уявлення мали переважно теоретичний характер.

Професіоналізація музичної терапії у ХХ столітті була зумовлена соціальними запитами (наслідки світових воєн і потреба реабілітації ветеранів), розвитком психології та медицини, інституціоналізацією освіти, формуванням професійних асоціацій і стандартів (NAMT, AMTA, BSMT, BAMI), а також міждисциплінарним характером галузі. Дослідники виокремлюють кілька етапів становлення дисципліни: медико-фізіологічну орієнтацію (перша половина ХХ ст.), інтеграцію поведінкових і психодинамічних підходів (1950–70-ті рр.), гуманістичний та трансперсональний поворот (1970–90-ті рр.) і сучасний культуроорієнтований, міждисциплінарний етап (з 2000-х рр.).

У США перші академічні програми з музичної терапії з'явилися в 1944 році в Мічиганському університеті, а в 1950 році було створено Національну асоціацію музичної терапії (NAMT), яка в 1998 році об'єдналася з Американською асоціацією музичної терапії (AAMT, 1971) в єдину організацію – Американську асоціацію музичної терапії (AMTA) [1; 2]. Базова навчальна програма AMTA сьогодні охоплює музичні основи (45%), клінічні основи (15%), музичну терапію (15%) та загальноосвітню підготовку (20–25%). Кваліфікований музичний терапевт повинен мати ступінь бакалавра за акредитованою програмою, пройти не менше 1200 годин клінічної підготовки та скласти сертифікаційний іспит CBMT.

У Великій Британії розвиток професії пов'язаний із діяльністю Гільдії Святої Сесилії (1891), а пізніше – Товариства музичної терапії (1958, з 1967 року – BSMT). У 1982 році Міністерство охорони здоров'я офіційно визнало музичних терапевтів на рівні з логопедами й фізіотерапевтами, а з 1997 року запроваджено державну реєстрацію фахівців. Австрія є одним із найефективніших прикладів серед країн Європейської конфедерації музичної терапії: з 2009 року професію регулює спеціальний закон, що визначає два рівні кваліфікації – бакалаврський (робота під наглядом) і магістерський (право на приватну практику) [3].

Концептуальне підґрунтя сучасної музичної терапії спирається на праці Кеннета Брусці, який визначив музичну терапію як систематичний процес втручання, у якому терапевт допомагає клієнту покращити здоров'я засобами музичного досвіду та терапевтичних взаємин [4]. Ця дефініція стала основою для подальшого осмислення галузі як науково обґрунтованої професійної практики.

В Україні музична терапія перебуває на стадії активного становлення. Чинниками розвитку є потреба психологічної підтримки населення, реабілітації військовослужбовців, ветеранів і дітей, які пережили травматичний досвід війни. Українські заклади вищої освіти поступово впроваджують окремі освітні компоненти з музичної терапії в підготовку музикантів, педагогів і психологів, однак повноцінна державна система підготовки фахівців за міжнародними стандартами поки відсутня. Професійному розвитку сприяє діяльність громадських об'єднань, зокрема Всеукраїнської асоціації музикотерапевтів України та Асоціації музикотерапевтів України, які організують конференції, тренінги та програми підвищення кваліфікації [5].

Отже, провідний досвід США, Великої Британії та Австрії є цінним орієнтиром для України, оскільки засвідчує закономірний шлях професіоналізації музичної терапії: від громадських ініціатив до законодавчого визнання, стандартизованої освіти та системи сертифікації. Вивчення цих моделей здатне прискорити формування вітчизняної системи підготовки музичних терапевтів та її інтеграцію в європейський і світовий професійний простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Records of the American Music Therapy Association. Colorado State University Libraries. URL: <https://archives.colostate.edu/repositories/2/resources/83>
2. Music Therapy Historical Review. American Music Therapy Association (AMTA). URL: https://www.musictherapy.org/about/music_therapy_historical_review/
3. Music therapy. Wikipedia: The Free Encyclopedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Music_therapy
4. Bruscia K. E. Defining Music Therapy. 3rd ed. University Park, IL : Barcelona Publishers, 2014. URL: <https://archive.org/details/bruscia-kenneth-e-defining-music-therapy>
5. Всеукраїнська асоціація музикотерапевтів України : офіційний сайт. URL: <https://www.musictherapy.com.ua/>

ДОРОШЕНКО Тетяна,
*докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри мистецьких дисциплін
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ ДО НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Сучасна система вищої мистецької освіти орієнтується на підготовку фахівця, здатного не лише до творчої діяльності, а й до наукового пошуку, критичного аналізу та професійного саморозвитку. Проблема формування мотивації до наукової діяльності є предметом досліджень багатьох українських і зарубіжних науковців. Психолого-педагогічні механізми мотивації висвітлено у працях І. Беха, С. Гончаренка, О. Савченко [1; 2; 7] та інших, а питання внутрішньої мотивації особистості ґрунтовно розроблено Е. Десі та Р. Раяном у теорії самодетермінації [3]. Проблеми професійної підготовки майбутніх педагогів мистецьких спеціальностей досліджували О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський та інші [4; 5; 6;].

Проблема розвитку мотивації саме до наукової діяльності у здобувачів мистецьких спеціальностей потребує подальшого дослідження, оскільки на відміну від здобувачів технічних чи природничих спеціальностей, студенти мистецького профілю традиційно орієнтовані на творче самовираження, емоційно-образне мислення та практичну виконавську діяльність. Саме тому дослідницька робота нерідко сприймається ними як другорядний компонент професійної підготовки. Разом із тим сучасні тенденції розвитку мистецької освіти свідчать про необхідність інтеграції творчої та наукової діяльності. Майбутній педагог-музикант, виконавець мають не лише володіти високою виконавською майстерністю, а й бути здатними аналізувати музичні твори, освітній процес, застосовувати результати наукових досліджень у практиці, здійснювати педагогічну діагностику, упроваджувати інноваційні технології навчання. Саме тому формування мотивації до наукової діяльності стає важливою складовою професійної компетентності сучасного фахівця.

Попри значну кількість праць, недостатньо дослідженими залишаються педагогічні умови, що забезпечують стійку внутрішню мотивацію студентів мистецьких спеціальностей до наукового пошуку.

Однією з важливих педагогічних умов є інтеграція науково-дослідницької діяльності зі змістом професійної підготовки. Дослідження мають безпосередньо пов'язуватися з творчою практикою студентів, їхньою виконавською, педагогічною діяльністю. За таких умов науковий пошук набуває особистісного змісту та сприяє поглибленню професійної компетентності.

Ефективність такого підходу підтверджує власний педагогічний досвід. Залучення студентів до досліджень, пов'язаних із виконанням музичних творів або сценічною діяльністю, сприяє глибшому розумінню художнього змісту, стильових особливостей, психології творчості та формуванню індивідуальної виконавської концепції. Наукова діяльність у такому випадку стає природним продовженням творчої практики.

Так, працюючи над виконанням твору Мирослава Скорика «Вальс» із Партити № 5, студентка була залучена до підготовки наукової доповіді на тему «Виконавська інтерпретація «Вальсу» із Партити № 5 Мирослава Скорика в контексті стильових особливостей композитора». Цінність такої форми організації дослідницької діяльності полягає в тому, що студентка одночасно розвивала виконавські, аналітичні та комунікативні компетентності. Аналіз стильових особливостей музичної мови композитора, жанрової природи твору, принципів драматургічного розвитку музичного матеріалу сприяв більш усвідомленому вибору виконавських засобів виразності. Підготовка доповіді вимагала роботи з науковою літературою, порівняння різних інтерпретацій, формулювання власних висновків. У результаті процес підготовки до концертного виконання перетворився на дослідницьку діяльність, що позитивно позначилося як на якості виконання, так і на формуванні стійкої мотивації до наукового пошуку. Таким чином, науковий пошук став не додатковим навчальним навантаженням, а засобом творчого саморозвитку, самовираження та професійного вдосконалення студентки.

Важливою педагогічною умовою є також створення науково-творчого освітнього середовища, у якому функціонують студентські конференції, творчі лабораторії, наукові семінари, дискусійні клуби, міждисциплінарні проекти, та у якому науковий пошук стає частиною творчої культури закладу освіти. Таке середовище формує позитивне ставлення студентів до дослідницької діяльності та сприяє розвитку академічної культури.

Суттєвою умовою розвитку мотивації є науково-педагогічне наставництво. Практика свідчить, що мотивація студентів значною мірою

формується завдяки особистому прикладу викладача, його дослідницькій активності, підтримці перших наукових публікацій і виступів на конференціях. Якщо викладач демонструє власний дослідницький інтерес, залучає студентів до спільних наукових проєктів, обговорює актуальні проблеми мистецької освіти, допомагає робити перші публікації та виступи на конференціях, формується атмосфера довіри й професійного партнерства.

Не менш важливою умовою виступає створення ситуації дослідницького успіху. Позитивний досвід участі у конференціях, публікація тез, схвальна оцінка результатів дослідження підсилюють внутрішню мотивацію студентів до подальшої наукової діяльності.

Перспективним напрямом є використання цифрових технологій під час виконання та представлення результатів досліджень як засобу стимулювання наукової активності студентів. Представники сучасного покоління значну частину інформації сприймають через цифровий контент. Саме тому традиційні форми наукової роботи доцільно поєднувати з мультимедійними презентаціями, відеодоповідями, електронними портфоліо та цифровими науковими проєктами, що робить дослідницьку діяльність більш привабливою для сучасної молоді.

Відповідно до теорії самодетермінації Е. Десі та Р. Раяна, найвищий рівень залученості до діяльності забезпечує внутрішня мотивація [3]. Саме тому студентам необхідно надавати можливість самостійно обирати тематику досліджень, пов'язану з їхніми професійними інтересами та творчою діяльністю, можливість творчого самовираження та усвідомлення практичної цінності отриманих результатів.

Таким чином, розвиток мотивації до наукової діяльності у здобувачів мистецьких спеціальностей забезпечується комплексом педагогічних умов: інтеграцією досліджень із професійною підготовкою, створенням науково-творчого освітнього середовища, науково-педагогічним наставництвом, створенням ситуації успіху та використанням сучасних цифрових технологій. За таких умов наукова діяльність перестає бути формальною вимогою освітньої програми й перетворюється на дієвий інструмент професійного самопізнання, творчого зростання та мистецького самовираження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. Київ: Академвидав, 2012. 256 с.

2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
3. Deci E. L., Ryan R. M. Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior. New York : Plenum Press, 1985. 371 p.
4. Олексюк О. М. Музична педагогіка : навч. посіб. Київ : КНУКіМ, 2013. 248 с.
5. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Київ : Освіта України, 2010. 274 с.
6. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.
7. Савченко О.Я. Діагностика і дидактичні умови формування у молодших школярів мотивації уміння вчитися. *Український педагогічний журнал*. 2015. №1. С. 85–98. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/9773/1/%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf> (дата звернення: 15.06.2026).

МАТВЕЄВА Наталія,
*кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри початкової освіти
та освітніх інновацій
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

МИСТЕЦТВО В ІНКЛЮЗИВНІЙ ПРАКТИЦІ: ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ

На сучасному етапі розвитку суспільства акцентуємо увагу на феномені мистецтва, що полягає у його здатності охоплювати весь світ людини та вказує на відношення до духовної сфери культури. Сутність мистецтва полягає у його здатності цілісно відображати широкий спектр буття. Це репрезентує його як поліфункціональну систему, через яку ми пізнаємо культуру нації, народу, держави, епохи. Відтак у епоху ХХІ століття мистецтво посідає неоднозначне місце, позаяк, з одного боку, надає естетичне задоволення, а з іншого – виконує низку інших функцій, створює нове у залежності від сучасних тенденцій. Сьогодні, як ніколи раніше, суспільство відчуває потребу в креативних, творчих особистостях, готових до змін, використання досягнень науки, техніки й культури задля

розвитку своєї держави, потребує духовного відродження засобами мистецтва. Забезпечити це покликана освітня галузь, якій властиві інноваційні процеси, спрямовані на гармонійний розвиток особистості, розбудову Нової української школи. Заслужує на увагу виокремлення особливого значення мистецтва у роботі з гетерогенним складом учнівського колективу НУШ, за якого розглядаємо його не лише як творчу спадщину народів світу, а й своєрідний багатофункціональний засіб, що сприяє гармонійному розвитку всіх без винятку учнів. З одного боку, така «інноваційність» мистецтва полягає у його багатофункціональності, а з іншого – підвищеній ефективності освітнього, виховного, розвивального, корекційного впливу на особистість. Це підтверджено низкою наукових досліджень вітчизняних науковців, як-от: А. Бреусенко, О. Вознесенська, Н. Волкова, В. Газолишин, Н. Єщенко, З. Ленів, О. Любарець, А. Капська, Н. Пинчук та інші.

У контексті означеного розглядаємо мистецтво як незамінний засіб навчання, виховання та розвитку учнів з особливими освітніми потребами. В інклюзивній практиці станом на сьогодні мистецтво широко використовується як:

- *освітній засіб*: самопізнання себе, світу, людей, стосунків, професій тощо (мистецтво зображає красу людини та навколишнього середовища, формує світогляд, передає знання у доступній формі);

- *виховний засіб*: подолання негативних рис, отримання позитивних емоцій, формування позитивних якостей;

- *розвивальний засіб*: гармонійний розвиток особистості з урахуванням її природних задатків та здібностей, умінь та навичок, рівня розвитку, інтересів; формування людських цінностей;

- *корекційний засіб*: корекція порушень розвитку шляхом використання різних видів арт-терапевтичного впливу засобів мистецтва [1];

- *засіб мотивації* до творчої, комунікативної, навчальної, ігрової та інших видів діяльності тощо (за допомогою різних художніх форм мистецтво передає ті аспекти, які викликають різного роду емоції та переживання, відчуття та почуття, нові думки).

В освітній практиці набули популярності різні види мистецтва. Зокрема у освітньому процесі НУШ широко використовується художня література й образотворче мистецтво, трудове навчання, хореографія. На уроці застосовуються музичні композиції, уривки музичних та твори

образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва. Через художні образи та чуттєвість мистецтво формує цілісну картину світу у дітей, розповідає про глибинний внутрішній світ особистості, розкриває найтонші грані людської душі. Натомість у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами мистецтво характеризується значно ширшим спектром впливу. Зокрема доволі актуальним було й залишається використання різних видів мистецтва на кшталт терапії. Терапія мистецтвом або арт-терапія – це один з сучасних методів психологічної корекції порушень інтелектуального, психічного, комунікативного, фізичного розвитку. Зупинимось на окремих аспектах використання мистецтва як терапії у роботі з учнями з різними нозологіями:

а) музикотерапія – найшвидший та найефективніший засіб корекційного впливу на психоемоційний стан дитини. На практиці використовується прослуховування музичних творів, розучування та проспівування пісень (уривків), опанування гри на музичних інструментах у роботі з дітьми з різними нозологіями. Особливо ефективно при порушенні психічного розвитку, розладах дефіциту уваги та гіперактивності, порушеннях мовлення;

б) драмотерапія використовується у роботі з дітьми з різними видами нозологій. Передбачає розігрування сценок та етюдів, казок, уривків творів. Її ефективність полягає у сприянні соціалізації особистості, розвитку комунікативних навичок та емпатії через рольову гру;

в) лялькотерапія як своєрідний театр та гра ляльками, виконання певних ролей та їх озвучення, керування ляльками за допомогою пальців руки. Використовується для зміцнення психічного здоров'я, подолання тривожності, страхів, сприяння соціальної адаптації, налагодженню комунікації та взаємодії з іншими. Така арт-терапія дозволяє подолати комунікативні труднощі, формує навички взаємодії, розвиває соціальні уміння, сприяє подоланню страхів;

г) танцювально-рухова терапія, логоритміка – це використання елементів хореографії, ритму з рухами. Має на меті «запуск» мовлення у поєднанні з рухом, піснею (промовлянням), пізнання власного тіла, розвиток точності, вправності рухів, зняття м'язової напруги;

д) ізотерапія (малювання, ліплення, колажування) використовується у роботі з дітьми з розладами спектра аутизму, порушеннями мовлення та затримкою психічного розвитку, підвищеною тривожністю, страхами, неадекватною самооцінкою, емоційною депривацією тощо. Має на меті

емоційно-чуттєвий розвиток дитини, подолання ізоляції та соціалізацію, формування комунікативних навичок через творчу діяльність;

е) пісочна терапія (використання піску, різного роду фігурок-символів людини, тварин, транспортних засобів та інше) задля емоційного урівноваження, подолання тривожності, розвитку дрібної моторики тощо.

У цілому ці та інші аспекти дозволяють виокремити такі основні переваги використання терапії мистецтвом над іншими корекційними засобами, як-от:

- широта й можливості щодо його використання (діти різного віку, рівня та можливостей, нозологій);

- розвиток навичок комунікації засобами невербального спілкування;

- створення безбар'єрного розвивального освітнього середовища, за якого відбувається гармонійний розвиток особистості (формування навичок комунікації, слугування соціалізації, самоствердженню й самореалізації дитини, допомога у подоланні страхів спілкування та взаємодії);

- емоційно-чуттєвий розвиток особистості та її мотивація (сприяння появі позитивних емоцій, вражень, відчуття піднесення, які мотивують до подальшої творчості, спілкування, гри, навчання дітей з різними нозологіями) [3].

У цілому вважаємо, що мистецтво як терапія має й соціально-педагогічний потенціал, що слугує регулюванню поведінки дитини, зняттю соціальної [2, с. 78] напруженості й тривожності, сприяє подоланню конфліктів та успішній адаптації у соціокультурному середовищі. Використання всього арсеналу мистецтва в інклюзивній практиці дозволяє не лише занурити дітей у атмосферу культури й традицій українського народу та народів світу, а й формує морально-етичні норми, виховує позитивні риси, розширює кругозір, прищеплює загальнолюдські цінності. Ці та інші аспекти дозволяють стверджувати, що мистецтво – неоціненний скарб, який доцільно використовувати не лише для творчої діяльності, розкриття внутрішнього потенціалу особистості, а й з метою більш широкого впливу на її розвиток. Мистецтво сьогодні не лише для мистецтва, мистецтво – для особистості, її щасливого життя, відчуття себе повноцінним громадянином, членом шкільної родини, господарем рідного дому. Мистецтво – це можливість зануритись у внутрішній світ дитини, несхожої на інших, знайти у ній

природні задатки та розвинути їх, подарувати позитивні емоції та відчуття небайдужості з боку інших, підвищити рівень та якість життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Калашник І., Сірик І. Методи арт-терапії у роботі з дітьми та дорослими, які пережили психотравмуючу ситуацію. *Психологічний журнал*, № 14. 2025. С. 69-80. DOI: <https://doi.org/10.31499/2617-2100.14.2025.328737> URL: <http://psyj.udpu.edu.ua/issue/view/19263>

2. Кіпріянов І.Ю., Ковальчук Т.І. Використання арт-терапії у роботі з дітьми з особливими потребами. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Вип. 5 (48). 2014. С. 77-83. URL: <https://enpuirb.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6f1e37b3-2f32-493a-a1fd-11d5a679977d/content>

3. Кочерга Є., Несуца І. Визначення педагогічних умов використання елементів арт-терапії при роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Освіта і наука в умовах інноваційного розвитку суспільства: збірник тез доповідей Першої Всеукраїнської науково-практичної конференції* (14 вересня 2022 року, м. Дніпро) / за заг. ред. Т. В. Мотуз, Є. В. Кочерги. Дніпро: Дніпровська академія неперервної освіти, 2022. С. 297-299. URL: <https://dSPACE.bdpu.org.ua/server/api/core/bitstreams/96c076e3-9dab-4552-9fab-f6a28f31a604/content>

ПАНЬКІВ Людмила,

докторка педагогічних наук, професорка

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

м. Київ, Україна

ЧЖОУ Геян,

аспірантка факультету мистецтв

імені Анатолія Авдієвського

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

м. Київ, Україна

ФЕСТИВАЛЬНО-КОНКУРСНИЙ РУХ У МІЖНАРОДНОМУ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОМУ ПРОСТОРИ

Сучасний культурно-мистецький простір все більш насичується фестивально-конкурсним рухом. Конкурси та фестивалі різноманітного мистецького спрямування (музично-виконавські, театральні,

хореографічні, художні тощо) організовуються школами, коледжами, університетами, громадськими організаціями. До участі в мистецьких змаганнях прагнуть не лише відомі митці, професійні музиканти, художники, а й учнівська молодь, яка лише навчається в мистецьких школах, студіях. Навіть учні-початківці прагнуть продемонструвати свої перші успіхи у мистецькому житті. Таку можливість забезпечує дітям та юнацтву ціла мережа мистецьких *конкурсів-фестивалів*. І це саме та форма змагань, що відповідає сьогodнішнім потребам художнього розвитку учнів, та цілям мистецької освіти загалом.

Роль фестивально-конкурсного руху в контексті популяризації найкращих мистецьких ідей та технологій у соціокультурному просторі України висвітлюють Т. Зінська, Я. Ігнат'єва, Н. Менько, А. Підипський, Т. Стратан-Артишкова, О. Яковлев та інші.

Мистецький конкурсний рух, як система організації творчих змагань талановитої молоді та митців, пройшов складні етапи еволюції: від давніх ритуальних свят, спортивних та вуличних змагань – до масштабних соціокультурних подій [1; 2].

Синтетичний формат «конкурс-фестиваль» сьогодні є оптимальним і найпоширенішим у культурно-мистецькому просторі України, оскільки передбачає включення конкурсної програми змагань до широкомасштабного культурного дійства із святковими перформансами, авторськими та тематичними виставками, майстер-класами, рекреаційними зонами тощо.

Головним завданням мистецьких фестивалів-конкурсів є пропаганда творчості, залучення якомога більше учасників для популяризації мистецтва, розвиток міжкультурних зв'язків, відродження і збереження національних культурних надбань; надання можливості молодим митцям продемонструвати рівень власної майстерності, познайомитись з досягненнями своїх колег, а також виявити перспективні напрями свого розвитку.

Важливої значущості набуває фестивально-конкурсний рух у сучасній мистецькій освіті. На сьогодні широкої популярності набули мистецькі фестивалі-конкурси в освітніх закладах, зокрема III-IV рівнів акредитації: «Хай пісня скликає друзів» (на базі Чернівецького державного університету імені Юрія Федьковича); «Пролісок», «Як серцю виспівать себе» (на базі факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Українського державного університету імені Михайла Драгоманова);

«Сходинки до майстерності» (Академія культури та мистецтв Закарпатської обласної ради в м. Ужгород); «Співограй» (Бердянський державний педагогічний університет) та багато інших. Проаналізувавши їх програмові положення та вимоги, виділяємо такі *функції* сучасного фестивально-конкурсного руху в Україні:

- *виховна* функція передбачає засвоєння соціально-культурних цінностей і норм, дозволяє набути соціальний досвід;

- *пізнавальна* функція забезпечує ознайомлення з новими сторінками художньої культури та мистецтва, з новими технологіями розкриття художніх образів тощо;

- *презентаційна* функція передбачає надання можливостей для розкриття талантів; дозволяє учасникам заявити про себе, презентувати свої творчі здобутки, репертуар тощо;

- *ідентифікаційна* функція реалізується, коли учасник відчуває себе частиною культури свого народу, національну ідентичність;

- *комунікативна* функція виражається у взаємодії учасників, митців; сприяє обміну досвідом; забезпечує створення широкого поля художнього спілкування;

- *культуротворча* функція полягає у стимулюванні культурного розвитку, формування мотивації до створення нових культурних прогам, проєктів та ін.;

- *мобілізаційна* функція передбачає виховання вмінь концентрації, зосередженості; формування вольових якостей, артистизму тощо;

- *рекреаційна і релаксаційна* функції пов'язані з святковістю, відновленням життєвої енергії в культурно-мистецькій діяльності.

Окреслені функціональні ознаки сучасних конкурсів-фестивалів свідчать про їхню особливу значущість та подальшу перспективу розвитку в культурно-мистецькому просторі України.

Фестивально-конкурсний рух – це комплексне соціокультурне явище, що поєднує оглядові конкурсні змагання та святкові мистецькі заходи (фестивали, концерти, творчі форуми та ін.) задля популяризації культури, творчості, для обміну досвідом, культурної комунікації.

Активізація мистецького фестивально-конкурсного руху в Україні в надскладний воєнний час свідчить про потужний культурний потенціал нашої нації. Сподіваємось, що мистецьке життя освітить наше суспільство Красою, Любов'ю і Надією, Добром і Справедливістю, зміцнить Віру в Перемогу над злом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зінська Т. В. Музичні конкурси та фестивалі в контексті соціокультурного проектування в Україні кінця ХХ – початку ХХІ століття. Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики ХХІ століття. Матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції 14-15 квітня 2016 року. м. Київ. С. 384-395.

2. Менько Н. Фестивально-конкурсний рух у проєкції розвитку української культури. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. Вип.45. 2023. С.112-119.

ПОНОМАРЕНКО Кирило,

старший викладач

кафедри хореографії та фітнесу

Бердянського державного педагогічного університету

м. Запоріжжя, Україна

СИНЕРГІЯ МУЗИКИ ТА ФІТНЕС-ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ ОЗДОРОВЧОГО ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Стрімкий розвиток індустрії здоров'я та цифровізація суспільства зумовили появу нових мультидисциплінарних підходів до організації рухової активності. Традиційні форми занять фітнесом поступово трансформуються під впливом концепції Інтернету речей, штучного інтелекту та персоналізованого аудіосупроводу. Синергія музики та сучасних фітнес-технологій відкриває широкі перспективи для підвищення мотивації, покращення ергономіки рухів та об'єктивного контролю за станом організму.

Вплив музичного супроводу на організм людини під час виконання фізичних вправ має глибоке нейробіологічне підґрунтя. Ритмічна стимуляція діє як потужний ергогенний засіб, здатний моделювати психоемоційний стан та оптимізувати енерговитрати. За даними сучасних досліджень, раціонально підібране звукове середовище забезпечує запуск механізму ритмічної інтеграції, який полягає у мимовільному узгодженні частоти рухів (кроків, дихання, серцебиття) із зовнішнім акустичним темпом [2].

У контексті психофізичної регуляції музичний супровід виконує дві ключові функції:

- *дисоціативна функція*, яка полягає у відволіканні уваги центральної нервової системи від сигналів втоми та м'язового дискомфорту. Це дозволяє знизити суб'єктивне сприйняття зусиль та збільшити загальну тривалість перебування у цільовій зоні навантаження без перенапруження;

- *стимулювальна функція*, яка пов'язана з активацією симпатoadреналової системи під впливом високотемпової музики. Динамічні треки сприяють мобілізації рухових одиниць та підвищенню вибухової сили м'язів. Поєднання аеробних вправ із персоналізованим звуковим супроводом оптимізує роботу кардіореспіраторної системи, тоді як фіксований темп структурує рухові цикли та полегшує їх координацію.

Сучасний етап розвитку фітнес-індустрії характеризується переходом від пасивного відтворення аудіофайлів до концепції адаптивного аудіо-пейсингу – автоматичного керування темпом тренування за допомогою звуку. Головним драйвером цих змін виступають гаджети (смарт-годинники, фітнес-трекери, біометричні навушники), які здатні зчитувати параметри організму в режимі реального часу і передавати їх програмним алгоритмам. Це перетворює пасивне спостереження за здоров'ям на проактивний цифровий моніторинг [1].

Інтеграція мобільних застосунків дозволяє кардинально індивідуалізувати процес занять. У контексті синергії з музикою це реалізується за допомогою таких інноваційних рішень [2; 3]:

1. *Динамічне керування темпом (BPM-shifting)*. Спеціалізоване програмне забезпечення у реальному часі аналізує дані інтегрованого пульсометра. Якщо частота серцевих скорочень користувача падає нижче цільового пульсового коридору, алгоритм автоматично прискорює темп відтворення музичного треку. Це психологічно та біомеханічно стимулює людину до більш інтенсивної роботи. У зворотній ситуації система уповільнює аудіопотік та допомагає повернутися до стану спокою.

2. *Генеративні аудіо-технології III*. Сучасні нейромережеві платформи не тільки підбирають готові пісні, а створюють нескінченний звуковий ландшафт на основі біометричних даних користувача, швидкості його переміщення (за GPS) та частоти кроків.

3. *Інтерактивні тренажерні комплекси*. Обладнання нового покоління синхронізує параметри механічного опору (наприклад, кут

нахилу бігової доріжки чи супротив велотренажера) з музичними акцентами та візуальним рядом цифрових платформ.

Важливо зазначити, що ефективність синергетичного підходу безпосередньо залежить від методологічно правильної побудови структури заняття. Так, О. Шинкарьова наголошує на важливості використання музичних творів так званої «квадратної» будови для фітнес-занять. У такій структурі музична фраза має чіткий поділ, що дає змогу конструювати симетричні рухові комбінації та забезпечувати рівномірне навантаження [4].

Висновок. Синергія музики та фітнес-технологій є одним із найбільш перспективних напрямків розвитку сучасної індустрії здоров'я та спортивної науки. Інтеграція біометричних пристроїв із системами адаптивного аудіо-пейсингу та штучного інтелекту дозволяє перетворити звуковий супровід на об'єктивно керований чинник тренувального процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Калініченко О. О., Грибан Г. П. Стан дослідження проблеми використання цифрових технологій у фізичному вихованні. *Формування та розвиток взаємодії викладачів і студентів в умовах трансформаційних змін освітнього процесу: можливості та виклики*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції (3 грудня 2025 р., Харків). С. 211-213.

2. Панчук А. П., Панчук І. В., Шеретюк Ю. В. Синергія руху і ритму: роль музики у фітнес-тренуваннях. *Олімпійський та паролімпійський спорт*. 2025. Випуск 1. С. 102-106. DOI 10.32782/olimpstu/2025.1.19

3. Рева Я. Г., Золотарьова-Пасюта Н. М. Синергія звуку та руху : взаємодія музики і танцю. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2024. № 2. С. 181-185. DOI 10.32461/2226-3209.2.2024.308385

4. Шинкарьова О. Д. Методика викладання сучасних фітнес-технологій. Навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти спец. «017 Фізична культура і спорт». Полтава : Видавництво ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2022. 106 с.

РАЦУЛ Олександр,
*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри спеціальної освіти
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна*

АРТТЕРАПЕВТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ: ІННОВАЦІЙНИЙ РЕСУРС ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ

Сучасна система педагогічної освіти потребує впровадження інноваційних підходів до професійної підготовки майбутніх педагогів, здатних ефективно працювати в умовах динамічних соціокультурних змін, цифровізації освітнього простору та зростання психоемоційного навантаження. Сьогодні професійна діяльність педагога вимагає не лише ґрунтовної фахової підготовки, а й високого рівня емоційної компетентності, творчого мислення, комунікативної культури та здатності до саморозвитку. У зв'язку з цим актуалізується пошук інноваційних освітніх технологій, які забезпечують гармонійний розвиток особистості майбутнього педагога та сприяють формуванню його професійної стійкості.

Особливої актуальності набуває використання арттерапевтичних технологій як ефективного засобу розвитку творчого потенціалу, емоційної стійкості та професійної компетентності майбутніх фахівців. Арттерапевтичні методи сприяють створенню позитивного психологічного клімату в освітньому середовищі, розвитку навичок самовираження, емоційної саморегуляції та рефлексії. Їх використання у процесі професійної підготовки дозволяє майбутнім педагогам не лише опанувати сучасні методики роботи, а й розвивати здатність до емпатії, творчої взаємодії та ефективної комунікації.

В умовах сучасних суспільних викликів, пов'язаних із воєнними подіями, психологічною напругою та необхідністю підтримки ментального здоров'я учасників освітнього процесу, арттерапевтичні технології набувають особливого значення. Вони допомагають знижувати рівень тривожності, формувати стресостійкість та підтримувати психологічне благополуччя студентської молоді. Саме тому інтеграція арттерапевтичних практик у систему педагогічної освіти розглядається як

важливий напрям модернізації професійної підготовки майбутніх педагогів.

Метою тез є обґрунтування значення арттерапевтичних технологій у професійному становленні майбутніх педагогів та визначення їхнього потенціалу у формуванні професійно важливих якостей.

Арттерапевтичні технології є сукупністю методів і форм роботи, що ґрунтуються на використанні різних видів мистецтва з метою гармонізації емоційного стану, розвитку творчих здібностей та активізації особистісного потенціалу. Вони поєднують педагогічний, психологічний і мистецький компоненти, забезпечуючи комплексний вплив на особистість майбутнього педагога. Арттерапевтичні технології охоплюють широкий спектр творчих практик, зокрема музикотерапію, ізотерапію, казкотерапію, драматерапію, танцювально-рухову терапію та інші форми художньо-творчої діяльності.

Як зазначає О. Вознесенська, арттерапія в сучасному освітньому просторі виступає важливим ресурсом психологічної підтримки, самовираження та розвитку особистості [1]. Її застосування сприяє створенню безпечного та емоційно комфортного освітнього середовища, у якому здобувачі освіти мають можливість вільно виражати власні емоції, переживання та творчі ідеї. Арттерапевтичні методи дозволяють активізувати внутрішні ресурси особистості, розвивати впевненість у власних можливостях та формувати позитивну мотивацію до професійної діяльності.

Використання арттерапевтичних практик у професійній підготовці майбутніх педагогів сприяє формуванню емоційного інтелекту, комунікативної культури та здатності до рефлексії. У процесі творчої діяльності студенти навчаються усвідомлювати власний емоційний стан, керувати емоціями, конструктивно взаємодіяти з іншими учасниками освітнього процесу та ефективно вирішувати міжособистісні конфлікти. Водночас арттерапевтичні технології стимулюють розвиток креативного мислення, здатності до імпровізації та пошуку нестандартних педагогічних рішень.

Особливого значення арттерапевтичні практики набувають у контексті формування професійної стійкості майбутніх педагогів. Творча діяльність сприяє зниженню рівня тривожності, емоційного напруження та психічного виснаження, що є надзвичайно важливим в умовах сучасних суспільних викликів. Крім того, використання елементів арттерапії у

процесі професійної підготовки дозволяє майбутнім педагогам оволодіти інноваційними методами роботи з дітьми та молоддю, зокрема в інклюзивному освітньому середовищі, де особливого значення набувають емпатія, підтримка та індивідуальний підхід до кожного здобувача освіти.

У процесі професійної підготовки ефективними є такі арттерапевтичні технології, як музикотерапія, ізотерапія, казкотерапія, драматерапія та елементи творчих імпровізацій. Їх застосування створює сприятливі умови для розвитку креативності, емоційної стійкості та професійної мобільності майбутніх педагогів. Участь студентів у творчій діяльності сприяє зниженню рівня тривожності, розвитку навичок самовираження та формуванню позитивного психологічного клімату в освітньому середовищі.

Г. Падалка підкреслює, що мистецтво має значний педагогічний потенціал, оскільки забезпечує комплексний вплив на інтелектуальну, емоційну та духовну сфери особистості [2]. Саме тому інтеграція арттерапевтичних технологій у зміст педагогічної освіти сприяє формуванню гуманістичних цінностей, розвитку емпатії та здатності до ефективної міжособистісної взаємодії.

Важливим аспектом використання арттерапевтичних технологій є їх відповідність сучасним тенденціям розвитку освіти, орієнтованим на особистісно орієнтований та компетентнісний підходи. О. Комаровська зазначає, що мистецтво в сучасній освіті виступає не лише засобом естетичного розвитку, а й важливим інструментом формування творчої та духовно багаті особистості [3]. У цьому контексті арттерапевтичні технології сприяють розвитку soft skills майбутніх педагогів, зокрема комунікативності, емоційної гнучкості, креативності та здатності до саморозвитку.

Отже, арттерапевтичні технології виступають важливим інноваційним ресурсом професійного становлення майбутніх педагогів. Їх використання у процесі фахової підготовки забезпечує розвиток творчого потенціалу, емоційної компетентності, професійної рефлексії та готовності до роботи в сучасному освітньому середовищі. Арттерапевтичні практики сприяють формуванню в майбутніх педагогів здатності до самопізнання, емоційної саморегуляції та ефективної міжособистісної взаємодії, що є важливими складовими професійної майстерності сучасного фахівця.

Інтеграція арттерапевтичних методів у педагогічну освіту відповідає актуальним тенденціям розвитку мистецької освіти та сприяє підготовці

конкурентоспроможного й творчого фахівця. Використання мистецько-терапевтичних технологій дозволяє поєднувати професійну підготовку з розвитком особистісних якостей студентів, формувати їхню креативність, комунікативність, емпатійність та здатність до творчого вирішення професійних завдань.

Особливого значення арттерапевтичні технології набувають у контексті гуманізації сучасної освіти, орієнтованої на особистісний розвиток здобувачів освіти та створення психологічно безпечного освітнього середовища. Їх застосування сприяє розвитку позитивної мотивації до навчання, підтримці психоемоційного благополуччя студентської молоді та формуванню стійкого інтересу до майбутньої професійної діяльності.

Крім того, використання арттерапевтичних методів у процесі професійної підготовки майбутніх педагогів створює умови для впровадження інноваційних форм і методів навчання, орієнтованих на активну творчу діяльність студентів. Це забезпечує підвищення ефективності освітнього процесу, розвиток навичок співпраці, самовираження та професійної адаптації в умовах сучасних освітніх викликів.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у розробленні та впровадженні комплексних арттерапевтичних програм у систему професійної підготовки майбутніх педагогів, а також у вивченні ефективності використання різних видів арттерапії в умовах інклюзивного та дистанційного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вознесенська О. Л. Арт-терапія в Україні: стан та перспективи розвитку / О. Л. Вознесенська // Львівсько-Ряшівські наукові зошити : Культура – Мистецтво – Освіта – Терапія в міждисциплінарній перспективі. 2014. Вип. 2. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego. С. 93-103.
2. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ : Освіта України, 2008. 274 с.
3. Комаровська О. Мистецтво в новій українській школі: що змінилося? // Початкова освіта. Київ : УОВЦ «Оріон», 2018. С. 122–125.

САВЧЕНКО Наталія,
*докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри освітніх наук
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна*

ДУБІНКА Микола,
*доктор педагогічних наук, доцент,
декан факультету освітніх наук та мистецтв
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна*

ПЕДАГОГІЧНА ІННОВАТИКА ЯК ЧИННИК МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Сучасний розвиток освіти відбувається в умовах глибоких суспільних трансформацій, що зумовлюють необхідність її постійного оновлення. Зростання обсягів інформації, динаміка соціально-економічних змін, нові вимоги до особистості актуалізують проблему впровадження інновацій у педагогічну практику. У цьому контексті особливого значення набуває педагогічна інноватика як галузь наукового знання, що забезпечує теоретичне осмислення, систематизацію та впровадження нововведень у навчально-виховний процес [1].

Освіта як соціальний інститут ніколи не була статичною системою, однак у сучасних умовах її здатність до змін стає визначальною характеристикою. Інноваційність виступає ключовою ознакою нової освітньої парадигми, що передбачає відкритість до нового, гнучкість і орієнтацію на майбутнє. Традиційна модель навчання, яка тривалий час домінувала в освітній практиці, виявляється недостатньо ефективною, оскільки орієнтована переважно на передачу знань, умінь і навичок. Водночас сучасне суспільство потребує особистості, здатної до самостійного мислення, творчої діяльності, прийняття рішень і адаптації до змін [2].

У другій половині ХХ століття наукова спільнота звернула увагу на невідповідність традиційного навчання новим суспільним вимогам. Це сприяло формуванню концепції інноваційного навчання, яке розглядається як процес і результат освітньої діяльності, спрямованої на розвиток творчого потенціалу особистості, її готовності до змін і ефективною соціальною взаємодією. Інноваційне навчання ґрунтується на

розвитку різних форм мислення, стимулює пізнавальну активність і формує здатність до співпраці, що є важливими умовами успішної життєдіяльності в сучасному світі [3].

Розвиток освіти відбувається у контексті глобальних тенденцій, серед яких особливе значення мають масовість і неперервність освіти, підвищення її ролі як соціальної цінності, орієнтація на активну пізнавальну діяльність, індивідуалізація освітнього процесу та забезпечення умов для самореалізації особистості. Ці тенденції визначають нові функції освіти, що полягають не лише у формуванні системи знань, а й у розвитку досвіду діяльності, комунікації, творчості та соціальних відносин [1].

Водночас процес впровадження інновацій у педагогічну освіту супроводжується певними труднощами. Серед них слід виокремити інерційність традиційної системи освіти, недостатню готовність педагогів до інноваційної діяльності, відсутність системного підходу до реалізації нововведень, а також психологічний опір змінам. Важливо зазначити, що не кожне нововведення є ефективним, адже його прогресивність визначається результатами впровадження та відповідністю потребам суспільства і особистості [4].

Особливу роль у реалізації інноваційних процесів відіграє педагог, який виступає їх безпосереднім носієм і організатором. Сучасний педагог має володіти інноваційним мисленням, бути готовим до постійного професійного саморозвитку, творчого пошуку та впровадження нових педагогічних технологій. Професіоналізація педагога передбачає його здатність працювати в умовах змін, приймати нові ідеї та адаптувати їх до конкретної освітньої ситуації. Важливим аспектом є також формування внутрішньої мотивації до інноваційної діяльності, що забезпечує її ефективність і результативність [2].

Суттєвою характеристикою сучасних освітніх інновацій є їх гуманістична спрямованість. Освітній процес має бути зорієнтований на особистість здобувача освіти, створення умов для її самореалізації, розвитку творчого потенціалу та формування ціннісних орієнтацій. У цьому контексті змінюється і роль педагога, який виступає не лише як джерело знань, а як партнер і наставник, що супроводжує особистість у процесі її розвитку. Такий підхід сприяє формуванню суб'єктності здобувача освіти та його активної позиції у навчанні [3].

Педагогічна інноватика як наукова дисципліна формується на межі різних галузей знання, зокрема педагогіки, психології, соціології, теорії управління та економіки освіти. Вона досліджує закономірності виникнення, розвитку та впровадження інноваційних процесів в освіті. Основними поняттями цієї галузі є «інновація», «нововведення», «інноваційний освітній процес», «інноваційна діяльність». Інноваційні процеси в освіті розглядаються як комплексні зміни, що охоплюють цілі, зміст, методи, форми і засоби навчання та спрямовані на підвищення ефективності освітньої діяльності [4].

Перспективи розвитку педагогічної освіти пов'язані з подальшою інтеграцією інноваційних підходів, упровадженням сучасних освітніх технологій, розвитком компетентнісного підходу та формуванням інноваційної культури педагогів. Особливого значення набуває підготовка педагогів, здатних не лише адаптуватися до змін, а й виступати їх ініціаторами. Це передбачає оновлення змісту педагогічної освіти, удосконалення методів навчання та створення умов для розвитку творчого потенціалу майбутніх педагогів.

Отже, інновації в педагогічній освіті є необхідною умовою її модернізації та підвищення якості. Вони забезпечують відповідність освітньої системи сучасним вимогам і сприяють формуванню особистості, здатної до самореалізації та ефективної діяльності в умовах динамічного суспільства. Водночас ефективність інноваційних процесів залежить від їх системного характеру, рівня професійної підготовки педагогів і гуманістичної спрямованості освітньої діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В.П. Філософія освіти XXI століття. Київ: Знання, 2019.
2. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні: інноваційні аспекти. Київ: Грамота, 2020.
3. Сисоєва С.О. Інноваційні процеси в освіті. Київ: Видавництво НПУ, 2016.
4. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти. Київ: Генеза, 2018.

СУЛАЄВА Наталія,

*докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри музики імені Григорія Левченка
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка
м. Полтава, Україна*

ТРАНСФОРМАЦІЯ МИСТЕЦЬКО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасний етап розвитку освіти характеризується активним упровадженням цифрових технологій у всі сфери педагогічної діяльності. Особливо відчутними цей процес є у сфері мистецько-педагогічної освіти, яка поєднує традиційні художньо-творчі підходи з новітніми технологічними інструментами. У сучасних умовах цифрове освітнє середовище є важливим засобом організації навчання та потужним чинником формування професійної компетентності майбутнього вчителя мистецьких дисциплін.

Дослідженню інноваційних технологій у системі мистецької освіти присвячено праці Т. Голінської [1], М. Дудай [2], Г. Стець та С. Кишакевич [3], О. Халєєвої, М. Колеснікової та Л. Костіної [4], О. Ярошенко [5]. Водночас питання комплексної трансформації мистецько-педагогічної освіти в умовах цифрового суспільства потребує подальшого наукового осмислення, зокрема щодо збереження художньо-творчого складника мистецької підготовки в умовах активної цифровізації освітнього простору.

Цифрове суспільство визначається як новий тип суспільної організації, у межах якого створення, передавання та використання інформації здійснюються переважно за допомогою цифрових технологій. У сфері мистецької освіти цифрові технології змінюють характер освітнього процесу і при цьому забезпечують інтерактивність, мобільність, мультимедійність та доступність освіти, трансформують форми художньої комунікації та формують нову освітню парадигму, орієнтовану на активну творчу взаємодію та цифрову компетентність майбутнього педагога [1, с. 3].

Формування цифрової компетентності, використання мультимедійних засобів (аудіо-, відео-, графічної та текстової інформації), інтеграція онлайн-платформ (Google Classroom, Moodle, Zoom, Microsoft Teams, YouTube тощо) та VR/AR-технологій, розвиток дистанційного навчання та застосування цифрових музичних сервісів (MuseScore, Sibelius, Finale, Soundtrap, BandLab та інші) сприяють оновленню змісту й методики

професійної підготовки педагогів мистецьких дисциплін відповідно до вимог сучасного цифрового суспільства. Окремого значення при цьому набувають онлайн-концерти та цифрові творчі проєкти у сучасній мистецькій освіті. Віртуальні виступи, дистанційні фестивалі, онлайн-конкурси та цифрові мистецькі колаборації стають важливими формами творчої діяльності в умовах цифрового суспільства. Такі проєкти сприяють розширенню мистецької взаємодії, забезпечують доступність творчої діяльності та відкривають нові можливості для самореалізації здобувачів освіти [4, с. 100].

Поступово у сферу музично-педагогічної освіти інтегруються технології штучного інтелекту, що змінюють підходи до створення, аналізу та інтерпретації музичних творів. Технології ШІ дозволяють автоматизувати окремі етапи навчання, забезпечують швидкий доступ до музичної інформації та створюють умови для індивідуалізації мистецької підготовки. Сучасні цифрові системи здатні аналізувати музичні твори, визначати стильові особливості, гармонічні структури, ритмічні моделі та інтонаційні характеристики, що значно полегшує процес музичного аналізу та навчання.

Одним із ключових напрямів використання штучного інтелекту у мистецькій освіті є генерація музики. Сучасні цифрові платформи та програми на основі ШІ здатні створювати музичні композиції, аранжування та супроводи у різних стилях і жанрах. Такі технології дозволяють майбутнім учителям мистецтва експериментувати зі звуковими моделями, розвивати творчі навички та опановувати сучасні методи музичної композиції. Використання генеративних музичних систем сприяє розвитку цифрової творчості та формуванню нових підходів до музичного мислення [5, с. 388].

Важливим напрямом застосування штучного інтелекту є автоматизований аналіз музичних творів. Завдяки цифровим алгоритмам стає можливим швидке опрацювання великих обсягів музичної інформації, порівняння різних виконавських інтерпретацій, аналіз гармонії, темпу, ритму та стилістичних особливостей музики. Такі технології можуть бути ефективним інструментом у процесі професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, оскільки сприяють розвитку аналітичного мислення та вдосконаленню музично-теоретичних знань [5, с. 389].

Разом із широкими можливостями використання цифрових технологій у мистецькій освіті існують і певні ризики. Однією з основних проблем є можливість втрати творчої унікальності та індивідуальності

мистецького мислення. Надмірна автоматизація творчих процесів може призвести до стандартизації музичного мистецтва, зниження ролі авторської інтерпретації та послаблення емоційно-ціннісного компонента творчості. Особливо актуальною є проблема збереження емоційного складника мистецтва, оскільки музичне мистецтво традиційно ґрунтується на емоційному переживанні, творчій інтерпретації та безпосередній художній комунікації між виконавцем і слухачем. Цифрове середовище частково переводить мистецьку комунікацію у віртуальний формат, що може знижувати рівень емоційної взаємодії між учасниками освітнього процесу. У цьому контексті цифрові технології мають розглядатися не як заміна творчого процесу, а як засіб його підтримки та вдосконалення [1, с. 6]. Саме тому важливим є гармонійне поєднання традиційних мистецько-педагогічних підходів із сучасними цифровими інструментами.

Попри наявні проблеми, цифрова трансформація мистецько-педагогічної освіти відкриває значні перспективи для її подальшого розвитку. Одним із перспективних напрямів є створення цифрових мистецьких платформ, які забезпечуватимуть інтеграцію навчальних матеріалів, мультимедійних ресурсів, онлайн-курсів та творчих проєктів у єдиному освітньому просторі. Такі платформи сприятимуть доступності мистецької освіти, розвитку дистанційного навчання та міжнародної творчої співпраці. Важливим напрямом є також розвиток гібридного навчання, яке поєднує традиційні форми мистецької підготовки з використанням цифрових технологій. Окрему перспективу складає індивідуалізація навчання завдяки використанню цифрових технологій та систем штучного інтелекту. Адаптивні освітні платформи, цифрові музичні сервіси та інтерактивні програми дають можливість враховувати індивідуальні потреби, рівень підготовки та творчі здібності здобувачів освіти. Важливим аспектом цифрової трансформації є розширення міжнародної мистецької комунікації. Цифрові технології забезпечують можливість участі у міжнародних онлайн-конкурсах, фестивалях, вебінарах, творчих проєктах та міжкультурних мистецьких ініціативах.

Отже, цифрова трансформація мистецько-педагогічної освіти є закономірним процесом, зумовленим розвитком цифрового суспільства та інтеграцією інформаційно-комунікаційних технологій у освітній простір. Вона суттєво впливає на зміст, форми й методи професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін і при цьому забезпечує цифрову відкритість, мобільність та мультимедійність отримання освіти. Використання цифрових технологій (мультимедійних засобів, онлайн-

платформ, VR/AR-технологій, цифрових музичних сервісів та штучного інтелекту) розширює можливості мистецької освіти, сприяє індивідуалізації навчання, розвитку творчої діяльності та формуванню цифрової компетентності здобувачів освіти. Разом із тим цифровізація актуалізує низку проблем, пов'язаних із ризиком формалізації творчості, зниженням рівня живої емоційно-художньої взаємодії та необхідністю збереження художньо-естетичної сутності мистецтва. У цьому контексті важливим є забезпечення балансу між технологічним та художнім компонентами мистецької освіти.

Перспективи розвитку пов'язані з удосконаленням цифрових освітніх платформ, упровадженням гібридного навчання, розвитком індивідуалізованих освітніх траєкторій на основі штучного інтелекту та розширенням міжнародної мистецької комунікації. Таким чином, цифрова трансформація мистецько-педагогічної освіти постає як процес поєднання інноваційних технологій і традиційних художньо-педагогічних цінностей, що потребує подальшого наукового осмислення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голінська Т. Інноваційні технології у системі мистецької освіти // *Науковий альманах мистецтва та освіти*. 2025. № 1. С. 1–10. DOI: <https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.39>
2. Дудай М. І. Інтеграція цифрових технологій у професійну підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва // *Fine Art and Culture Studies*. 2025. № 3. С. 87–96. DOI: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-3-1-13>
3. Стець Г. В., Кишакевич С. В. Викладання музичного мистецтва в умовах цифровізації освіти // *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2025. № 217. С. 183–187. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2025-1-217-183-187>
4. Халєєва О. В., Колеснікова М. Л., Костіна Л. М. Теоретико-методологічні аспекти дослідження хорового мистецтва та музичної освіти в умовах цифровізації // *Південноукраїнські мистецькі студії*. 2025. № 3. С. 95–102. DOI: <https://doi.org/10.24195/artstudies.2025-3.12>
5. Ярошенко О. Штучний інтелект та цифрові технології в професійній музичній освіті: переваги та обмеження // *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2025. № 219. С. 386–392. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2025-1-219-386-392>

ФІЛОНЕНКО Оксана,
*докторка педагогічних наук, професорка,
завідувачка кафедри освітніх наук
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна*

НЕБОРАК Катерина,
*старша викладачка кафедри освітніх наук
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна*

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: ІННОВАЦІЇ, ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Цифрова трансформація педагогічної освіти є одним із ключових напрямів модернізації української вищої школи, оскільки вона змінює не лише технічні засоби навчання, а й зміст професійної підготовки майбутнього вчителя, організацію освітнього процесу та підходи до формування професійних компетентностей. У сучасних умовах цифровізація освіти набуває стратегічного значення, адже пов'язана з потребою підготовки фахівця, здатного працювати в інформаційно насиченому середовищі, використовувати цифрові інструменти в педагогічній діяльності та забезпечувати якісне навчання в умовах постійних суспільних змін.

У сучасних українських дослідженнях цифрова трансформація освіти трактується як багатовимірний процес, що поєднує технологічне оновлення, управлінські зміни, трансформацію педагогічних практик і формування нової культури освітньої взаємодії. І. В. Назаренко наголошує на концептуальному характері цього явища, пов'язуючи його з переходом від традиційної моделі функціонування освіти до системи, у якій цифрові технології стають органічною складовою освітнього середовища та інструментом підвищення якості освіти [2, с. 13].

У такому контексті цифрова трансформація педагогічної освіти передбачає не лише використання платформ, електронних курсів чи сервісів комунікації, а й оновлення філософії професійної підготовки майбутнього вчителя. Йдеться про формування здатності критично працювати з інформацією, застосовувати цифрові ресурси для дидактичного проектування, здійснювати онлайн-комунікацію, використовувати аналітику освітніх даних і забезпечувати безпечну

поведінку в цифровому середовищі. Саме тому цифровізація педагогічної освіти має розглядатися як ресурс формування нового типу педагога, професійно мобільного, інноваційно орієнтованого та готового до безперервного саморозвитку.

В. Ю. Биков і О. М. Спирін підкреслюють, що цифрова трансформація освіти безпосередньо пов'язана з викликами економіки знань, у межах якої знання, інформація та цифрові компетентності стають визначальними ресурсами суспільного розвитку. Для педагогічної освіти це означає необхідність підготовки фахівців, здатних не лише користуватися цифровими інструментами, а й проєктувати освітнє середовище, що стимулює пізнавальну активність, співпрацю, творчість та індивідуалізацію навчання [1, с. 12–13]. Відповідно, цифрова трансформація педагогічної освіти повинна охоплювати як зміст навчальних дисциплін, так і методологію викладання, систему оцінювання, організацію педагогічної практики та моделі професійної взаємодії між викладачем і студентом.

Інноваційність цифрової трансформації педагогічної освіти виявляється насамперед у розширенні освітніх можливостей і зміні ролі суб'єктів навчання. Цифрові технології відкривають доступ до гнучких форматів здобуття знань, забезпечують персоналізацію навчання, посилюють інтерактивність освітнього процесу та створюють умови для поєднання формальної, неформальної й інформальної освіти. У педагогічній підготовці це особливо важливо, оскільки майбутній учитель має не лише засвоїти зміст професійної освіти, а й навчитися працювати в інноваційному середовищі, яке постійно змінюється [4, с. 158].

Важливим інноваційним напрямом стає використання змішаного навчання, цифрових освітніх платформ, електронних курсів, інтерактивних сервісів, віртуальних середовищ і засобів дистанційної підтримки педагогічної практики. Такі інструменти розширюють доступ до ресурсів, дозволяють оперативно оновлювати зміст навчання та забезпечують більш гнучке реагування на освітні запити студентів. Поряд із цим цифровізація сприяє розвитку навичок самоосвіти, самоменеджменту та професійної рефлексії, що є особливо значущими для майбутнього педагога в умовах неперервного оновлення знань [3, с. 104].

Інноваційний потенціал цифрової трансформації проявляється також у зміні дидактичних підходів. Освітній процес дедалі більше орієнтується на діяльнісне, проєктне, дослідницьке та компетентнісне навчання, у

межах якого цифрові інструменти не просто супроводжують навчання, а виступають засобом активного конструювання знання. Це дає підстави стверджувати, що цифровізація педагогічної освіти створює умови для переходу від репродуктивної моделі підготовки до моделі, заснованої на творчій активності, партнерстві та професійному саморозвитку майбутнього вчителя.

Попри значний інноваційний потенціал, цифрова трансформація педагогічної освіти супроводжується низкою складних викликів. Одним із них є нерівномірний рівень цифрової готовності викладачів і студентів, що ускладнює повноцінне впровадження сучасних технологій в освітній процес. Частина учасників освітнього процесу володіє лише базовими цифровими навичками, тоді як ефективне функціонування цифрового освітнього середовища вимагає значно ширшого спектра компетентностей, зокрема в галузі цифрової дидактики, комунікації, онлайн-оцінювання та інформаційної безпеки.

Наступний виклик пов'язаний з інфраструктурними та організаційними бар'єрами. У статті Л. О. Сущенко, О. О. Андрющенко, П. Р. Сущенко акцентовано, що цифрова трансформація закладів вищої освіти потребує не лише технологічного оснащення, а й стратегічного бачення, фінансового забезпечення, нормативної підтримки та послідовної управлінської політики. За відсутності цих умов цифровізація може набувати фрагментарного характеру, коли окремі цифрові рішення існують ізольовано і не утворюють цілісного освітнього середовища [4, с. 160].

Суттєвим викликом є і ризик формального впровадження цифрових інструментів без належного педагогічного переосмислення їхніх функцій. Якщо цифрові технології використовуються лише як технічне доповнення до традиційного навчання, без оновлення змісту, методів і форм взаємодії, це не забезпечує реальної трансформації освіти [3, с. 111]. У такому разі виникає небезпека технологізації без педагогічної ефективності, коли цифровізація не покращує якість підготовки майбутнього вчителя, а лише ускладнює освітній процес новими технічними вимогами.

Окремої уваги потребують етичні, психологічні та комунікативні аспекти цифрової трансформації. Розширення онлайн-форматів змінює характер взаємодії між викладачем і студентом, може знижувати рівень безпосереднього соціального контакту, підвищувати ризики інформаційного перевантаження, цифрової втоми та емоційного виснаження. Для педагогічної освіти це має особливе значення, оскільки

професія вчителя передбачає високий рівень комунікативної культури, емпатії, педагогічної підтримки та виховного впливу, які складно повноцінно реалізувати лише в цифровому форматі [2, с. 15].

Отже, цифрова трансформація педагогічної освіти є складним і багаторівневим процесом, що охоплює концептуальне оновлення змісту професійної підготовки, модернізацію освітнього середовища, розвиток цифрової компетентності майбутніх учителів і зміну педагогічних практик. Її інноваційний потенціал полягає в розширенні доступу до освіти, персоналізації навчання, підвищенні гнучкості освітнього процесу та формуванні педагога нового типу, здатного ефективно діяти в умовах цифрового суспільства.

Водночас результативність цифрової трансформації залежить від подолання низки викликів, серед яких провідними є нерівномірний рівень цифрової компетентності, інфраструктурні обмеження, ризики формалізації цифровізації та потреба зберегти гуманістичну сутність педагогічної освіти. Перспективи подальшого розвитку вбачаються в системному оновленні освітніх програм, професійному розвитку викладачів, упровадженні інноваційних дидактичних моделей та поєднанні цифрових змін із цінностями людиноцентризму, академічної якості та педагогічної відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биков В. Ю., Спірін О. М. (2021). Цифрова трансформація освіти: виклики для економіки знань. Інформаційні технології і засоби навчання. Т. 83. № 3. С. 1–20.
2. Назаренко І. В. (2020). Цифрова трансформація освіти: концептуальні засади. Освітній дискурс. № 2(30). С. 12–19.
3. Собченко Т. М. (2021). Формування цифрової компетентності в підготовці майбутніх учителів в Україні та КНР. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія». Т. 7. № 1. С. 103–112.
4. Сущенко Л. О., Андрющенко О. О., Сущенко П. Р. (2022). Цифрова трансформація закладів вищої освіти в умовах діджиталізації суспільства: виклики і перспективи. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. № 2(51). С. 157–162.

РОЗДІЛ II ОСОБЛИВОСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКОГО ПРОФІЛЮ

БОДРОВА Тетяна,

*кандидатка педагогічних наук, доцентка,
професорка кафедри теорії та методики музичної освіти,
хорового співу і диригування*

*Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Дослідження останніх років у галузі загальної та мистецької педагогіки забезпечили нове розуміння сутнісних ознак освітнього середовища та вивчення тенденцій його розвитку в ХХІ столітті. У глобалізованому суспільстві педагог стає активним організатором освітнього процесу, здатним гнучко адаптуватися до динамічних та мінливих соціокультурних умов праці (С. Горбенко, Т. Дорошенко, А. Козир, О. Олексюк, О. Отич, І. Підласий, Т. Стратан-Артишкова, В. Черкасов, О. Щолокова).

Тому актуальність проблеми фахової підготовки педагогів-музикантів пов'язана існуючою суперечністю між соціальним замовленням на ефективних у своїй діяльності освітян мистецького профілю та недостатньою розробленістю художньо-педагогічних умов їх професійного розвитку через безпосередні практичні дії під час навчання.

Суттєвим чинником підготовленості педагога-музиканта до роботи з дітьми та молоддю є *методична складова* як основа успішної й продуктивної діяльності в мистецько-освітньому просторі. З позицій вчених методична підготовка здобувачів вищої освіти у сфері мистецтва -

найважливіший фактор і умова художньо-педагогічних новацій. Цей феномен розглядається науковцями як система неперервного освітнього розвитку у взаємозв'язку теоретичного і практичного, загальнопедагогічного і мистецького елементів, що мають взаємообумовлений характер. В той же час, методична підготовка майбутніх фахівців мистецького профілю тлумачиться як педагогічний процес, результатом якого є оволодіння студентами методичними компетентностями та здатністю до продуктивних дій в музично-освітньому середовищі із застосуванням спеціального інструментарію.

Науково доведено, що саме методичний вектор фахової мистецької освіти є найбільш інтегрованим мобільним утворенням, адже відповідає за здатність майбутніх педагогів-музикантів успішно виконувати свою професійну діяльність протягом життя [1; 2].

Компоненти методичної підготовки майбутніх фахівців-педагогів детерміновані загальнопедагогічними факторами інтеграції, діалектикою процесів міжпредметного та міждисциплінарного взаємопроникнення [3]. Науковці вказують на такі найбільш вагомні елементи цілісності й системності процесів методичної підготовки як: створення можливостей для взаємоузгодження методів навчання, виховання і творчості; виявлення спільних закономірностей і принципів, що відображають цілісність педагогічного процесу; баланс загального та специфічного; орієнтація на взаємопосилення процесів розвитку та саморозвитку особистості здобувача освіти [4, с. 105-106].

Зазначений контекст у методичній підготовці майбутніх педагогів-музикантів може бути реалізованим в умовах практики, що виступає критерієм істини та мірою здатності здобувачів вищої освіти адекватно реагувати на виклики сьогодення у мистецькій сфері. Практика за умови гармонізованості теоретико-методичних основ та безпосередніх мистецько-освітніх дій доводить доцільність й ефективність набутого майбутніми фахівцями в процесі навчання комплексу знань, вмінь і навичок, виявляє педагогічні здібності та творчі якості кожного студента. Саме практика в силу своїх домінантних якісних характеристик (продуктивність, технологічність, персоналізованість) уможливорює ефективність взаємин педагога як суб'єкта художньої дії з мистецько-освітнім середовищем (Т. Бодрова, А. Болгарський, Н. Гузій, Г. Падалка, О. Ростовський, В. Черкасов, О. Щолокова). Тому методична наука визнає складність вирішення проблеми узгодження двох основних педагогічних

умов ефективної діяльності студентів на практиці, що полягають, з одного боку, у забезпеченні *технологізації* навчально-виховного процесу, а з іншого – у *персоналізації* взаємовідносин учасників педагогічної дії (С. Гончаренко, І. Підласий, С. Сисоєва).

Найбільш ефективний міждисциплінарний та інтегративний зв'язок у всьому багатогранному процесі методичної підготовки засвідчують *наскрізні виробничі практики* студентів бакалаврату та магістратури у закладах загальної середньої та вищої освіти. Яскравим результатом проходження таких практик протягом навчання (педагогічна, виконавська, науково-дослідницька, науково-педагогічна) є особливий індивідуальний стиль діяльності майбутнього педагога-музиканта у єдності мистецької та освітньої складових. Сьогодні набувають особливої актуальності важливі професійні характеристики майбутніх фахівців мистецької сфери, до яких можна віднести: здатність до переконливої демонстрації музичних творів та їх глибокий художньо-педагогічний аналіз; спроможність застосування музичного матеріалу з навчальною та виховною метою у педагогічній взаємодії, а також вільне володіння елементами педагогічної техніки (швидкість емоційних реакцій, контроль навчальної ситуації, здатність до педагогічної імпровізації в нестандартних умовах мистецької роботи тощо).

Таким чином, зазначені педагогічні умови практичної підготовки та особистісні якості студентів передбачають безпосереднє залучення здобувачів вищої мистецько-педагогічної освіти з їх ціннісними настановами, художньо-виконавськими можливостями та розвинутими творчими здібностями до реального мистецько-освітнього середовища для отримання гарантованих продуктивних результатів у художній взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бодрова Т.О. Методична підготовка майбутніх учителів музики в контексті універсальних принципів загальної та мистецької освіти // Innovative processes in education: Collective monograph. – АМЕЕТ Sp. z o.o., Lodz, Poland, 2017. Р. 26-40.

2. Бодрова Т.О. Виробничо-практична підготовка студентів до діяльності у сфері мистецької освіти: актуальні аспекти // Наукові записки. Вип. 197. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький: РВВ ЦДПУ імені В.Винниченка, 2021, С. 41-49.

3. Підласий І.П. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя. Харків: Вид. група “Основа”, 2009. 360 с.

4. Якса Н.В. Основи педагогічних знань: Навч. посібник. Київ: Знання, 2007. 375 с.

ЧЕРЕЗОВА Ірина,

*кандидатка психологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри психології*

*Бердянського державного педагогічного університету
м. Запоріжжя, Україна*

ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МУЗИКОТЕРАПІЇ В СУЧАСНИХ КРИЗОВИХ РЕАЛІЯХ

Сучасні соціокультурні виклики, зумовлені тривалим військовим конфліктом, спричинили різке зростання рівнів тривожності, депресії та психоемоційного вигорання серед населення. Це актуалізує пошук гнучких, екологічних та доказових методів психологічної корекції, серед яких провідне місце посідає музикотерапія як напрям експресивної арттерапії.

Теоретико-методологічне підґрунтя застосування аудіальних стимулів закладено в класичних наукових працях, проте сучасний етап розвитку вітчизняної психології характеризується переосмисленням музикотерапії як інструменту стабілізації психіки в кризових умовах. Музикотерапія розглядається в полі сучасного психологічного знання як комплексний психологічний конструкт та інструмент психотерапевтичного впливу. Вона одночасно охоплює когнітивний, емоційний, фізіологічний та соціальний аспекти життєдіяльності особистості. У структурі психологічної допомоги музикотерапія виступає унікальним засобом невербального вираження, що дозволяє опрацювати глибокі психотравматичні переживання [1; 3].

Українські дослідники виокремлюють наступні базові функції музичної терапії в структурі психологічної корекції особистості:

- *когнітивна* – отримання та збагачення емоційного досвіду, розвиток емоційно-вольової сфери;

- *комунікативна* – екологічний вплив на оточення та оптимізація міжособистісної взаємодії;

- *розвивальна* – стимуляція особистісного зростання та формування навичок саморегуляції;

- *корекційна* – трансформація деструктивних проявів у «Я-концепції» та зниження агресивності;

- *регуляторна* – зниження рівня психологічної втоми та наслідків дистресу.

Музикотерапія інтегрується в психотерапевтичний процес через три ключові форми: *рецептивну* (пасивне слухання), *активну* (самостійне створення) та *інтегративну* (поєднання з іншими мистецтвами чи техніками). Рецептивна форма орієнтована на стабілізацію вегетативних проявів стресу, зниження реактивної тривожності та створення безпечного внутрішнього простору для подальшої психологічної роботи. Активні форми ефективно вивільняють пригнічені та заблоковані емоції (гнів, страх, образ), переводячи їх у конструктивний творчий напрямок. Синергія музикотерапії з іншими напрямками арттерапії (казкотерапією, малюванням або природотерапією) дозволяє комплексно впливати на здоров'язберезувальні ресурси психіки та закріплювати позитивні зміни на когнітивному і поведінковому рівнях [1; 3; 4].

Музикотерапія є одним із найпоширеніших методів у різних сферах психологічної допомоги. У системі інклюзивної допомоги вона виконує роль компенсаторного інструменту для дітей із психофізичними порушеннями, зокрема нейтралізує патологічні прояви особистісного розвитку та відновлює порушені адаптивні функції. Метод суттєво підвищує загальну якість життя дітей в інклюзивному просторі, знижуючи рівень шкільної чи ситуативної тривожності, підвищуючи самооцінку та стимулюючи мовленнєвий розвиток як засіб експресії та комунікації [4].

В умовах соціокультурної дестабілізації музикотерапія інтегрується в програми психологічної реабілітації військовослужбовців, внутрішньо переміщених осіб та осіб, що зазнали гострої травми. Метод допомагає інтегрувати травматичний досвід без ризику повторної ретравматизації за рахунок активації внутрішніх психоемоційних ресурсів [1].

Для педагогічних працівників, які щоденно стикаються з надмірними комунікативними та емоційними навантаженнями, впровадження музикотерапії є доступним і дієвим способом профілактики професійного вигорання. Інтеграція цього інструменту в систему психологічної підтримки дозволяє оперативно відновлювати внутрішній ресурс, долати наслідки хронічного стресу та підтримувати ментальне здоров'я [2].

Висновок. У сучасних кризових реаліях музикотерапія є потужним і доступним інструментом психологічної допомоги. Багатофункціональність методу забезпечує одночасну регуляцію психофізіологічних параметрів, відновлення емоційної рівноваги, усунення проявів депресії та

тривожності, а також розвиток когнітивної й комунікативної сфер особистості. Перспективи розвитку вітчизняної психологічної практики полягають у подальшій розробці інтегративних, синергетичних моделей музикотерапії та їх широкому впровадженні в систему психологічної допомоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. В'ятоха І., Оболенська М., Каплун Т., Власова В., Мазепа Т. Вплив музики на емоційний стан та психічне здоров'я в контексті сучасних соціокультурних реалій. *Міжнародний журнал з питань культури, історії та релігії*. 2025. Т. 7. Спец. вип. 1. С. 159-176. DOI: <https://doi.org/10.63931/ijchr.v7iSI1.159>
2. Ковальова С. В. Музикотерапія як ресурс збереження здоров'я та попередження синдрому «професійного вигорання» в педагогічних працівників. Народна освіта [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5236
3. Несен Р. С. Музикотерапія як немедикаментозний психокорекційний вплив в емоційному розвитку особистості. *Габітус*. Випуск 72. 2025. С. 117-122. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.72.1.21>
4. Романчук Н. О., Максимець С. М. Музикотерапія як засіб психологічної підтримки дітей з особливими освітніми потребами. *Сучасні тренінгові технології для розвитку особистості : екотренінг : матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Умань, 23-24 квітня 2024 року)*. С. 175-177.

ЛИСАК Ганна,

*старша викладачка кафедри психології
Бердянського державного педагогічного університету
м. Запоріжжя, Україна*

АРТТЕРАПЕВТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У РОЗВИТКУ САМОСВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МИСТЕЦТВА

Сучасні виклики в системі вищої педагогічної освіти актуалізують пошук нових підходів до фахової підготовки вчителів мистецького профілю. Одним із перспективних напрямів є впровадження арттерапевтичних технологій, які поєднують потенціал мистецтва з можливостями психолого-педагогічного впливу на особистість студента.

Розвиток самосвідомості майбутнього педагога є невід'ємною складовою його професійного становлення, адже саме усвідомлення власних емоцій, цінностей і творчих ресурсів формує підґрунтя для ефективної педагогічної діяльності.

Поняття «арттерапевтичні технології» охоплює систему методів і прийомів, що використовують різні види мистецтва – образотворче, музичне, хореографічне, театральне – з метою гармонізації внутрішнього світу особистості, розв'язання внутрішніх конфліктів та активізації творчого потенціалу. Дослідники наголошують, що арт-терапія функціонує одночасно як технологія психічної гармонізації та розвитку людини і як інструмент розширення діапазону саморегуляції. У контексті підготовки педагогів мистецького профілю ці функції набувають особливої значущості.

Аналіз сучасних наукових праць свідчить про зростаючий інтерес науковців до проблематики арт-педагогіки та арттерапії у вищій освіті: М. Андерсен-Уорен, І. Бреусенко-Кузнецов, О. Будза, О. Брюховецька, А. Чуприков, О. Вознесенська, Ю. Гундერთайло, І. Грузинська, О. Карапетрова, Е. Келліш, М. Кисельова, А. Лоуен, Р. Мартін, С. Максименко, Є. Морозова, Л. Найдьонова, Л. Подкоритова, Н. Роджерс, К. Росс, О. Скнар, О. Отич, Г. Ферс, Г. Хульбут, Т. Яценко. Зокрема, дослідники виокремлюють два взаємопов'язані напрями: «арт-освіту» як навчання мистецтвом через систему теоретичних знань і практичних дій та «арт-терапію» як засіб впливу на виховний, розвивальний і лікувальний потенціал майбутніх педагогів [3]. Важливо, що процес навчання студентів основам арттерапії створює єдиний арттерапевтичний та освітній простір у системі «викладач–студент», що сприяє професійному становленню та особистісному зростанню майбутніх учителів [1].

Самосвідомість майбутнього вчителя мистецтва є багатовимірним феноменом, що включає: усвідомлення власної творчої ідентичності; розуміння власних емоційних реакцій у процесі мистецької діяльності; рефлексію щодо педагогічних цінностей та установок; здатність до самоаналізу та критичного оцінювання власного досвіду. Дослідження підтверджують, що формування педагогічної культури безпосередньо означає розвиток у студентів самосвідомості, самостійності, незалежності суджень у поєднанні з повагою до поглядів інших [1]. Художня творчість у процесі арттерапії допомагає зрозуміти й оцінити власні ресурси та потреби, що є основою зрілої педагогічної позиції.

У практиці підготовки вчителів мистецького профілю доцільно використовувати такі арттерапевтичні техніки: мандала-терапію (для розвитку самопізнання та центрування); ізотерапію (для дослідження і вираження емоційного досвіду); музикотерапію (для розвитку емоційного

інтелекту); тілесно-рухову терапію (для відкриття власного фізичного стану та несвідомих тенденцій і розвитку самосвідомості) [2]; драматерапію та психодраму (для відпрацювання педагогічних ролей і сценаріїв); казкотерапію (для інтеграції особистості та усвідомлення внутрішніх конфліктів). Кожна з цих технік забезпечує різні аспекти розвитку самосвідомості й у комплексі формує цілісну систему арттерапевтичного супроводу освітнього процесу.

Зарубіжні дослідження, зокрема С. Чакраборті підтверджують, що інтегративні підходи, які поєднують арттерапію з практиками усвідомленості (mindfulness), сприяють значному зниженню рівня тривожності педагогів та розвитку їхньої емоційної регуляції [4]. Це особливо актуально в умовах воєнного часу, коли майбутні українські вчителі мистецтва потребують посиленої психологічної підтримки та розвитку резильєнтності. Арттерапевтичні технології в такому контексті виконують не лише розвивальну, а й профілактичну та реабілітаційну функції.

Якісне дослідження щодо впровадження арттерапії в освітній процес мистецьких спеціальностей (Арт-терапія очима вчителів мистецтва, 2024) засвідчило, що практика арттерапії в освіті є не лише можливою, а й необхідною: вона допомагає студентам краще справлятися з академічним та життєвим тиском і формує більш компетентних фахівців [3]. Важливим висновком є те, що самосвідомість і здатність до рефлексії є внутрішніми для ефективної клінічної та педагогічної практики і мають цілеспрямовано розвиватися у процесі фахової підготовки.

Таким чином, арттерапевтичні технології мають значний потенціал для розвитку самосвідомості майбутніх учителів мистецтва і можуть розглядатися як системний інструмент їх фахової підготовки. Їх упровадження сприяє формуванню творчої ідентичності педагога, розвитку емоційного інтелекту, здатності до рефлексії та саморегуляції – якостей, що є фундаментальними для успішної педагогічної діяльності в галузі мистецької освіти. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробці та апробації цілісної програми арттерапевтичного супроводу підготовки вчителів мистецького профілю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Городиська В.В., Арт-педагогіка як засіб підготовки сучасного вчителя. Молодь і ринок. Дрогобич. 2025. 168 с. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.344551>

2. Замелюк М.І., Магдисюк Л.І., Ольхова Н.В. Арт-терапія як засіб творчої самореалізації особистості. Психологія: реальність і перспективи.

Збірник наукових праць РДГУ. Вип. 10. С. 51-58. Рівне. 2019. URL: https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi10.93

3. Art Therapy through the Eyes of Art Teachers: A Qualitative Study of Adolescents' Educational Practices. International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development. Vol. 13 (4). 2024. URL: <https://www.ijarped.com/index.php/journal/article/view/3087>

4. Chakraborty S. The Influence of Art Therapy, Growth Mindset, and Mindfulness Practices in Reducing Teacher Anxiety: A Mixed-Methods Approach. Asian Journal of Applied Education. 2024. URL: <https://journal.formosapublisher.org/index.php/ajae/article/view/15936>

ЗУЄВ Микола,

здобувач I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Музичне мистецтво»

Бердянського державного педагогічного університету

м. Запоріжжя, Україна

Науковий керівник – СТРАТАН-АРТИШКОВА Тетяна,

докторка педагогічних наук, професорка,

професорка кафедри теорії та методики

навчання мистецьких дисциплін

Бердянського державного педагогічного університету

м. Запоріжжя, Україна

ФОРМУВАННЯ АРТИСТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У сучасних умовах модернізації мистецької освіти особливої актуальності набуває проблема професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва як творчої, духовно розвиненої та художньо компетентної особистості. Сучасний педагог-музикант має володіти не лише фаховими знаннями, виконавськими вміннями та педагогічними компетентностями, а й артистичними якостями, які забезпечують ефективність його художньо-педагогічної діяльності. Саме артистизм сприяє емоційній виразності педагогічної взаємодії, формуванню естетичного досвіду учнів та створенню творчої атмосфери в освітньому процесі.

У науково-педагогічних працях Г. Падалки, О. Олексюк, Л. Масол, Н. Гуральник, В. Черкасова та інших дослідників артистичні якості майбутнього вчителя музичного мистецтва розглядаються як інтегративне особистісне утворення, що охоплює емоційну чутливість, сценічну культуру, художню виразність, здатність до творчої інтерпретації музичного твору, комунікативність і педагогічну імпровізацію. Формування цих якостей є важливим складником професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, оскільки специфіка їхньої діяльності передбачає постійну творчу взаємодію з аудиторією та художньо-естетичний вплив на особистість учня.

Проблематика професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва посідає важливе місце у працях українських науковців. Теоретико-методологічні аспекти мистецької освіти досліджували Г. Падалка, Л. Масол, О. Олексюк, О. Ростовський, В. Черкасов та інші. Значну увагу питанням розвитку художньо-творчих і виконавських умінь студентів приділяє Л. Косяк [1], яка підкреслює, що вокально-виконавська діяльність є важливим засобом розвитку творчої індивідуальності та сценічної виразності майбутнього педагога [1, с. 121].

Науковці наголошують, що артистизм є не лише професійною характеристикою виконавця, а й необхідною складовою педагогічної майстерності вчителя музичного мистецтва. У процесі музично-педагогічної діяльності саме артистизм забезпечує здатність педагога емоційно та художньо впливати на учнів, активізувати їхню творчу діяльність і формувати мотивацію до сприймання мистецтва. У зв'язку з цим особливого значення набуває створення ефективних педагогічних умов для розвитку артистичних якостей студентів у закладах вищої освіти.

Важливе місце у формуванні артистичних якостей майбутніх учителів музичного мистецтва посідає інструментально-виконавська підготовка. У процесі роботи над музичними творами студенти розвивають виконавську техніку, художньо-образне мислення, емоційну виразність і сценічну культуру. Інструментальне виконавство сприяє формуванню здатності до інтерпретації музичного матеріалу, творчого самовираження та передачі художнього змісту музики слухацькій аудиторії. Саме під час публічного виконання музичних творів активізуються артистизм, виконавська свобода, емоційна мобільність і навички сценічної комунікації.

Суттєве значення у формуванні артистичних якостей має концертно-виконавська та творча діяльність студентів. Участь у мистецьких заходах, фестивалях, конкурсах і творчих проєктах сприяє розвитку сценічної впевненості, комунікативних здібностей, виконавської мобільності та

здатності до самопрезентації. Залучення студентів до фестивального руху стимулює їхню творчу активність і позитивно впливає на формування музично-естетичної культури особистості [3, с. 28].

Ефективність формування артистичних якостей значною мірою залежить від використання інноваційних методів навчання та створення творчого освітнього середовища. Застосування інтерактивних технологій, імпровізаційних вправ, методів емоційного занурення, сценічного моделювання та творчих проєктів сприяє розвитку творчого потенціалу студентів і враховує їхні індивідуальні здібності [5, с. 314].

Отже, формування артистичних якостей майбутніх учителів музичного мистецтва є важливою складовою професійної підготовки сучасного педагога-музиканта. Розвиток сценічної культури, емоційної виразності, творчої активності та художнього мислення забезпечує ефективність музично-педагогічної діяльності й сприяє професійній самореалізації особистості. Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо у розробленні сучасних методик розвитку артистизму студентів у процесі інструментально-виконавської підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Косяк Л. І. Питання формування художньо-творчих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокально-виконавської діяльності // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2021. № 197. С. 120-124.
2. Бузова О. Д., Бояр О. С. Формування професійно-особистісних якостей майбутніх вчителів музики засобами комплексної взаємодії мистецтв // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2021. № 195. С. 60-66.
3. Черкасов В. Ф. Формування музично-естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивального руху // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2021. № 192. С. 26-31.
4. Гуральник Н. П. Професійна підготовка майбутнього вчителя музики: теорія і практика : монографія. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 308 с.
5. Умрихіна О. С. Принципи та підходи формування професійної культури майбутніх учителів музичного мистецтва // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2022. № 209. С. 312-316.

КАНЄВСЬКА Катерина,
*здобувачка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальності А4.13 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво)
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна*

Науковий керівник – ДОРОШЕНКО Тетяна,
*докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри мистецьких дисциплін
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна*

АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Сучасна система освіти України функціонує в умовах складних суспільних викликів, спричинених воєнними подіями, що істотно впливають на психоемоційний стан дітей. Постійна тривожність, вимушене переміщення, дистанційне навчання, порушення звичного способу життя та дефіцит живого спілкування негативно позначаються на розвитку молодших школярів. У таких умовах особливого значення набуває пошук педагогічних засобів, здатних не лише підтримати психоемоційне здоров'я дитини, а й сприяти її творчому розвитку, самовираженню та соціалізації. Одним із найбільш ефективних засобів вирішення цих завдань є арт-терапія.

Актуальність проблеми формування творчої активності молодших школярів засобами арт-терапії зумовлена сучасними вимогами Нової української школи, орієнтованої на розвиток творчої, емоційно стійкої, ініціативної особистості. У Державному стандарті початкової освіти визначено необхідність формування в учнів здатності до творчого самовираження, емоційного інтелекту, креативності та вміння взаємодіяти з іншими [3]. Особливої ваги ці завдання набувають в умовах війни, коли школа стає не лише освітнім, а й психологічно безпечним простором для дитини.

Творча активність є важливою характеристикою особистості молодшого школяра, що проявляється у прагненні до самостійного пізнання, творчого самовираження, ініціативності та здатності створювати нове. У молодшому шкільному віці закладаються основи креативного мислення, формується уява, емоційна сфера та здатність до

нестандартного вирішення завдань. Саме тому цей віковий період є найбільш сприятливим для розвитку творчої активності.

Науковці розглядають творчу активність як інтегративну якість особистості, що поєднує мотиваційний, емоційний, когнітивний та діяльнісний компоненти [5]. Для її формування необхідно створити умови, у яких дитина почуватиметься емоційно захищеною, вільною у вираженні власних почуттів та думок. Саме такі можливості надає арт-терапія.

Арт-терапія є особливим напрямом психолого-педагогічної роботи, що використовує мистецтво та творчу діяльність для гармонізації емоційного стану особистості, розвитку комунікативних навичок і творчого потенціалу. У педагогічному процесі арт-терапія не ставить за мету художню досконалість результату. Її головне завдання полягає у створенні безпечного середовища для самовираження дитини, розвитку її внутрішнього світу та підтримки емоційного благополуччя.

Засоби арт-терапії надзвичайно різноманітні. У роботі з молодшими школярами можуть використовуватись музикотерапія, казкотерапія, пісочна терапія, ізотерапія, лялькотерапія, танцювально-рухова терапія та інші творчі практики [1]. Особливе місце в освітньому процесі посідає музикотерапія, оскільки музика має потужний вплив на емоційний стан дитини, сприяє зниженню рівня тривожності, допомагає подолати емоційне напруження та активізує творчі здібності.

В умовах війни арт-терапія набуває особливої актуальності. Багато дітей переживають стресові ситуації, мають підвищений рівень тривожності, страху та емоційної нестабільності. Молодші школярі часто не можуть вербально висловити свої переживання, тому творчість стає для них природним способом емоційного реагування [2]. Через малюнок, музику, рух або казку дитина здатна передати власні почуття, внутрішні переживання та емоційний стан.

Заняття з використанням арт-терапевтичних методик сприяють формуванню позитивної атмосфери у класі, розвитку довіри між учнями та вчителем, покращенню комунікації та згуртованості дитячого колективу. Спільна творча діяльність допомагає дітям відчувати підтримку, розвиває емпатію та навички взаємодії з іншими.

Особливо ефективним є використання арт-терапії на уроках музичного мистецтва. Саме музика дозволяє дитині емоційно розкритися, активізує образне мислення, уяву та фантазію. Під час музично-творчої діяльності учні можуть імпровізувати, створювати власні ритми, рухи,

музичні образи, що сприяє розвитку їхньої творчої активності. Крім того, музичне мистецтво виконує важливу психотерапевтичну функцію – допомагає зняти внутрішнє напруження, стабілізувати емоційний стан та створити відчуття психологічного комфорту.

Використання арт-терапевтичних практик у роботі з молодшими школярами має низку педагогічних переваг. По-перше, такі практики враховують вікові особливості дітей та їхню природну потребу у творчості й грі. По-друге, арт-терапія сприяє розвитку емоційного інтелекту, навичок саморегуляції та самоусвідомлення. По-третє, творчі методи допомагають підвищити мотивацію до навчання та активізувати пізнавальний інтерес [4].

Важливою педагогічною умовою ефективного формування творчої активності є створення емоційно безпечного освітнього середовища. Учень повинен відчувати підтримку, прийняття та право на вільне творче самовираження без страху помилки чи осуду. Саме в атмосфері психологічного комфорту дитина здатна максимально розкрити власний творчий потенціал.

Не менш важливим є використання інтегративного підходу, що поєднує різні види мистецтва та творчої діяльності. Поєднання музики, малювання, руху, театралізації та словесної творчості робить освітній процес більш емоційно насиченим, цікавим та ефективним для розвитку креативності учнів.

Таким чином, арт-терапія є важливим засобом формування творчої активності молодших школярів, особливо в умовах воєнного часу. Її використання сприяє не лише розвитку творчих здібностей дітей, а й підтримці їхнього психоемоційного здоров'я, зниженню рівня тривожності та формуванню позитивної атмосфери у дитячому колективі. Арт-терапевтичні практики допомагають дитині адаптуватися до складних життєвих обставин, розкрити свій внутрішній потенціал та відчути емоційну підтримку.

Отже, впровадження арт-терапії в освітній процес початкової школи є важливим напрямом сучасної педагогіки, що відповідає актуальним потребам дітей та суспільства. У контексті сьогодення арт-терапія виступає не лише ефективним педагогічним засобом розвитку творчої активності, а й важливим інструментом психологічної підтримки та збереження емоційного благополуччя молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурназова В., Костевич О. Арт-терапевтичні методи в роботі вчителя музичного мистецтва. *Естетика і етика педагогічної дії* : зб. наук. пр. Полтава: нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. 2020. Вип. 22. С. 108-118.
2. Вознесенська О. Л., Луценко, О. В Особливості арттерапії дітей в часи війни. *Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців* : тези доповідей XI Всеукр. наук.-практ. конф., м. Хмельницький, 27 квітня 2023 р., Хмельницький, 2023, С. 21-22.
3. Державний стандарт початкової освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.06.2026).
4. Лузгінов О., Павловський Ю. Арт-терапевтичні техніки як засіб підвищення навчальної мотивації учнів. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 3(9).
5. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання). К.: Освіта України, 2018. 274 с.

КАЧУР Микола,
здобувач I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності А4.13 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво) Бердянського державного педагогічного університету м. Запоріжжя, Україна
Науковий керівник – Григор'єва Вікторія,
кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін Бердянського державного педагогічного університету м. Запоріжжя, Україна

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В КЛАСІ ГІТАРИ

Сучасний розвиток мистецької освіти зумовлює необхідність удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів музичного

мистецтва, здатних поєднувати високий рівень виконавської майстерності з педагогічною компетентністю, творчою мобільністю та готовністю до роботи в сучасному освітньому середовищі. Особливого значення набуває проблема формування виконавської культури майбутнього педагога в класі гітари, оскільки саме виконавська культура визначає рівень художнього мислення, інтерпретаційної зрілості, сценічної поведінки та професійного авторитету майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Проблеми професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, розвитку виконавської майстерності та методики інструментального навчання висвітлювали О. Олексюк, Г. Падалка, О. Рудницька, В. Орлов, А. Козир та ін. Питання становлення й розвитку гітарної освіти, методики викладання гри на гітарі та підготовки викладачів-гітаристів досліджували А. Коваленко, М. Михайленко, В. Козлін, Н. Дмитрієва, В. Грищенко, Т. Іванніков, О. Рогоза та ін.

Зокрема, А. Коваленко у монографії «Становлення та розвиток вітчизняної гітарної освіти» проаналізував історичні та організаційно-педагогічні умови розвитку гітарної освіти в Україні, висвітлив проблеми професійної підготовки гітаристів та визначив перспективи розвитку сучасної гітарної освіти [2]. Науковець наголошував, що професійна підготовка студента-гітариста має бути спрямована не лише на розвиток технічної майстерності, а й на формування художнього мислення, виконавської самостійності, сценічної культури та здатності до педагогічної інтерпретації музичного твору. М. Михайленко у працях з методики викладання гри на гітарі обґрунтував взаємозв'язок виконавської техніки, художньої інтерпретації та педагогічної підготовки майбутнього викладача [4]. В. Грищенко розглядала ансамблеве музикування як важливий чинник формування професійних виконавських умінь, сценічної культури та творчої взаємодії студентів [3].

Метою тез є визначення специфіки формування виконавської культури майбутніх учителів музичного мистецтва в класі гітари та окреслення методичних напрямів удосконалення професійної підготовки студентів бакалаврського рівня.

У сучасних умовах виконавська культура майбутнього вчителя музичного мистецтва розглядається як інтегроване професійно-особистісне утворення, що охоплює технічну підготовку, художньо-інтерпретаційне мислення, сценічну культуру, художньо-естетичне мислення, педагогічну рефлексію та здатність до творчої комунікації з

учнями [5]. Для майбутнього викладача гітари виконавська культура має особливе значення, оскільки власне виконання педагога виступає важливим методом навчання, художньої демонстрації та професійного впливу на учнів.

Специфіка формування виконавської культури в класі гітари зумовлена особливостями самого інструмента. Гітарне виконавство поєднує камерність звучання, темброву багатогранність, поліфонічне мислення, інтонаційну виразність та значні можливості художньої інтерпретації музичного твору. У зв'язку з цим майбутній учитель музичного мистецтва повинен оволодіти не лише технічними навичками гри на інструменті, а й умінням художньо осмислювати музичний твір, демонструвати сценічну культуру та методично пояснювати виконавські прийоми майбутнім учням [4].

Результати педагогічного спостереження та аналіз професійної підготовки студентів-гітаристів засвідчили, що сучасні студенти часто демонструють достатній рівень технічної підготовки, проте відчують труднощі у питаннях художньої інтерпретації, сценічної свободи, роботи з музичним образом та педагогічного пояснення виконавських прийомів. Значна частина студентів орієнтується переважно на технічне відтворення нотного тексту без достатнього усвідомлення художнього змісту музичного твору.

Однією з проблем сучасної підготовки майбутніх викладачів гітари залишається недостатня інтеграція виконавської, методичної та педагогічної складових професійної освіти. Сучасна професійна підготовка майбутнього викладача гітари потребує комплексного поєднання дисциплін «Основний музичний інструмент», «Практикум інструментально-виконавської підготовки», «Методика навчання гри на гітарі», «Історія виконавства» та «Педагогічна практика».

Особливого значення у процесі формування виконавської культури набуває ансамблеве музикування. Робота в ансамблі розвиває музичний слух, ритмічну точність, сценічну дисципліну, навички художньої взаємодії та відповідальність за спільний творчий результат. А. Коваленко підкреслював, що ансамблеве музикування сприяє розвитку виконавської гнучкості, художнього мислення та культури сценічної взаємодії студентів [2].

Важливим чинником професійного становлення студентів є також концертно-виконавська діяльність. Участь у концертах, конкурсах,

фестивалях, творчих проєктах і відкритих виступах сприяє розвитку сценічної витримки, артистизму, емоційної стійкості та професійної впевненості майбутнього вчителя музичного мистецтва.

У процесі дослідження встановлено, що ефективне формування виконавської культури майбутніх учителів музичного мистецтва в класі гітари потребує впровадження спеціально організованої методичної системи підготовки студентів. Така система має передбачати: використання художньо-інтерпретаційного аналізу музичних творів; поєднання індивідуальних та ансамблевих форм роботи; розвиток навичок сценічної самопрезентації; залучення студентів до концертно-проєктної діяльності; педагогічне моделювання майбутньої роботи з учнями; формування навичок методичного пояснення виконавських прийомів; використання відеоаналізу власного виконання та рефлексивного оцінювання професійного розвитку.

Практичний досвід свідчить, що важливу роль у формуванні виконавської культури студентів-гітаристів відіграє добір репертуару. Репертуар має відповідати не лише технічним можливостям студента, а й сприяти розвитку його художнього мислення, сценічної виразності та виконавської індивідуальності.

Отже, формування виконавської культури майбутніх учителів музичного мистецтва в класі гітари є складним багатокomпонентним процесом, який поєднує виконавську, художньо-творчу, педагогічну та методичну підготовку студентів. Саме комплексне поєднання виконавської, методичної та педагогічної підготовки забезпечує формування сучасного конкурентоспроможного викладача гітари, здатного до творчої самореалізації та ефективної професійної діяльності у сфері мистецької освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дмитрієва Н. М. Професійна підготовка учнів музичного училища в класі шестиструнної класичної гітари : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2004. 20 с.
2. Коваленко А. С. Становлення та розвиток вітчизняної гітарної освіти (середина ХІХ – початок ХХІ ст.) : монографія. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2020. 228 с.

3. Грищенко В. В. Методика організації та роботи підліткового класичного ансамблю гітаристів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2003. 20 с.

4. Михайленко М. П. Методика викладання гри на шестиструнній гітарі. Київ : Книга, 2003. 248 с.

5. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.

КАЧУР Олена,
здобувачка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності А4.13 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво) Бердянського державного педагогічного університету м. Запоріжжя, Україна
Науковий керівник – ГРИГОР'ЄВА Вікторія,
кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін Бердянського державного педагогічного університету м. Запоріжжя, Україна

МЕТОДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО РОБОТИ В УМОВАХ МІЖКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

Сучасний розвиток мистецької освіти актуалізує проблему вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. У сучасному європейському освітньому просторі педагог-музикант повинен бути здатним не лише формувати вокальні навички учнів, а й ефективно працювати в умовах культурного різноманіття, організовувати творчу взаємодію дітей різних національностей, підтримувати позитивну мотивацію до мистецької діяльності та створювати сприятливий емоційний простір навчання.

Особливої актуальності ця проблема набула внаслідок активних міграційних процесів, спричинених повномасштабною російсько-українською війною. У мистецьких школах Словаччини сьогодні навчаються словацькі, українські, русинські та ромські діти, що зумовлює

необхідність підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до роботи в багатонаціональному дитячому колективі та сучасному міжкультурному мистецькому просторі.

Проблеми професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, розвитку вокальної педагогіки та формування творчої особистості учня висвітлювалися у працях українських і зарубіжних науковців. Зокрема, В. Григор'єва досліджувала питання професійної компетентності майбутніх педагогів-музикантів та значення практико-орієнтованої підготовки студентів у сучасному освітньому просторі [1]. Н. Гребенюк у своїх науково-методичних працях окреслила проблеми формування вокально-технічних навичок, розвитку співацького дихання, інтонаційної точності та сценічної культури учнів [2]. Г. Падалка акцентувала увагу на значенні педагогіки мистецтва, розвитку творчої індивідуальності учня та інтеграції різних видів мистецької діяльності у процесі навчання [4]. У зарубіжних наукових працях J. Banks висвітлено питання міжкультурної освіти, культурного різноманіття та адаптації освітнього процесу до багатонаціонального середовища [5].

Метою тез є визначення методів підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до роботи в умовах міжкультурного вокального середовища та формування вокальних навичок учнів мистецьких шкіл.

Базою практичного дослідження стала ZUŠ Rosnička (Словаччина) - початкова мистецька школа, у якій здійснюється вокально-хорова підготовка дітей у багатонаціональному освітньому середовищі. Практичний матеріал накопичувався протягом двох навчальних років у процесі індивідуальних і групових занять, концертної діяльності, творчих проєктів, педагогічного спостереження та аналізу професійних ситуацій.

У процесі дослідження особлива увага приділялася визначенню рівня готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до роботи в умовах культурного різноманіття дитячих колективів. З цією метою використовувалися методи педагогічного спостереження, бесід, аналізу професійних ситуацій та анкетування майбутніх учителів музичного мистецтва. Результати показали, що значна частина майбутніх педагогів-музикантів недостатньо готова до практичної організації вокального навчання у багатонаціональному дитячому колективі, адаптації музичного репертуару до культурних особливостей учнів та подолання психологічних труднощів сценічної комунікації.

У ході педагогічного спостереження встановлено, що значна частина дітей на початковому етапі навчання виявляє психологічну скутість, страх

сценічного виступу та невпевненість у власних можливостях. Особливо це простежується серед учнів, які перебувають у процесі мовної та культурної адаптації. Водночас результати практичної роботи підтвердили, що використання доброзичливої педагогічної комунікації, ігрових форм діяльності, емоційної підтримки та поступового залучення дітей до концертно-виконавської практики позитивно впливає на формування вокальних навичок і розвиток сценічної впевненості учнів.

Одним із важливих напрямів аналізу стало вивчення особливостей організації початкової вокально-хорової підготовки дітей у Словаччині. У системі мистецької освіти цієї країни функціонує трирічна підготовка дітей молодшого шкільного віку до хорового співу, яка реалізується через предмети *Hlasová príprava* (голосова підготовка), *Prípravný zborový spev* (підготовчий хор), *Hudobná náuka* (музична теорія), а також навчання гри на обраному музичному інструменті як додатковому предметі. Така система забезпечує комплексний розвиток вокальних, слухових, ритмічних і комунікативних навичок учнів та сприяє поступовій підготовці дітей до колективного та індивідуального співу.

Аналіз української системи мистецької освіти показав, що вокально-хорова підготовка учнів ґрунтується на поєднанні вокально-технічного, художньо-творчого та сценічного компонентів навчання. У науково-методичних працях Т. Пляченко особлива увага приділяється системному формуванню співацького дихання, розвитку музичного слуху, інтонаційної точності, художньої виразності виконання та підкреслюється важливість створення емоційно сприятливого мистецького середовища, розвитку творчої самореалізації учнів та інтеграції різних видів мистецтва у процесі музичного навчання [3].

Порівняльний аналіз систем мистецької освіти України та Словаччини показав, що словацька модель початкової вокально-хорової підготовки вирізняється чіткою поетапністю та раннім залученням дітей до колективного співу через систему підготовчих предметів. Українська система, водночас, має розгалужену структуру вокально-хорових дисциплін і ширші можливості для поєднання сольного, ансамблевого та хорового навчання. Це дає підстави стверджувати, що майбутні вчителі музичного мистецтва повинні бути готовими до гнучкого використання досвіду обох освітніх систем: структурованості словацької моделі та методичної варіативності української мистецької освіти.

Практичний досвід роботи у багатонаціональному дитячому колективі засвідчив необхідність підготовки майбутніх учителів

музичного мистецтва до врахування етнокультурних особливостей учнів у процесі вокального навчання.

Одним із результативних методичних прийомів стала педагогічна адаптація народного репертуару до багатонаціонального учнівського середовища. У процесі практичної роботи було здійснено адаптацію русинської народної пісні «Глибокий ярчок» шляхом створення сучасного музичного супроводу та використання елементів рухової активності. Такий підхід дозволив об'єднати дітей різних національностей у спільній творчій діяльності та підвищити їхню мотивацію до вокального навчання. Результати педагогічного спостереження підтвердили високий рівень емоційного залучення учнів та активізацію творчої комунікації у дитячому колективі.

Важливим показником ефективності проведеної роботи стали результати концертно-виконавської діяльності учнів та позитивні відгуки батьків. Участь дітей у тематичних концертах, ансамблевих номерах, театралізованих постановках і міжкультурних творчих заходах сприяла закріпленню вокально-технічних умінь, розвитку артистизму, сценічної культури та підвищенню впевненості учнів у власних можливостях.

Результати дослідження дали змогу визначити основні методичні напрями професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до роботи в сучасному мистецькому середовищі. У процесі професійної підготовки доцільно посилити практико-орієнтований компонент навчання, залучати студентів до педагогічного спостереження за діяльністю багатонаціональних дитячих колективів, формувати навички адаптації музичного репертуару відповідно до вікових, мовних та етнокультурних особливостей учнів.

Отже, професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва повинна орієнтуватися на формування міжкультурної компетентності, педагогічної гнучкості, навичок творчої адаптації репертуару та здатності створювати сучасне інтегроване мистецьке середовище навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Григор'єва В. В. Формування дистанційно-освітньої компетентності студентів-музикантів у педагогічних закладах вищої освіти. Наукові записки БДПУ. 2022. С. 85–91.

2. Гребенюк Н. Вокальна педагогіка. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2010. 112 с.

3. Пляченко Т. Методика викладання вокалу. Кропивницький : КДПУ, 2006. 154 с.
4. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.
5. Banks J. Cultural Diversity and Education. New York : Routledge, 2016. 328 p.

ПИЛИПЕНКО Людмила,
здобувачка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво) Бердянського державного педагогічного університету м. Запоріжжя, Україна
Науковий керівник – ГРИГОР'ЄВА Вікторія,
кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін Бердянського державного педагогічного університету м. Запоріжжя, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

На сучасному етапі розвитку суспільства вектор естетичного виховання та формування художньої культури учнівської молоді є одним із пріоритетних. Гуманістична модель освіти, спрямована на особистість, актуалізує потребу в інтеграції підростаючого покоління у світовий соціокультурний простір та розкриття його творчого потенціалу. У цьому контексті на перший план виходить переосмислення методів виховання, практичної творчої діяльності та теоретичних основ, які допомагають сформувати внутрішню культуру особистості та проявити її назовні.

У сучасній психолого-педагогічній науці різні аспекти естетичного розвитку та виховання молодших школярів засобами мистецтва перебувають у центрі уваги багатьох дослідників. Зокрема, концептуальні засади інтегрованої мистецької освіти та формування художньої культури розкрито у працях Л. Масол, О. Гайдамаки, О. Рудницької; психолого-педагогічні умови розвитку емоційно-естетичного сприймання та творчого потенціалу учнів представлено у роботах С. Вдович, А. Вознюк, І. Зязюна, О. Близнюк та О. Тарасенко, О. Ткачової та інших.

Естетичне виховання – це педагогічний процес, спрямований на «формування в особистості здатності відчувати, сприймати, переживати, оцінювати естетичні явища довкола себе (у мистецтві, природі, стосунках, діяльності, побуті), а також змінювати життя (власне й інших людей), взаємини та середовище за законами краси, творити естетичні цінності в найрізноманітніших сферах діяльності. Естетичне виховання передбачає формування естетичних смаків, потреб, запитів та інтересів, переконань, ідеалів і ціннісних орієнтацій; розвиває загальнокультурну компетентність, сприяє самовдосконаленню та самореалізації особистості» [20, с. 23].

О. Ткачова виділяє такі функціональні особливості естетичного виховання: ціннісно-орієнтаційний ефект (спрямований на розвиток в особистості здатності до соціально-естетичного сприйняття явищ дійсності та мистецтва, побудови організованої системи цінностей і обрання напрямів діяльності відповідно до цієї системи); артистизм (вдосконалення почуттів, смаків людини, її зовнішності та поведінки); креативність (пробудження в людині художника, розвиток духовно-естетичних потреб, пізнавальних і художніх здібностей, інтересу до емоційно-діяльнісного сприймання світу і мистецтва, до творчого характеру діяльності); евристичність (збагачення особистості новими знаннями й естетичним досвідом); компенсаторність (підготовка людини до осмислення та поліпшення свого життєвого світу, власного місця й ролі в ньому, відволікання від реальних життєвих негативних переживань)» [40].

Найбільш сприятливий вік для розкриття краси оточуючого світу є молодших шкільний вік. Естетичне виховання у молодшому шкільному віці (6–10 років) є фундаментом для подальшого розвитку особистості, оскільки цей період характеризується надзвичайною чутливістю, пластичністю нервової системи та емоційною відкритістю до навколишнього світу. Психологічною особливістю молодшого шкільного віку є низький рівень опосередкованості поведінкових виявів емоційними реакціями. Провідне місце в структурі Я-концепції дитини посідає емоційно-почуттєвий компонент, де почуття самоцінності, захищеності та визнання дорослими є базисом її успішного особистісного зростання [20]. Сприйняття цінностей, які транслює учитель, має опосередкований характер і особистісне смислоутворення, що зумовлює їх унікальну інтерпретацію учнями молодшого шкільного віку.

Як зазначав видатний педагог В. Сухомлинський, саме «естетичне виховання, яке надає певної спрямованості пізнавальній і творчій діяльності учня, розвитку і задоволенню його духовних запитів у процесі багатогранної діяльності, охоплює всі сфери духовного життя особистості» [30, с. 373-374]. Сухомлинський. Педагог наголошував на необхідності залучення молодших школярів до спостереження за природою, споглядання її краси. Саме з цього починалось естетичне виховання в Павлівській школі. Спостерігаючи за природними явищами, учні набували досвід проживання яскравих емоцій, що у подальшому учні переносили у слово. Учні створювали оповідання, казки. На думку педагога, дієвим джерелом естетичного виховання учнів є мистецтво.

Мистецтво є фундаментом естетичного виховання молоді, оскільки воно не лише залучає учнів молодшого шкільного віку до світу прекрасного, а й виступає потужним засобом її цілісного гармонійного розвитку, соціалізації та духовного збагачення. Вплив мистецтва на молодших школярів має комплексний характер і охоплює емоційну, інтелектуальну та морально-ціннісну сфери.

Мистецтво вчить молоду людину не просто сприймати навколишній світ, а емоційно переживати його красу, що є основою формування естетичного смаку та ідеалів. Хореографія сприяє гармонії тіла і духу, допомагає долати сором'язливість, виховує впевненість та культуру спілкування [4].

Одним із навчальних предметів, який сприяє розкриттю естетичних почуттів, емоцій, є інтегрований курс «Мистецтво», яке діє не через сухі інструкції, а через живі почуття звуками, мелодіями, фарбами.

Мистецтво вчить молодших школярів розпізнавати та диференціювати емоції (як власні, так і чужі). Слухаючи музику, розглядаючи картину чи аналізуючи персонажа казки, учні «проживають» емоції казкового героя, співпереживає, співчуває. Це переносить учнів з позиції егоцентризму («я – центр всесвіту») до розуміння почуттів інших людей, що є основою гуманності [2].

У молодшому шкільному віці закладаються критерії оцінки навколишнього світу за законами краси. Регулярне прослуховування та споглядання зразків класичного та сучасного мистецтва впливає на формування в молодших школярів внутрішнього еталону гармонії. Учні вчаться відрізнити піднесене від потворного, витончене від примітивного, що згодом переноситься на її побут, манеру вдягатися, спілкуватися та жити.

Музика виступає джерелом «благородства серця і чистоти душі», врівноважуючи абстрактне мислення активізацією емоційної сфери. Вона пробуджує думку, дає роботу уяві та дозволяє глибше сприймати явища життя. Образотворче мистецтво (малювання) розвиває зорову пам'ять, увагу, спостережливість та привчає до прийняття самостійних творчих рішень. Включення елементів театрального мистецтва через свою синтетичну природу (поєднання слова, музики, руху) сприяє розвитку уяви молодших школярів, через програвання ролі вирішувати певні ситуації морального вибору тощо [2].

Інтегровані уроки «Мистецтва» є простором для прояву власної творчої діяльності учнів молодшого шкільного віку.. Образотворче мистецтво, ліплення, театралізація чи музикування дозволяють учням трансформувати свій внутрішній досвід у матеріальну форму. Це стимулює уяву, креативність та – найголовніше – дає дитині відчуття стану «Я створюю світ», «Я можу змінювати форму». Такі уроки (наприклад, поєднання музики, малювання та читання) дозволяють учням молодшого шкільного віку сприймати оточуючий світ і світ мистецтва цілісним [1].

Крім того, мистецтво діє як «код доступу» до ціннісно-морального освоєння світу і має здатність гармонізувати внутрішній стан дитини. Включення елементів арт-терапії в освітній процес початкової школи (музикотерапія, ізотерапія) доцільно використовувати для корекції емоційних станів, зняття напруження та подолання страхів учнів [1].

Отже, естетичне виховання це довготривалий педагогічний процес, який через ціннісно-орієнтаційний, креативний та евристичний моменти спрямований на розвиток загальнокультурної компетентності учня та її здатності творити за законами краси. Молодший шкільний вік є найбільш сензитивним періодом для художньо-естетичного розвитку завдяки емоційній відкритості учнів та домінуванню афективно-почуттєвої сфери в структурі їхньої Я-концепції. Інтегрований курс «Мистецтво» в початковій школі забезпечує поліхудожній розвиток учнів, активізує їхню творчу уяву, зорову і м'язову пам'ять, а також стимулює прийняття самостійних творчих рішень; пробудження емоцій і почуттів, що у подальшому впливає на формування естетичного смаку і культури; використання методів арт-терапії дозволяє гармонізувати внутрішній стан молодших школярів та забезпечує цілісність їхнього світосприйняття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вдович С. М. Естетичне виховання студентської молоді засобами театрального мистецтва. Наукові записки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. Педагогіка і психологія. 2024. №1 (3). С. 22–28. URL: <https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/pp/article/view/2821/2706> (дата зверення: 05.05.2026)

2. Зязюн І. А. Естетичні регулятиви педагогічної майстерності. Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку: збірник наукових праць / за ред. О. А. Дубасенюк, Н. Г. Сидорчук. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. С. 14–22.

3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори у 5 т. Т. 4. К.: Рад. школа, 1977. 640 с.

4. Ткачова О. Розвиток естетичної культури педагога в системі вищої освіти. Науковий вісник Донбасу. 2007. № 1 (1). URL: <https://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN1/r3/07toosvo.pdf> (дата зверення: 06.05.2026)

РЕШЕТОВА Яна,

здобувачка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Психологія»

*Бердянського державного педагогічного університету
м. Запоріжжя, Україна*

Науковий керівник – ЧЕРЕЗОВА Ірина,

*кандидатка психологічних наук, доцентка кафедри психології
Бердянського державного педагогічного університету*

м. Запоріжжя, Україна

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ МИСТЕЦЬКОГО ПРОФІЛЮ

У сучасних умовах трансформації системи вищої освіти особливої актуальності набуває проблема розвитку емоційної компетентності здобувачів вищої освіти мистецького профілю. Професійна діяльність митця безпосередньо пов'язана з емоційним самовираженням, творчою комунікацією, здатністю до емпатії та рефлексії, що зумовлює важливість розвитку емоційної сфери особистості вже на етапі професійної підготовки. Емоційна компетентність є необхідною умовою ефективної міжособистісної взаємодії, творчої самореалізації та психологічної стійкості майбутніх фахівців.

У психологічній науці емоційну компетентність розглядають як інтегративну властивість особистості, що включає здатність усвідомлювати власні емоції, регулювати емоційні стани, розуміти переживання інших людей та конструктивно взаємодіяти в соціальному середовищі. На думку С. Забаровської, емоційна компетентність охоплює емоційну обізнаність, саморегуляцію, емпатію, емоційну гнучкість та навички ефективної комунікації [1]. Зазначені компоненти мають особливе значення для здобувачів мистецького профілю, оскільки їх професійна діяльність пов'язана з емоційним впливом на аудиторію та художньою інтерпретацією дійсності.

Мистецька освіта створює сприятливі умови для розвитку емоційної компетентності шляхом залучення студентів до творчої діяльності, художньо-естетичного переживання та комунікативної взаємодії. У процесі музичного, театрального, хореографічного чи образотворчого мистецтва здобувачі навчаються розпізнавати емоційні стани, виражати почуття та встановлювати емоційний контакт із глядачем або слухачем. Недостатній рівень сформованості емоційної компетентності може призводити до труднощів у професійному самовираженні, емоційного виснаження та зниження творчої активності.

Дослідження сучасних українських науковців свідчать про тісний взаємозв'язок між емоційним інтелектом, саморегуляцією та професійною успішністю. Зокрема, М. Тесленко та І. Тесленко зазначають, що високий рівень емоційного інтелекту сприяє розвитку адаптивних механізмів саморегуляції, стресостійкості та конструктивної поведінки в умовах навчальної діяльності [2]. Для здобувачів мистецьких спеціальностей це має особливе значення, адже творча діяльність супроводжується високою емоційною напругою, публічністю та постійною емоційною включеністю.

Важливу роль у розвитку емоційної компетентності відіграють сучасні освітні технології. І. Пініч підкреслює ефективність інтерактивних методів навчання, тренінгових програм, арттерапевтичних практик та соціально-емоційного навчання у формуванні емоційної обізнаності студентства [3]. У мистецькій освіті особливо результативними є методи творчої імпровізації, рефлексивні вправи, групові дискусії, театральні практики та художньо-комунікативні проекти, які сприяють розвитку емпатії, емоційної відкритості та навичок самовираження.

Розвиток емоційної компетентності майбутніх митців пов'язаний із формуванням комунікативної культури. М. Мимрик наголошує, що

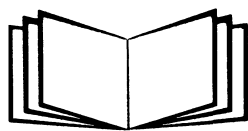
художня діяльність ґрунтується на принципах емоційно-діалогічної взаємодії, що забезпечує розвиток музично-виконавської комунікативності та здатності до емоційного контакту з аудиторією [4]. Це свідчить про необхідність цілеспрямованого розвитку емоційної чутливості, рефлексії та здатності до емоційного співпереживання у процесі професійної підготовки здобувачів вищої освіти мистецького профілю.

Слід зазначити, що емоційна компетентність виступає важливим чинником психологічного благополуччя студентської молоді. В умовах сучасних соціальних викликів, інформаційного перевантаження та нестабільності здатність до емоційної саморегуляції допомагає здобувачам вищої освіти підтримувати внутрішню рівновагу, конструктивно долати труднощі та зберігати мотивацію до професійного розвитку.

Отже, розвиток емоційної компетентності здобувачів вищої освіти мистецького профілю є важливим складником їх професійного становлення. Формування здатності до емоційного усвідомлення, саморегуляції, емпатії та творчої комунікації сприяє не лише успішній професійній діяльності, а й особистісному розвитку майбутніх фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Забаровська С. М. Сутність поняття та основні компоненти емоційної компетентності особистості. *Слобожанський науковий вісник. Серія : Психологія.* 2024. № 1. С. 52-57.
2. Тесленко М. М., Тесленко І. В. Емоційний інтелект у структурі саморегуляції студентів-психологів. *Наукові записки Центрально-українського державного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Психологія.* 2024. № 1. С. 132-138.
3. Пініч І. Сучасні технології розвитку емоційного інтелекту студентства. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Педагогіка та психологія.* 2024. № 40. С. 95-103.
4. Мимрик М. Р. Принципи формування музично-виконавської комунікативності здобувачів вищої освіти. *Мистецька освіта та розвиток творчої особистості.* 2024. № 4. С. 78-84.

РОЗДІЛ ІІІ ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ РІЗНОГО ТИПУ (ЗАГАЛЬНООСВІТНІ, СПЕЦІАЛІЗОВАНІ)

КУЛІКОВА Світлана,
*кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри мистецтв
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна*

МУЗИЧНО-ІГРОВІ МЕТОДИ ТА СТОРІТЕЛЛІНГ У РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА

Сучасний етап глибинної трансформації освітньої системи України вимагає якісного переосмислення парадигми викладання мистецьких дисциплін, що стає особливо вагомим у контексті розгортання інклюзивних практик для дітей з особливими освітніми потребами. Упровадження гуманістичних принципів та людиноцентризму в освітній простір об'єктивно актуалізує необхідність пошуку таких інноваційних технологій, які здатні забезпечити психоемоційний комфорт, успішну соціальну адаптацію та розкриття творчого потенціалу кожного учня незалежно від рівня його психофізичного розвитку. Саме мистецька освіта виступає тим унікальним виховним середовищем, де через музичну діяльність, ігрові форми взаємодії та наративні практики відбувається гармонізація внутрішнього світу дитини, її інтеграція у соціум та поступове подолання внутрішніх бар'єрів.

Питання інклюзивної мистецької освіти перебуває у фокусі уваги багатьох вітчизняних науковців, які розглядають музичне виховання як фундаментальний чинник соціалізації та психологічної стабілізації особистості. Зокрема, Ван Сяо, Г. Гац, Л. Добринюк, А. Колотило,

І. Малашевська, Л. Мельник, О. Отич, Т. Смирнова, М. Чепіль, Чжан Лі та ін., у своїх працях обґрунтовують значення творчої діяльності як дієвого засобу терапевтичного впливу на формування особистості дитини з особливими освітніми потребами, наголошуючи на важливості мистецтва як простору безпечного вираження власних переживань.

У сучасній парадигмі мистецької освіти особливої актуальності набуває пошук інноваційних підходів, здатних трансформувати традиційні форми музичного навчання та сприйняття мистецтва в живий, емоційно насичений процес, де кожен учень отримує простір для самовираження. Головним спрямуванням такого оновлення виступає впровадження інтерактивних педагогічних технологій, які дозволяють гармонійно поєднувати розвиток технологічних навичок виконання із глибинним розкриттям творчого потенціалу особистості. У цьому контексті визначальне місце посідає застосування музично-ігрових методів та музичного сторітелінгу, що інтегрують елементи театральної педагогіки й психології у практику роботи з учнями, зокрема й тими, які мають особливі освітні потреби.

Як зазначає А. Гельбак, саме музично-ігрові методи в педагогіці визначаються як цілеспрямована система взаємодії вчителя та учнів, що ґрунтується на моделюванні художньо-ігрових ситуацій, де засвоєння теоретичних знань, вокально-хорових та інструментальних навичок, розвиток емоційної чутливості відбувається через активну практичну та ігрову діяльність [1, с. 45]. Такі методи на уроках мистецтва постають не просто як спосіб урізноманітнення навчального процесу, а як визначальний чинник активації сенсорного та емоційного досвіду учня. Важливими інструментами тут виступають такі методи як звукова імітація, ритмічне діалогове відлуння та музична пантоміма, що дозволяють дитині взаємодіяти зі звуковим простором без відчуття академічного тиску. Наприклад, у межах методу «Музичні емоційні пазли» дитина навчається асоціювати конкретний тембр інструмента з певним емоційним станом, що сприяє розвитку її емоційного інтелекту, тоді як вправа «Ритмічний ланцюжок» допомагає дітям синхронізувати свої дії в групі, формуючи відчуття причетності до спільної справи. Через ці ігрові методи дитина з особливими освітніми потребами отримує унікальну можливість безболісно долати комунікативні бар'єри та опановувати складні музичні структури, що сприяє розвитку її художньо-експресивного мислення, стаючи для неї визначальним чинником особистісного зростання.

Водночас, як вказують Н. Цюлюпа, О. Заходякін та А. Рижук, органічно доповнюючи ігрові практики та виводячи їх на сюжетний рівень, музичний сторітелінг трактується як специфічна форма

викладання та творчої діяльності, що полягає в конструюванні й передачі сюжетних історій за допомогою інтеграції словесного наративу, вокального інтонування, музично-звукових засобів виразності та театралізованої дії [2, с. 133]. Цей метод дозволяє трансформувати складні та абстрактні музичні образи у зрозумілий для дитини сюжетний контекст, де кожен окремий звук чи ритмічний малюнок набуває значення елемента певної історії, що значно полегшує процес сприйняття мистецтва.

Конкретним прикладом такої роботи може бути розробка сюжетного заняття під назвою «Мандрівка лісового оркестру», де учні не просто слухають музику, а стають учасниками казки, де кожен інструмент уособлює персонажа, а зміна темпу та динаміки відображає розвиток подій у сюжеті. Під час цієї практики вчитель ініціює створення дітьми власних звукових історій за допомогою інструментарію або вокалізацій, що дозволяє їм наділяти образи особистими сенсами, перетворюючи пасивне слухання на активний процес творчого опанування матеріалу.

Окреслені теоретичні дефініції набувають реального практичного змісту лише за умови їх безпосереднього проектування на шкільний репертуар, тому ефективність практичного втілення цих підходів яскраво виявляється під час вивчення конкретного репертуару в закладах загальної середньої освіти відповідно до чинних навчальних програм. Зокрема, у 1 класі під час вивчення теми «Музика навколо нас» у першій чверті, ігрові методи звукової імітації та ритмічного відлуння доцільно реалізувати на прикладі української народної пісні-гри «Два півні», де учні через рольовий розподіл вокалізують діалог персонажів і відтворюють ритмічний малюнок за допомогою елементарних рухів [2].

Натомість технологію музичного сторітелінгу доцільно застосовувати у 3 класі в межах теми «Особливості музичної мови» під час опрацювання інструментальних мініатюр Е. Гріга з сюїти «Пер Гюнт» або програмних творів К. Сен-Санса з сюїти «Карнавал тварин» у другій чверті, де учні через метод уявного моделювання обставин створюють власні версії розвитку сюжету, орієнтуючись на зміну тембрових та динамічних характеристик героїв. Такі дії допомагають активізувати творчу уяву та здійснити перехід до самостійного художнього мислення [2].

Також у 5 класі під час вивчення теми «Взаємодія музики з іншими видами мистецтва» у третій чверті, учні за допомогою вправи «Психологічний жест» і технології «Музичний сторітелінг» глибоко освоюють образний зміст опери М. Лисенка «Тарас Бульба» або вокальних балад західноєвропейських класиків, перетворюючи виконання на свідомий діалог з аудиторією [2].

Зважаючи на таку багатофункціональність, стає очевидним, що мистецька освіта для дітей з особливими освітніми потребами вимагає

системного підходу, де музичний сторітелінг виступає як сполучна ланка між внутрішнім світом дитини та її оточенням, створюючи передумови для успішної взаємодії. У процесі застосування таких технологій у закладах загальної середньої освіти вчитель мистецтва має зосередитися на створенні психологічно безпечного середовища, яке сприяє вільному вираженню емоцій та ефективному розвитку когнітивних процесів у комфортному темпі. Ефективність застосування музично-ігрових технологій безпосередньо залежить від професійної здатності педагога вибудовувати навчальний матеріал як послідовність емоційно насичених ігрових ситуацій, які стимулюють внутрішню творчу активність учнів. У такому сприятливому контексті музичний сторітелінг допомагає учням з особливими освітніми потребами не лише сприймати музичні твори як в якості пасивного спостерігача, а й ставати активними співтворцями художнього простору, що суттєво підвищує рівень їхньої мотивації до навчання та сприяє ефективній адаптації до вимог сучасного освітнього процесу.

Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що впровадження музично-ігрових методів та сторітелінгу є дієвим напрямом модернізації мистецької освіти, який дозволяє максимально повно реалізувати творчий потенціал кожної дитини з особливими освітніми потребами. Подальші перспективи розвідок цього напрямку ми вбачаємо у розробці спеціалізованих методичних комплексів, спрямованих на стимулювання психоемоційної стійкості учнів у процесі сценічних виступів, а також у детальному вивченні впливу цифрових інструментів на формування інклюзивного освітнього середовища засобами інтерактивного сторітелінгу. Застосування вищезгаданих підходів відкриває нові горизонти можливостей для створення якісного мистецького простору, що сприятиме гармонійному розвитку особистості в складних соціокультурних умовах сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гельбак А. М. (2019). Музикотерапія у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами: навчально-методичний посібник. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського». 50 с.
2. Калініченко О., Аристова Л. (2020). Мистецтво: підруч. інтегрованого курсу для 1-5 кл. закладів загальної середньої освіти. К.: Видавничий дім «Освіта». 129 с.
3. Цюлюпа Н., Заходякін О., Рижук А. (2023). Музикотерапія в системі корекційно-розвивальної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в закладах дошкільної освіти. *Нова педагогічна думка*. № 2. С. 132–136.

ЗАМАШНЮК Віктор,
*старший викладач кафедри теорії та
методики навчання мистецьких дисциплін
Бердянського державного педагогічного університету
м. Запоріжжя, Україна*

ТЕХНІЧНЕ І ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГО ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ ГРИ НА МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТАХ

Важливим завданням закладів освіти є надання якісних освітніх послуг. В умовах складних викликів, зв'язаних із пандемією COVID-19 та повномасштабною збройною агресією росії, освітнє середовище було змушеним шукати шляхи для забезпечення навчання уже в новій реальності.

Рятівним шляхом для збереження безперервності навчання став перехід на онлайн-формат [1]. Поряд із пошуком нових ефективних методик викладачам довелось кратно збільшити свої знання та навички у напрямку сучасних цифрових технологій. Особливої гнучкості у виборі шляху для проведення онлайн-занять доводиться досягати вчителям мистецького напрямку, зокрема музично-виконавських дисциплін, таких як уроки гри на музичних інструментах. Зв'язано це з тим, що вибір технічного і програмного забезпечення, яке здатне ефективно та на високому рівні забезпечити процес онлайн-навчання музикантів, а особливо передачу звука як фундаментального складника, – дуже непростий, навіть попри велике його різноманіття.

Як зазначається в довідниках, технічне забезпечення в освіті – це сукупність матеріальних ресурсів, обладнання, пристроїв та програмного забезпечення, що використовуються для організації та проведення ефективного навчального процесу.

Загальне поняття технічного забезпечення розділяється на 2 основні напрямки: **апаратне забезпечення** – це фізичні носії, матеріально-технічне обладнання для навчання та **програмне забезпечення (ПЗ)** - це спеціальні цифрові інструменти та застосунки, створені для підтримки, оптимізації та вдосконалення процесу навчання. Попри те, що апаратне забезпечення є складовою технічного, його часто називають тотожно – технічне, від слова «техніка».

Важливо підкреслити, що апаратне забезпечення завжди працює в парі з програмним, адже без програм жоден фізичний носій не зможе виконувати свою функцію, і навпаки.

Для ефективного проведення онлайн-уроків з гри на музичних інструментах таку пару слід створювати відповідально через сукупність

нюансів, які здатні позитивно та негативно впливати на проведення уроків та їх атмосферу. На уроках музики має панувати творча атмосфера, а тому завданням викладача є організація такого простору, на якому технічні деталі не будуть відволікати від основної цілі уроку. Саме тому важливо вміти обирати правильне технічне забезпечення.

Серед основного апаратного забезпечення можна виділити телефон, персональний комп'ютер, ноутбук, планшет, мережеве обладнання для забезпечення стабільного інтернету (Wi-Fi-роутер, інтернет кабель). Звичайно, для того щоб проводити онлайн-уроки, достатньо тільки телефона, планшета або ноутбука, адже майже всі сучасні гаджети обладнані вбудованими камерами, мікрофонами, динаміками, що дозволяє уже на базовому рівні проводити заняття. Проте, кожен із цих пристроїв має свої плюси і мінуси. До прикладу, мобільні телефони компактні, дуже зручні в транспортуванні, дозволяють гнучко обирати місце проведення занять. Також серед переваг - хорошої якості фронтальні камери, які здатні передавати хороше зображення. Проте серед недоліків – малий екран, який незручний при розгляданні деталей: тонкощі постановки, аплікатура, спільний перегляд нотного матеріалу. Також в телефонах, як правило, відсутня можливість одночасного перегляду декількох вікон, наприклад: вікна із зображенням учня та вікна з мультимедійним матеріалом. А якщо така можливість в деяких моделях присутня, то нею не зручно користуватися. Як підсумок, такі деталі відволікають від творчого процесу.

Планшети і ноутбуки, порівняно із телефонами, більш функціональні: мають більший екран, багатозадачні [3]. Проте, до недоліків можна віднести не найкращу якість вбудованої камери, динаміка та мікрофона.

Окрему увагу слід приділити деталям, які впливають на стабільний і якісний зв'язок – це мережеве обладнання для підключення до мережі інтернет та потужність пристроїв (процесор, кількість оперативної пам'яті тощо). Нестабільний зв'язок може призвести до затримок звуку, зображення або і взагалі до незапланованого переривання уроку. До схожих проблем із «зависанням» може призводити й слабкий процесор або мала кількість оперативної пам'яті, особливо в поєднанні із потребою в багатозадачності (великій кількості відкритих програм, вікон тощо).

Задля забезпечення більшого комфорту під час проведення онлайн-уроків з гри на музичних інструментах, поряд з основним апаратним забезпеченням все частіше використовують додаткове обладнання, яке часто є саме тим важливим секретом якості і ефективності.

До такого списку належать зовнішня веб-камера (для передавання зображення у кращій якості), зовнішній мікрофон (для забезпечення якісного передавання звуку, що особливо важливо для музикантів) [2],

наушники або колонки (для кращої деталізації звуку, який чуємо). Також в роботі дуже допомагають додатковий екран/монітор (особливо зручно у процесі впорядкування вікон та наочній демонстрації мультимедійного або нотного матеріалу) та додаткова камера, яка при занятті на важкорухомих музичних інструментах (фортепіано, цимбали, ударна установка тощо) може забезпечити додатковий ракурс, чим звільняє викладача або учня від потреби переставляти телефон або ноутбук, витрачаючи на це багато часу та відволікаючись від творчого процесу.

Чи не більш важливим є вибір програмного забезпечення для проведення уроків музикантами. Основними програмними інструментами для таких цілей є відеоплатформи. Серед найпопулярніших – Zoom, Microsoft Teams та Google meet.

Чому ж вибір відеоплатформи для проведення уроків гри на музичних інструментах є таким важливим і неочевидним? А все тому, що такі платформи розроблені перш за все для проведення розмовних відеозустрічей з можливістю залучення великої кількості учасників, демонстрації вмісту екрана, використання мультимедійних дощок, текстового обговорення в чаті. Проведення ж музичних занять не є пріоритетною опцією, а скоріше додатковою. Як наслідок, дуже часто гра на музичних інструментах, особливо акустичних, сприймається цими програмами як фоновий шум і відбувається його автоматичне подавлення. Саме тому ми, розмовляючи один одним, все добре чуємо, а коли починаємо грати – звук пропадає.

Розробники додали до функціоналу можливість вимкнення подавлення шуму, проте на практиці навіть додаткові налаштування не дають бажаного результату. Особливо відчутно це на платформі Zoom, попри широко представлені можливості звукового налаштування. Проблеми можуть виникати через те, що шлях налаштувань на комп'ютерній версії відеоплатформи відрізняється від шляху налаштувань на мобільних пристроях і часто важко пояснити учню, який використовує телефон, що саме потрібно зробити, щоб ввімкнути правильні налаштування. Також спосіб налаштування звуку може відрізнитися і в залежності від версії програми, адже з оновленнями можливості і шляхи налаштувань можуть коригуватися.

Саме через таку користувацьку заплутаність викладачі музики використовують альтернативні платформи. Зокрема більшою адаптивністю до музичних занять характеризується програма Microsoft Teams. З власного досвіду можу сказати, що на відміну від Zoom, коректна передача звуку, як правило, відбувається відразу, по замовчуванню. Проте бувають винятки і деколи приходиться робити ряд нескладних додаткових налаштувань, які завжди призводять до потрібного результату.

Окрім відеоплатформ зараз все частіше використовуються для проведення уроків гри на музичних інструментів месенджері. Серед найпопулярніших – Viber, WhatsApp та Telegram. Вибір месенджерів (які перш за все призначені для обміну повідомлень) пояснюється тим, що у них простіша система налаштувань. В цих програмах звук не сприймається за шум і не блокується, але, відповідно, і можливості детального налаштування немає. Достатньо просто підключитися і почати займатися.

Але варто виділити ряд мінусів: звук в месенджерах не найкращої якості, як правило сильно скомпресований (гучні фрагменти робляться тихішими, тихі – гучнішими), що є відчутним недоліком, особливо при роботі з динамічними нюансами виконання.

Ще один мінус – демонстрація екрану. Ця функція присутня, але особливістю є те, що учень не може бачити одночасно і зображення викладача і екрану, а програми демонструють щось одне. Наприклад, в Telegram при ввімкненні функції «поширення екрану» камера автоматично вимикається. Тому тим, кому важливо урок супроводжувати наочним показом матеріалів, приходиться постійно перемикатись між власним зображенням і зображенням екрану, що є дуже незручним і відволікаючим процесом.

Отже, вибір технічного забезпечення для ефективного і успішного проведення онлайн-уроків гри на музичних інструментах досить непростий, потребує постійного пошуку, вивчення, слідкування за оновленнями та новими пропозиціями від розробників. Проте ми зобов'язані знаходити ці рішення, популяризувати ефективні знахідки, адже онлайн-навчання з гри на музичних інструментах має панувати в творчій та продуктивній атмосфері без відволікання на технічні труднощі та особливості дистанційного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Твердохліб, І. (2022). Організаційно-педагогічне та програмно-технічне забезпечення дистанційного навчання в умовах воєнного стану. *Український педагогічний журнал*, (2), 116–124. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-2-116-124>

2. Кулікова, С. В. (2022). Дистанційна форма навчання в класі основного музичного інструменту (фортепіано). *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (204), 158-161. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-204-158-161>

3. Пастушок Т. Технологія m-learning та дидактичні мобільні інструменти у сучасній музичній освіті // *Молодь і ринок*. 2025. № 4 (236). С. 83–87. DOI: 10.24919/2308-4634.2025.329077.

БАКЛАНОВА Марія,

здобувачка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Музичне мистецтво»

Бердянського державного педагогічного університету

м. Запоріжжя, Україна

Науковий керівник – СТРАТАН-АРТИШКОВА Тетяна,

докторка педагогічних наук, професорка,

професорка кафедри теорії та методики

навчання мистецьких дисциплін

Бердянського державного педагогічного університету

м. Запоріжжя, Україна

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ РІЗНИХ ВИДІВ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Трансформація сучасної національної освітньої системи спрямована на розвиток творчого потенціалу особистості, що набуває особливого значення в роботі з дітьми дошкільного віку. Саме в цей період закладаються основи особистості, формуються базові механізми соціалізації, виявляються індивідуальні особливості та творчі здібності дитини.

Особлива відповідальність у формуванні творчого потенціалу дітей дошкільного віку покладається на вихователів, музичних керівників та організаторів творчої діяльності. Мистецтво виступає потужним засобом формування внутрішнього світу особистості, позитивно впливаючи на розвиток емоційно-почуттєвої, інтелектуально-пізнавальної та духовно-творчої сфер. Тому залучення дітей до різних видів художньо-творчої діяльності є важливою умовою їхнього гармонійного розвитку, сприяє формуванню художнього сприйняття, естетичних почуттів і творчої активності.

Розвиток творчих здібностей дітей засобами мистецтва відкриває можливість долучення до світу прекрасного, удосконалення особистісних якостей, формування перших навичок творчого самовираження та емоційного переживання краси навколишнього середовища. Художньо-творча діяльність позитивно впливає на розвиток пам'яті, уваги та уяви, сприяє подоланню комунікативних бар'єрів і активізації взаємодії між дітьми.

Важливим завданням педагогів є створення відповідних педагогічних умов, які стимулюють розвиток творчого потенціалу дітей та забезпечують можливості для вільного самовираження у різних видах діяльності. Однією з таких умов є створення творчого середовища, у якому навчання поєднується з грою та позитивною емоційною атмосферою.

Ефективними засобами активізації творчої діяльності є творчі паузи, музично-рухові хвилинки, елементи танцю, ритмічні вправи та використання шумових музичних інструментів. Вони сприяють зняттю втоми, формуванню позитивного емоційного стану та розвитку вольових якостей.

У процесі формування творчих здібностей дітей важливе місце посідають інноваційні методи навчання, зокрема метод ілюстрацій та художніх аналогій. Під час образотворчої діяльності діти вчаться поєднувати кольори, форми та створювати власні художні образи. Музичний супровід такої діяльності посилює емоційне сприйняття та стимулює творчість (наприклад, фрагмент «Лебедя» К. Сен-Санса під час зображення відповідного образу).

Під час музично-рухової діяльності ефективним є ігровий метод, який передбачає наслідування та повторення рухів у взаємодії з іншими дітьми. Це сприяє розвитку координації, витривалості та комунікативних умінь. Важливе значення має також «пальчикова гімнастика», що поєднує музику, слово і рух, розвиваючи мовлення, дрібну моторику та ритмічне чуття.

Провідною діяльністю дітей дошкільного віку є гра, яка забезпечує формування навичок спілкування, взаємодії, ініціативності та самостійності. Саме в ігровій діяльності найбільш повно розкривається творчий потенціал дитини.

Таким чином, взаємодія різних видів мистецької діяльності – музичної, танцювальної, образотворчої та ігрової – у поєднанні з інтерактивними методами навчання забезпечує ефективний розвиток творчої активності та формування особистісних якостей дітей дошкільного віку. Створення творчого середовища є ключовою умовою, що забезпечує емоційно насичене, довірливе та мотивувальне художньо-творче спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рудницька, О. П. (2005). Педагогіка загальна та мистецька: навч. посібник. Тернопіль. 360 с.
2. Стратан-Артишкова Т. Б. (2025). Інтеграційний підхід у формуванні художньо-естетичного досвіду підлітків. Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка»): журнал. № 9(39). С. 2227. С. 1766-1775.
3. Шевцова О.Б. (2024). Художня інтерпретація у розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. «Актуальні питання у сучасній науці (Серія «Педагогіка»)»: журнал. № 11(29). 1391 с. С. 1088-1096.

БУШТРУК Варвара,
здобувачка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво) Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка м. Чернігів, Україна
Науковий керівник – ДОРОШЕНКО Тетяна,
докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри мистецьких дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка м. Чернігів, Україна

МУЗИЧНО-ДИДАКТИЧНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Модернізація сучасної початкової освіти в контексті концепції «Нова українська школа» вимагає кардинального перегляду підходів до організації освітнього процесу на уроках мистецької освітньої галузі. Особливого значення набуває проблема формування творчого, критичного та нестандартного мислення молодших школярів, що є базовою компетентністю особистості XXI століття. Процес сприймання та засвоєння музичного мистецтва в початковій школі не може обмежуватися лише репродуктивними методами. Найбільш ефективним інструментом інтенсифікації творчого розвитку дітей є музично-дидактична гра, яка гармонійно поєднує навчальні, розвивальні та виховні функції в ігровій формі.

Теоретичні засади розвитку творчого потенціалу учнів засобами мистецтва закладені у працях відомих вітчизняних педагогів та музикознавців. Зокрема, Г. Падалка наголошує на важливості формування художньо-творчої активності особистості в процесі мистецької освіти, визначаючи гру як дієвий метод стимуляції естетичних емоцій та рефлексії [3, с. 142]. Упровадження інтерактивних та ігрових технологій безпосередньо корелює із сучасними вимогами до реалізації змісту початкової художньої освіти в умовах реформування школи, де наголос робиться на дитиноцентризмі та розвитку м'яких навичок (soft skills) [1, с. 38]. О. Комаровська у своїх дослідженнях акцентує увагу на тому, що оновлення змісту мистецької освіти в Новій українській школі спрямоване на розкриття внутрішнього «Я» кожної дитини через творчу дію та експериментування зі звуками, формами й образами [2, с. 123].

Музично-дидактичні ігри мають унікальну структуру, яка включає дидактичне завдання, ігрові правила та ігрові дії. Головна особливість цих ігор полягає в тому, що навчальне завдання ставиться перед учнями не відкрито, а маскується під ігрову ситуацію. Розвиток творчого мислення молодших школярів під час таких ігор відбувається за умови переходу від сприйняття інформації до її активного перетворення та створення власних музичних міні-образів. Наприклад, ритмічні та звуковисотні ігри стимулюють уяву дитини, коли замість простого повторення заданого шаблону учень має придумати власну «відповідь» на музичне запитання вчителя, передати зміну настрою через рух або темброве забарвлення.

Класифікація музично-дидактичних ігор, що застосовуються для розвитку творчого мислення, охоплює кілька основних груп: ігри на розвиток звуковисотного слуху, ритмічного чуття, тембрового та динамічного сприйняття, а також ігри для розширення загального музичного кругозору. Особливу роль відіграють творчі ігри-імпровазації (мовленнєві, вокальні, рухові, інструментальні). Вони спонукають учнів до самостійного пошуку виражальних засобів для передачі художнього образу. Створюючи звукову ілюстрацію до казки за допомогою дитячих шумових інструментів або моделюючи пластичним інтонуванням рух мелодії, дитина виступає в ролі співавтора, композитора та виконавця одночасно.

Ефективність використання музично-дидактичних ігор для розвитку творчого мислення залежить від дотримання низки педагогічних умов. По-перше, ігрова діяльність має бути систематичною та органічно вплітатися в структуру уроку музичного мистецтва. По-друге, необхідно створювати атмосферу психологічного комфорту, довіри та свободи самовираження, де будь-яка творча спроба учня отримує позитивне підкріплення. По-третє, завдання мають ускладнюватися поступово – від елементарного наслідування до повної самостійної музично-ігрової творчості.

Таким чином, музично-дидактичні ігри є потужним засобом активізації творчого мислення учнів початкової школи. Вони дозволяють перетворити процес навчання на захоплюючу творчу лабораторію, де формується здатність до нестандартних рішень, розвивається художня уява, емоційний інтелект та естетичний смак особистості, що повністю відповідає стратегічним цілям сучасної української освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грона Н., Семенов О. Розвиток soft skills майбутніх учителів в умовах закладів фахової передвищої та вищої освіти: міжрегіональний проєкт. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 7 (111). С. 33–47. URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/07/6.pdf> (дата звернення: 15.06.2026).
2. Комаровська О. Мистецтво в новій українській школі: що змінилося? Початкова освіта. Київ : УОВЦ «Оріон», 2018. С. 122–125.
3. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). К.: Освіта України, 2008. 274 с.

ГОЛКІНА Регіна,
здобувачка I курсу II (магістерського) рівня вищої освіти
Бердянського державного педагогічного університету
м. Запоріжжя, Україна
Науковий керівник – СТРАТАН-АРТИШКОВА Тетяна,
докторка педагогічних наук,
професорка, професорка кафедри теорії та методики
навчання мистецьких дисциплін
Бердянського державного педагогічного університету
м. Запоріжжя, Україна

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ЗАСТОСУВАННЯ МУЗИКОТЕРАПІЇ У РОБОТІ З УЧНЯМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасна загальноосвітня школа висуває до вчителя музичного мистецтва нові вимоги, що передбачають вихід за межі вузькопредметних компетентностей. В умовах зростання емоційної нестабільності та впливу стресогенних чинників на дітей шкільного віку музичне мистецтво набуває особливого значення не лише як засіб естетичного виховання, а й як важливий ресурс психологічної підтримки та профілактики психоемоційних порушень.

Підготовка вчителя музичного мистецтва до музикотерапевтичної діяльності передбачає формування нової професійної ідентичності, за якої педагог здатний інтегрувати мистецькі засоби в освітній процес з метою гармонізації емоційного стану учнів, зниження рівня тривожності,

стимулювання когнітивних процесів та розвитку особистісного потенціалу дитини.

Як зазначає Н. Квітка, зцілювальний потенціал музики відомий з давніх часів і використовується сьогодні як потужний засіб впливу на свідомість людини. Музика є одним із найбільш доступних та ефективних чинників формування особистості [3, с. 7]. Саме тому оволодіння майбутніми вчителями музичного мистецтва основами музикотерапевтичної діяльності є важливою складовою їхньої професійної підготовки та відповідає сучасним викликам освіти.

Одним із методів, що використовує музику як засіб мобілізації інтелектуальних, емоційних, рухових, мовленнєвих та інших функціональних можливостей організму дитини, є музикотерапія. Термін «музикотерапія» має греко-латинське походження і в перекладі означає «зцілення музикою».

Музикотерапія має давню історію становлення та розвитку і є предметом наукових досліджень як зарубіжних, так і українських учених. Численні дослідження підтверджують позитивний вплив музики на психоемоційний стан людини, її когнітивний розвиток, соціалізацію та формування особистості [1, с. 4].

Музикотерапія є інтегративною дисципліною, що перебуває на перетині педагогіки, психології, нейрофізіології, музикознавства та інших наук. У системі інтегративних технологій відновлення та збереження здоров'я вона посідає особливе місце, оскільки впливає на емоційну сферу, свідомість та інтелект людини. Саме тому музикотерапія розглядається як важлива складова комплексної системи підтримки здоров'я, що сприяє підвищенню її ефективності та значущості [2, с. 31].

Застосування музикотерапевтичних технологій в освітньому процесі створює сприятливі умови для гармонійного розвитку особистості дитини, зниження рівня психоемоційної напруги та формування позитивного ставлення до навчання.

Фундамент професійної підготовки майбутнього вчителя має базуватися на глибокому розумінні природи музичного впливу. Педагогічна музикотерапія не є ідентичною клінічній, проте вона вимагає від педагога знань фізіологічних механізмів сприйняття звуку.

Музика – це впорядкована послідовність коливань (вібрацій), які мають безпосередній вплив на вегетативну нервову систему. Майбутній педагог повинен розуміти, що звукова хвиля впливає на частоту серцевих скорочень, дихальний ритм та активність мозкових хвиль. Музичні твори, в залежності від темпу, тональності, звуковисотності, тощо, можуть як

мобілізувати нервову систему так і навпаки гальмувати та розслабляти її.

Застосування музикотерапевтичних технологій в освітньому процесі створює сприятливі умови для гармонійного розвитку особистості дитини, зниження рівня психоемоційної напруги та формування позитивного ставлення до навчання. Таким чином, оволодіння основами музикотерапії є важливою складовою професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, оскільки розширює можливості використання музики як ефективного педагогічного засобу розвитку, виховання та психологічної підтримки учнів.

При активному сприйнятті музики фізіологічні ритми людини здатні резонувати та мимовільно підлаштовуватися до її частотних і динамічних характеристик. Доведено, що музичний темп і ритм можуть впливати на ритміку внутрішніх фізіологічних процесів організму. Це дало підстави розглядати звук як динамічний фактор регуляції саногенезу та виокремити біологічно активні параметри музичного впливу на живу біосистему: частоту, тембр і гучність мелодій [2, с. 35].

Педагог має знати й розуміти властивості музики для того, щоб здійснювати добір музичного матеріалу відповідно до поставлених терапевтичних і педагогічних цілей. Зважаючи на те, що емоційна сфера дітей часто випереджає розвиток вербальних засобів самовираження, їм нерідко бракує слів для опису власних почуттів і переживань. У таких випадках музика виступає своєрідним посередником, який допомагає вчителю налагодити емоційний контакт з учнями та здійснювати невербальну взаємодію з їхньою емоційною сферою.

Упровадження музикотерапевтичних практик в освітній процес ґрунтується на низці методологічних підходів:

- **компетентнісному** – формування здатності застосовувати набуті знання та вміння у практичній діяльності;
- **саногенному** – спрямованому на оздоровлення та активізацію резервних можливостей організму;
- **комплементарному** – забезпечення взаємодоповнення освітніх і оздоровчих цілей;
- **гедоністичному** – створення позитивного емоційного фону та отримання задоволення від музичної діяльності;
- **аксіологічному** – формування ціннісного ставлення до музичного мистецтва;
- **комунікативному** – розвиток навичок міжособистісної взаємодії;
- **соціокультурному** – усвідомлення власної значущості та місця в культурному просторі;

- **інтроспективному** – розвиток самопізнання та рефлексії;
- **творчому** – стимулювання творчої активності та розвитку музичних здібностей;
- **арттерапевтичному** – розкриття художнього потенціалу особистості.

Поєднання музикотерапії з іншими видами арттерапії сприяє формуванню в учнів умінь саморегуляції та покращення психоемоційного стану засобами слухання музики, співу, художнього слова, ритмічних рухів, танцю та кольоротерапевтичних практик. У сучасній арттерапії традиційно виокремлюють п'ять основних напрямів: терапію рухом і танцем, драматерапію, терапію засобами візуального мистецтва, музикотерапію та інтермодальну терапію, яка поєднує різні види мистецької діяльності в єдину терапевтичну систему.

Дослідження психологів і педагогів засвідчують доцільність якомога раннього залучення дітей до музичної діяльності, у процесі якої вдосконалюються їхні рухові, сенсорні та мовленнєві функції, формуються навички спілкування й соціальної взаємодії. Результати наукових досліджень і педагогічна практика підтверджують: чим раніше розпочинається застосування музикотерапевтичних технологій, тим ефективнішим є їхній вплив на гармонійний розвиток дитини.

Групова музикотерапія є важливим засобом емоційного впливу, невербальної комунікації та пізнання навколишнього світу. Спільне музикування, спів, ритмічні вправи та музично-рухова діяльність сприяють розвитку емоційної чутливості, формуванню навичок взаємодії в колективі та створенню позитивного психологічного клімату.

Засоби музичної терапії сприяють формуванню ціннісного ставлення до власного здоров'я, успішній соціалізації дітей та подоланню комунікативних труднощів. Використання музикотерапевтичних практик в освітньому процесі забезпечує розвиток емоційного інтелекту, саморегуляції та особистісної стійкості, що є особливо важливим в умовах сучасних соціальних викликів.

Учитель музичного мистецтва, використовуючи музикотерапевтичні технології в освітньому процесі, повинен чітко дотримуватися норм професійної етики та усвідомлювати межі власної професійної компетентності. Основним принципом є неприпустимість виконання функцій психотерапевта чи лікаря, оскільки педагогічна музикотерапія має освітньо-виховний, а не клінічний характер.

По-перше, музикотерапевтична діяльність учителя спрямована не на лікування психічних або фізичних порушень, а на створення сприятливого

психологічного клімату в класі, покращення емоційного стану учнів, профілактику перевтоми та підтримку їхнього психоемоційного благополуччя.

По-друге, важливим принципом є добровільність участі дітей у музикотерапевтичних практиках. Учитель має створювати умови для вільного залучення учнів до музичної діяльності, враховуючи їхні індивідуальні потреби, інтереси та емоційний стан.

По-третє, педагог несе відповідальність за екологічність освітнього середовища та дотримання принципів акустичної гігієни. Добір музичного матеріалу повинен враховувати вікові та психофізіологічні особливості дітей і виключати використання звуків або музичних фрагментів, здатних викликати деструктивні емоційні реакції.

Висновки. Підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до використання музикотерапевтичних технологій є складним міждисциплінарним процесом, що потребує інтеграції педагогічних, мистецьких, психологічних і базових медико-біологічних знань. Сучасний учитель має трансформуватися з транслятора знань у фасилітатора емоційного розвитку учнів, здатного допомогти їм усвідомлювати, виражати та регулювати власні емоції.

Системне оволодіння методами рецептивної та активної музикотерапії розширює професійні можливості педагога і сприяє гармонійному розвитку школярів. За таких умов урок музичного мистецтва стає простором емоційної підтримки, творчого самовираження та особистісного зростання. Педагог, який володіє музикотерапевтичними методами, може ефективно сприяти адаптації та соціалізації дітей у сучасному освітньому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гельбак В. «Музикотерапія у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами». Кропивницький, 2019. 50 с.
2. Савельєва-Кулик Н.О. «Музична терапія в інтегративній медицині». Київ: Інтерсервіс. 2014. 138 с.
3. Квітка Н. Методичний посібник з музикотерапії для дітей дошкільного віку зі складними порушеннями психофізичного розвитку. Київ: Міністерство освіти і науки України. 2013. 82 с.

ЖЕЛОБНИЦЬКА Вікторія,
*асистентка вчителя інклюзивного класу,
заклад загальної середньої освіти №2
Токмацької міської ради
(тимчасово переміщений у м. Запоріжжя)
м. Запоріжжя, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ВОКАЛЬНИХ ВПРАВ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА У ЗЗСО ЯК КОРЕКЦІЙНОГО ЗАСОБУ ДЛЯ ДІТЕЙ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується активним упровадженням інклюзивних цінностей та пошуком ефективних міждисциплінарних підходів до розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Серед учнів молодшого та середнього шкільного віку в закладах загальної середньої освіти значну частину становлять діти з різними формами мовленнєвих порушень (дислалія, дизартрія, заїкання, загальне недорозвинення мовлення тощо). Такі порушення не лише ускладнюють процес комунікації та засвоєння шкільної програми, а й часто стають причиною психологічних комплексів, замкненості та підвищеної тривожності дитини.

У цьому контексті уроки мистецтва (зокрема, музичного мистецтва) володіють унікальним, але часто недооціненим терапевтичним та корекційним потенціалом. Вокальне навчання є ефективним засобом, що активно використовується в логопедії. Спів задіює ті ж самі анатомічні системи, що й мовлення: дихальну, артикуляційну та голосоутворювальну. Систематичне та методично правильне використання вокальних вправ на уроках мистецтва дозволяє м'яко, у невимушеній ігровій формі коригувати темпо-ритмічну сторону мовлення, розвивати фонематичний слух, зміцнювати артикуляційний апарат та покращувати координацію між слухом і голосом [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема взаємозв'язку музики, співу та мовленнєвого розвитку активно вивчається у педагогічній науці. Вплив вокального мистецтва та логоритміки на подолання мовленнєвих дефектів вивчався як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями. Серед зарубіжних дослідників вагомий внесок у вивчення цієї проблеми зробили Е. Жак-Далькроз (система ритмічного виховання), К. Орф [7] (концепція «шкульверку» як синтезу музики, руху та слова), а також сучасні нейробіологи та музичні терапевти, такі як О. Сакс (дослідження впливу музики на мовленнєві зони мозку) та Г. Альтенмюллер, які довели, що спів активізує пластичність нейронних мереж, допомагаючи компенсувати мовленнєві дефіцити.

У вітчизняному науковому просторі терапевтичні та виховні можливості вокального навчання та логоритміки досліджували Зелінська-Любченко К. О. [1], Золотарьова О. І. [3], Рібцун Ю. В. [3], Чеснокова Л. В. [5], Шеремет С.К. [6]. Методичні аспекти розвитку співацького голосу дітей висвітлено в працях О. Ростовського О. [4], Масол Л. [2]. Разом з тим, проблема специфіки застосування саме вокальних вправ безпосередньо в умовах уроків мистецтва у ЗЗСО для дітей із вадами мовлення потребує додаткового практико-орієнтованого структурування.

Мета статті - обґрунтувати доцільність використання вокальних вправ на уроках мистецтва у ЗЗСО для дітей з мовленнєвими порушеннями, систематизувати практичні методи і прийоми такої роботи та запропонувати конкретні приклади вправ із методикою їх проведення.

Робота з дітьми, які мають мовленнєві порушення, вимагає від учителя мистецтва адаптації класичної вокальної методики. Провідним принципом в цій роботі стає поєднання вокально-технічних завдань із корекційно-розвивальними. У роботі із зазначеною категорією учнів доцільно використовувати такі методи та прийоми:

- метод фонопедичного виховання, що базується на використанні немовленнєвих і неспівацьких звуків (крик, шепіт, свист, мурчання) для координації роботи гортані та захисту голосових зв'язок;

- метод логоритмічного синкретизму, що ґрунтується на поєднанні слова, музичного ритму та пластичного руху. Дітям із мовленнєвими вадами набагато легше відтворити складну структуру слова, якщо вона синхронізована з кроком, плеском або диригуванням;

- прийом візуалізації та моделювання звуку. Використання наочних засобів (рух руки вгору-вниз для показу висоти звуку, розкриття долоні як символ округлого звуку). Це компенсує недостатність слухового самоконтролю, яка часто зустрічається у дітей із мовленнєвими вадами;

- прийом уповільненого темпу та декламації. Перенесення тексту пісні або вправи у формат співучого мовлення (*recitando*), що дозволяє дитині чітко зафіксувати положення губ та язика на кожному голосному й приголосному звуці [1; 3].

Вокальна робота на уроці мистецтва має тривати від 7 до 12 хвилин і складатися з трьох послідовних етапів: дихальна гімнастика, артикуляційна розминка та безпосередньо вокальні вправи. Така послідовність етапів має принципове значення, адже неможливо досягти якісного звуку без вільного дихання та розігрітих м'язів обличчя [5].

Наведемо конкретні приклади вправ для кожного етапу, адаптовані для дітей з мовленнєвими порушеннями.

Етап І. Дихальні вправи (формування опори та подовження видиху). У дітей з мовленнєвою патологією часто спостерігається поверхневе,

ключичне дихання, несформованість мовленнєвого видиху (дитина «договорює» фрази на залишках повітря, задихається) [6]. Тому на цьому етапі пропонуємо вокальну вправу «Веселий потяг». Метою вправи є розвиток діафрагмального дихання, формування короткого, активного вдиху та дозованого видиху. Учитель пропонує дітям уявити себе потягом. За командою діти роблять швидкий, безшумний вдих носом («набираємо паливо»), живіт при цьому надувається як кулька. На видиху діти імітують рух потяга, чітко і ритмічно вимовляючи: «Чух-чух-чух-чух». Спочатку темп повільний, потім прискорюється. Важливо стежити, щоб плечі учнів не піднімалися.

Інший варіант – вправа «Кульбаба». Метою вправи є формування тривалого, плавного та цілеспрямованого повітряного струменя. Діти тримають уявну кульбабу перед собою. Роблять глибокий вдих ротом і повільно, рівномірно дмухають на «пух», вимовляючи тихий звук «Ф-ф-ф...». Учитель контролює, щоб щоби дітей не надувалися, а повітря виходило через складені трубочкою губи.

Етап II. Артикуляційні та фонетичні вправи (розігрів апарату). Цей етап безпосередньо готує артикуляційні органи (язик, губи, м'яке піднебіння) до правильного звукоутворення, що критично важливо для дітей з дислалією та дизартрією [6]. На цьому етапі ефективною буде вправа-поспівка «Маляр». Метою вправи є активізація кінчика язика, розвиток гнучкості артикуляційного апарату. Вправа виконується на одному звуці (наприклад, до або ре першої октави) або у вигляді висхідного тризвуку. Текст: «Язик-маляр фарбує дах, стелю у ротику у нас». Під час співу діти мають кінчиком язика інтенсивно гладити тверде піднебіння («стелю») вперед і назад. Учитель демонструє утровоно чітку дикцію.

Етап III. Вокальні вправи (розспівування та корекція мовлення). Вокальні вправи цього етапу спрямовані на поєднання дихання, артикуляції та чистоти інтонування. Для дітей з мовленнєвими вадами підбираються поспівки з великою кількістю голосних звуків (особливо А, О, У), які допомагають відкрити рот та сонорних приголосних (М, Н, Л), що активізують резонатори [1]. Пропонуємо вправу «Музичні мандрівники» (робота з голосними). Метою цієї вправи є вирівнювання вокального тону, формування округлих голосних, усунення гугнявості та затиснення щелепи. Музичний матеріал: поспівка на п'яти сусідніх звуках (ступенях) вгору і вниз (мажорний пентахорд).

Спів на звуках: До - Ре - Мі - Фа - Соль - Фа - Мі - Ре - До

Текстова основа: Ма - Ме - Мі - Мо - Му - Мо - Мі - Ме - Ма

Учитель програє мелодію та звертає увагу дітей на те, що звук «М» потрібно співати із закритим ротом, відчуваючи вібрацію в носі («гудіння

бджілки»), а на голосних «А, О, У» рот відкривається вертикально вниз (на «два пальці»). Далі вправа транспонується по півтонах угору та вниз у межах комфортного примарного діапазону дітей. Для дітей із заїканням ця вправа є базовою, оскільки плавний перехід від звуку до звуку (*legato*) нівелює судомні затинання на приголосних.

Наступна вправа «Прогулянка лісом» (для корекції темпо-ритму та координації). Метою вправи є розвиток фонематичного слуху, відчуття ритму, усунення мовленнєвого поспіху (тахіталії). Музичний матеріал: Мелодія побудована на чергуванні чвертей та восьмих тривалостей (пунктирний або рівномірний ритм).

Текст: Тук-тук, то-по-рух, хто схо-вав-ся у дуп-ло?

Ритм: ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩

Учні виконують вправу, супроводжуючи кожен склад плеском у долоні (або простукуванням олівцем по парті). Це створює тактильно-кінестетичну опору для мовлення. Якщо дитина змазує звуки або ковтає склади, вчитель зупиняє спів, просить проговорити фразу «пошепки, але дуже активно губами», а потім повторити вокально в уповільненому темпі.

Для досягнення стабільного корекційного ефекту вчителю мистецтва в ЗЗСО варто дотримуватися таких організаційно-методичних правил:

1. Перші тижні роботи всі вправи мають виконуватися виключно хором (ансамблем) або в малих групах.

2. Для корекції мовлення важливо досягти ідеального, спокійного, вільного звучання у межах 5–6 звуків (примарна зона).

3. Будь-яка вправа має подаватися як сюжетна гра (подорож, пригода, допомога казковому герою). Це знижує рівень свідомого контролю за дефектним апаратом і знімає м'язові затиснення.

4. Учителю мистецтва необхідно консультуватися зі шкільним логопедом, щоб дізнатися, які саме звуки наразі перебувають в етапі автоматизації у конкретних учнів і включати поспівки саме на ці фонemi [5].

Висновки. Використання вокальних вправ на уроках мистецтва у закладах загальної середньої освіти є ефективним психолого-педагогічним та корекційним інструментом для роботи з дітьми, які мають мовленнєві порушення. Проаналізований досвід вітчизняних та зарубіжних науковців доводить, що вокалізація полегшує координацію мовленнєвих процесів, покращує дихання та артикуляцію. Впровадження у практику вчителів мистецтва систематизованих дихальних, артикуляційних та вокальних вправ дозволяє досягти синергетичного ефекту: учні не лише опановують базові музичні навички, а й отримують дієву допомогу в подоланні мовленнєвих бар'єрів. Це сприяє їх успішній соціалізації та підвищенню

навчальної мотивації в цілому. Перспективи подальших досліджень з цієї тематики полягають у розробці матеріалу з аудіосупроводом для вчителів мистецтва, які працюють в інклюзивних класах ЗЗСО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Зелінська-Любченко К. О. Роль пасивного голосоутворення в корекційно-логопедичній роботі з дітьми із моторною алалією // Молодий вчений. № 11.1 (38.1), 2016. С. 48-51.
2. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі: посібник для вчителів. Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. 256 с.
3. Рібцун Ю. В. Дитина з порушеннями мовленнєвого розвитку. Харків : Видавництво «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 40 с.
4. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичного виховання: Навч.-метод. посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.
5. Чеснокова Л. В., Золотарьова О. І. Заняття з логоритміки для дітей з вадами мовлення: посібник. Харків: Основа, 2019. 160 с.
6. Шеремет М. К. Логопедія: підручник. Київ: Слово, 2010. 230 с.
7. Orff C., Keetman G. Musik für Kinder. Mainz: Schott, 1950–1954.

КАЛІБЕРДА Олена,

здобувачка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Музичне мистецтво»

*Бердянського державного педагогічного університету
м. Запоріжжя, Україна*

Науковий керівник – СТРАТАН-АРТИШКОВА Тетяна,

*докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри теорії та методики*

навчання мистецьких дисциплін

*Бердянського державного педагогічного університету
м. Запоріжжя, Україна*

ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНО-ТЕАТРАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасні трансформації освітнього простору зумовлюють необхідність посилення ролі мистецтва як ефективного засобу розкриття та реалізації творчого потенціалу особистості, а також потужного інструменту формування її духовного світу. У зв'язку з цим пошук нових форматів взаємодії вчителя та учня на уроках мистецтва постає одним із ключових

завдань сучасної педагогіки.

В умовах розбудови Нової української школи особливого значення набуває розвиток цілісної, креативної особистості, здатної до творчого мислення та виконання нестандартних завдань. Це положення відображено в Законі України «Про освіту», де головною метою загальної середньої освіти визначено всебічний розвиток особистості, її успішну соціалізацію та розкриття індивідуального потенціалу кожного учня.

Сучасна мистецька освіта потребує оновлення підходів до організації освітнього процесу. Традиційне розмежування музики, театру та інших видів мистецтва вже не повною мірою задовольняє освітні й творчі потреби сучасних здобувачів освіти. Натомість актуалізується ідея синтезу мистецтв, що відповідає вимогам часу та створює умови для комплексного розвитку особистості учня.

Як зазначає Л. Масол, інтеграція мистецтв сприяє не лише засвоєнню знань, а й формуванню цілісної мистецької свідомості, розвитку творчого мислення та здатності до глибокого культурного самовираження [5]. Саме тому інтегровані підходи в мистецькій освіті розглядаються як ефективний засіб розвитку творчої активності, емоційного інтелекту та духовних цінностей учнів. Такий напрям розвитку мистецької освіти відповідає вимогам Державного стандарту базової середньої освіти щодо формування в учнів цілісного сприйняття творів різних видів мистецтва та інтегрованого бачення культурних явищ.

Реалізація інтегративного підходу сприяє переходу від механічного засвоєння знань до творчо орієнтованого освітнього процесу, у якому учень виступає активним суб'єктом пізнання. У цьому контексті театралізація, вокальні вправи, імпровізація та творчі завдання стають ефективними засобами розвитку особистості й гармонізації її внутрішнього світу.

У своїх дослідженнях В. Холоденко наголошує, що успішна реалізація творчого потенціалу в мистецькій освіті безпосередньо пов'язана з активізацією творчої діяльності та наданням їй емоційно насиченого змісту. Дослідниця зазначає: «у повноцінному розвитку творчої індивідуальності ключовою є активність суб'єкта, що дозволяє йому мобілізувати всі свої сутнісні сили» [6, с. 26]. Отже, розвиток творчої активності учнів є важливою умовою їхнього особистісного та художньо-естетичного становлення.

Концептуальною основою Нової української школи є компетентнісний підхід, який передбачає зміщення акцентів із накопичення знань, умінь і навичок на формування здатності діяти в різних життєвих ситуаціях, застосовувати набутий досвід і приймати самостійні рішення. Як зазначається в наукових джерелах, саме за таких

умов активізуються механізми компетентності – здатність ефективно діяти в конкретних обставинах і прагнення досягати результату [7, с. 6]. У мистецькій освіті це знаходить вияв у створенні освітнього середовища, що стимулює творчу ініціативу, самовираження та художню комунікацію учнів.

Центральним поняттям у цьому контексті виступає мистецько-творча компетентність, яку О. Комаровська визначає як здатність особистості до активної творчої самореалізації в різних видах мистецької діяльності [1]. Формування такої компетентності ефективно здійснюється через інтеграцію різних видів мистецтва, зокрема вокальної та театральної діяльності, що забезпечують комплексний розвиток особистості учня.

О. Рудницька зазначає, що поєднання різних видів мистецтва сприяє цілісному сприйняттю світу та розвитку художньо-образного мислення учнів [4, с. 175]. Подібної позиції дотримується і Г. Падалка, акцентуючи увагу на педагогіці творчого самовираження. Науковиця підкреслює, що «в процесі практичних мистецьких дій учні не просто отримують задоволення від художньої діяльності, а й спрямовують її на досягнення певних результатів у мистецтві, власний художній розвиток та набуття художніх умінь» [3, с. 67].

Практична реалізація цих ідей відбувається, зокрема, у вокально-театральній діяльності, яка є складним інтегрованим видом творчості, що поєднує вокальне мистецтво та акторську майстерність. У такій діяльності голос виступає не лише засобом звуковідтворення, а й важливим інструментом створення художнього образу та емоційної комунікації.

Важливим чинником досягнення успішного творчого результату є сценічна впевненість, яка тісно пов'язана з розвитком емпатії. Чим глибше учень занурюється у внутрішній світ персонажа, тим більшої виразності набувають його рухи, інтонація, сценічна поведінка та художнє самовираження. Це сприяє переконливому втіленню художнього задуму та формуванню здатності до емоційно-ціннісного сприйняття мистецтва.

У цьому контексті особливу роль відіграє спів «в образі», який передбачає не лише вокальне виконання, а й глибоке емоційне проживання художнього змісту твору. Такий підхід допомагає дитині долати сценічне хвилювання, оскільки її увага зміщується з технічних аспектів співу на художньо-ігрову діяльність. У результаті учні не лише опановують вокальну техніку, а й розвивають гнучкі навички (soft skills), критичне мислення, емоційний інтелект та здатність до конструктивного керування власними емоціями.

У процесі вокально-театральної діяльності учень перетворюється з пасивного виконавця на активного творця художнього образу, у якого голос, жест, міміка та сценічний рух функціонують як єдина цілісна

система художньої виразності. Саме тому поєднання вокалу й театрального мистецтва є важливою умовою виховання творчої особистості, що повністю узгоджується з концепцією Л. Масол щодо поліхудожнього розвитку особистості засобами інтеграції різних видів мистецтв [5].

Реалізація такого підходу потребує створення відповідних педагогічних умов та сприятливої емоційної атмосфери на заняттях. Як зазначає Г. Падалка, «учитель має дбати не лише про мистецькі успіхи учня, а й про забезпечення його позитивного самопочуття в процесі навчання» [3, с. 12]. Подібні ідеї знаходимо й у педагогічній спадщині В. Сухомлинського, який підкреслював, що радісний емоційний стан дитини є не лише передумовою творчості, а й важливою умовою її гармонійного розвитку та збереження здоров'я.

Саме в атмосфері довіри, підтримки та театралізованої гри учень поступово долає внутрішню скутість, удосконалює навички природного вокального співу та набуває досвіду творчого самовираження. Таким чином, емоційний комфорт стає своєрідним містком між внутрішнім переживанням художнього образу та його якісним сценічним втіленням.

Як підкреслюють сучасні дослідники, сутність інтегрованого підходу полягає у створенні художньо-творчого середовища, в якому вокальна й театральна діяльність, єдність слова, звуку та жесту утворюють нерозривну цілісність і забезпечують гармонійний розвиток особистості учня.

Практика мистецької освіти засвідчує, що найбільш природно процес інтеграції вокального та театрального мистецтва реалізується через театралізацію казок і постановку дитячих вистав, у яких музика виступає важливим засобом розвитку сюжету та створення художніх образів. Працюючи над роллю казкового персонажа, дитина виходить за межі формального виконання пісні та прагне віднайти індивідуальні вокальні засоби виразності – тембр, інтонацію, динаміку й манеру виконання, які відповідають характеру героя. Це не лише сприяє розвитку гнучкості голосу та виконавських умінь, а й перетворює навчальний процес на захопливу творчу діяльність.

Важливою складовою мистецько-творчої компетентності є акторська розкутість та емоційна відкритість. Взаємодія музики й театралізації казки виступає ефективним засобом емоційного розвитку дитини та її залучення до світу мистецтва. В. Сухомлинський наголошував на важливості «школи радості», у якій через гру, інсценізацію та художню діяльність діти долають психологічні бар'єри, розвивають уяву та вчаться відчувати гармонію слова, музики й образу.

Саме через «проживання» ролі школярі набувають досвіду глибшого розуміння внутрішнього світу персонажа та художнього змісту твору. У процесі такої діяльності формується емпатія як важлива якість особистості, необхідна для соціальної адаптації, міжособистісної взаємодії та розвитку творчого потенціалу. Крім того, театралізована діяльність сприймається учнями як простір для самовираження, що суттєво підвищує їхню внутрішню мотивацію до навчання та мистецької творчості.

Отже, розвиток мистецько-творчої компетентності відбувається найбільш ефективно тоді, коли учень виступає не лише як виконавець вокального твору, а як активний творець художнього образу, здатний до творчої інтерпретації, емоційного переживання та самовираження засобами мистецтва.

Ефективним методом формування мистецько-творчої компетентності учнів є метод театралізації казок, який поєднує вокальну, акторську та ігрову діяльність. Така діяльність реалізується поетапно та сприяє поступовому розвитку творчих здібностей, сценічної впевненості й художнього мислення учнів.

На першому – **мотиваційно-підготовчому** – етапі учні знайомляться зі змістом казки, її сюжетом та персонажами. Відбувається обговорення характерів героїв, їхніх учинків, емоційних станів і взаємин між персонажами. Це сприяє формуванню первинного розуміння художнього образу та розвитку емпатії.

Другий – **діяльнісний** – етап є найбільш творчим і реалізується за принципом «від простого до складного».

1. Робота в ляльковому театрі. Озвучування персонажів за ширмою дає можливість дитині зосередитися на вокальній виразності, інтонації та тембрі голосу, не відволікаючись на сценічний рух. Така форма роботи сприяє подоланню сором'язливості та розвитку голосових можливостей.

2. Перехід до «живого актора». На цьому етапі учні виходять на сцену та поєднують спів із рухами, жестами, мімікою й елементами акторської гри. Відбувається інтеграція вокальної та театральної діяльності в єдиний художній процес.

3. Імпровізаційний блок. Проведення музичних етюдів, творчих ігор та квестів, що ґрунтуються на вільному пошуку рішень, сприяє розвитку творчої ініціативи, акторської гнучкості та подоланню сценічного хвилювання.

4. Методична інтеграція та створення образу. Використання прийому «вокальних масок» – виконання одного й того самого твору від імені різних персонажів або з різним емоційним забарвленням – сприяє усвідомленому створенню художнього образу. Водночас застосування

елементів вільної пластики під час співу допомагає зняти м'язові затиски, удосконалити дихання та досягти природності сценічного самовираження.

Отже, поетапна організація театралізованої діяльності створює умови для гармонійного розвитку особистості учня, формування його мистецько-творчої компетентності, емоційного інтелекту та здатності до художнього самовираження.

Третій – **презентативний** – етап передбачає демонстрацію готового творчого продукту. Його реалізація здійснюється через створення відеокліпів, у яких відпрацьовані вокальні навички поєднуються з акторською грою перед камерою, або через безпосередній показ вистави глядачам. Така діяльність стимулює учнів до комплексного контролю над власною художньою виразністю, сценічною культурою та емоційною саморегуляцією.

Публічний виступ є важливим чинником формування впевненості у власних силах, розвитку комунікативних умінь та набуття досвіду творчої самореалізації. Саме на цьому етапі відбувається узагальнення та практичне застосування набутих вокальних, акторських і творчих компетентностей.

Слід підкреслити, що в процесі підготовки театральної постановки учні вчаться відчувати відповідальність за спільний результат, розподіляти ролі, взаємодіяти в колективі та підтримувати одне одного. Це сприяє перетворенню учнівського колективу на єдиний творчий організм, у якому кожен учасник усвідомлює власну значущість і відповідальність за успіх спільної справи.

Таким чином, постановка шкільних вистав, театралізованих дійств і музичних композицій є ефективним засобом формування мистецько-творчої компетентності учнів. Така діяльність сприяє розвитку художньої уяви, емоційного інтелекту, творчої ініціативи та навичок співпраці, що відповідає сучасним вимогам компетентісно орієнтованої мистецької освіти.

Висновки. Інтеграція вокального та театального мистецтва в освітньому процесі є ефективним засобом формування мистецько-творчої компетентності учнів. Поєднання співу, театралізації, творчої гри та сценічної діяльності створює умови для всебічного розвитку особистості, активізації її творчого потенціалу, емоційної сфери та художнього мислення.

Практика театралізації казок і постановки дитячих вистав сприяє розвитку вокальних умінь, акторської майстерності, сценічної впевненості, емпатії та навичок комунікації. У процесі творчої діяльності учні навчаються не лише відтворювати художній матеріал, а й

інтерпретувати його, створювати власні образи та реалізовувати себе як активні суб'єкти мистецької творчості.

Особливого значення набуває поетапна організація роботи, що включає мотиваційно-підготовчий, діяльнісний та презентативний етапи. Такий підхід забезпечує поступове ускладнення творчих завдань, сприяє розвитку самостійності, відповідальності та здатності до колективної взаємодії.

Таким чином, театралізація казок як форма інтеграції вокального й театрального мистецтва відповідає сучасним засадам компетентнісної освіти та концепції Нової української школи. Вона забезпечує створення художньо-творчого середовища, у якому учень має можливість розкрити свої здібності, набути досвіду творчого самовираження та сформувані ключові мистецькі компетентності, необхідні для подальшого особистісного й культурного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Комаровська О. А. Мистецько-творча компетентність учнів основної школи: теоретичний аспект. *Мистецтво та освіта*. 2013. № 4. С. 2–6.
2. Гринь Л. О. Теорія вокальної педагогіки : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Сценічне мистецтво» освітньо-професійна програма «Театральне мистецтво». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. 135 с.
3. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ : Освіта України, 2010. 274 с.
4. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навч. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. 360 с.
5. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 3-4 класах на засадах компетентісного підходу» / Людмила Масол. Київ : Генеза, 2020. 160 с.
6. Холоденко В. О. Творчий потенціал особистості: зміст, структура та передумови успішної реалізації у мистецькій освіті // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти. Київ.
7. https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/razdel_1_Oglyad.pdf
Нова українська школа. Порадник для вчителя. Розділ 1. Огляд концепції Нової української школи.

КОЛОМІЙЦЕВА Вероніка,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Бердянського державного педагогічного університету
м. Запоріжжя, Україна
Науковий керівник – ЗАМАШНЮК Віктор,
старший викладач кафедри теорії
та методики навчання мистецьких дисциплін
Бердянського державного педагогічного університету
м. Запоріжжя, Україна

НАВЧАННЯ ГРИ НА САКСОФОНІ В ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМАТІ: МОЖЛИВОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ

Сучасний розвиток технологій суттєво вплинув на організацію навчання, зокрема у сфері мистецької освіти. Поширення відеоплатформ, цифрових освітніх ресурсів та різноманітного програмного забезпечення створило передумови для впровадження дистанційного навчання навіть у тих освітніх напрямках, де традиційно переважала безпосередня взаємодія викладача та учня.

Особливо актуальним дистанційне навчання стало в часи пандемії COVID-19 та в умовах військового стану [1], коли виникла потреба забезпечити безперервність навчання незалежно від місця перебування здобувачів. В таких умовах і значно розширилось використання технологій дистанційного зв'язку для занять на музичних інструментах, зокрема на саксофоні.

Навчання гри на саксофоні має свою власну специфіку, яка пов'язана із формуванням виконавського апарату, розвитком дихання, артикуляції, звуковидобування, роботою над інтонуванням. Тому питання ефективності дистанційного навчання саксофоністів потребує окремого наукового осмислення.

Спираючись на огляд наукових праць таких дослідників як С. Чугай, С. Кулікова, Т. Пухальський, М. Кузів, А. Соколова, А. Бондаренко та власний досвід, ми хочемо виокремити окремі важливі можливості та обмеження в процесі дистанційного навчання гри на саксофоні.

Очевидною перевагою такої форми навчання є його доступність, адже заняття можуть проходити незалежно від місця перебування викладача та учня. Важливо лиш мати доступ до мережі інтернет. Також онлайн-формат розширює можливості міжнародної комунікації та співпраці між музикантами.

Ще однією перевагою є можливість використання широкого спектру цифрових ресурсів, таких як електронні нотні бібліотеки, аудіо та

відеозаписи, програми для аналізу та обробки звуку. Такі можливості урізноманітнюють форми роботи і сприяють підвищенню ефективності навчального процесу.

Окремо слід згадати і про можливість запису уроків, які потім можна переглядати, аналізувати власні виконавські дії, поставу, роботу на диханням та художню інтерпретацію музичного твору. Адже, як зазначає С. Чугай, така форма роботи розвиває в учнів самоконтроль, самокритику і сприяє професійному зростанню [2]. Самостійна робота розглядається як один із ключових чинників формування професійних компетентностей музиканта.

Попри численні переваги, дистанційне навчання гри на саксофоні має і низку обмежень. Одне із головних – обробка звуку програмами дистанційного зв'язку. Більшість таких платформ, завдяки певним алгоритмам обробки цифрової інформації, можуть впливати на звук, в зв'язку з чим можливе певне спотворення тембру інструмента, а передача динамічних відтінків та нюансів виконавської техніки відбувається не в повній мірі.

Ще одним відчутним обмеженням є неможливість втілення колективної форми музичної діяльності. Так як саксофон є одноголосним інструментом, то велику частину репертуару складають твори із супроводом: фортепіанним, ансамблевим, оркестровим. Заняті на саксофоні часто пов'язані зі співпрацею з концертмейстером. В умовах дистанційного зв'язку синхронне виконання концертмейстера і соліста забезпечити майже неможливо. Перепоною цьому є затримка звуку.

Дослідник А. Бондаренко велику увагу присвятив вивченню цього питання [3]. Проаналізувавши інформацію і провівши певні експерименти автор прийшов висновку, що затримка звуку критично впливає на здатність синхронно виконувати музичний твір солістом і концертмейстером в реальному часі. Наприклад, «...при виконанні твору в темпі Allegro з характерною позначкою метроному 120 ударів на хвилину, отримуємо, що тривалість однієї четвертої (тривалості) становитиме 0,5 с, вісімки – 0,25 с і т. д. У швидшому темпі, наприклад 150 ударів на хвилину (темп Vivace), одна вісімка дорівнюватиме рівно 0,2 с – часу затримки, який ми виявили в ході експерименту з телефоном. Це означає, що при виконанні швидких творів, музиканти чутимуть одне одного із затримкою приблизно на одну вісімку. Більше того, у зворотньому напрямі час передавання сигналу також становитиме 0,2 с. Відтак у разі, якщо музиканти грають дуєтом і вступатимуть почергово, і другий музикант вступить у точності, орієнтуючись на

першого, то першому музиканту здаватиметься, що другий запізниться вже на 0,4 с. Очевидно це змусить його в якийсь час зупинитися і почекати 0,4 с, аби відновити синхронність виконання» [3, с.71-72].

В результаті таких досліджень і власного досвіду можна констатувати, що колективне музикування в реальному часі засобами дистанційного зв'язку неможливе. Тому в роботі частіше використовується наступний шлях: концертмейстер робить запис своєї партії, а соліст уже під нього виконує музичний твір, самостійно ввімкнувши цей запис.

Потрібно згадати ще ряд обмежень: ускладнюється контроль за виконавським апаратом (положенням рук, тіла, губ, поставою тощо) через обмежений ракурс камери або невисоку якість зображення; можлива нестабільність роботи техніки та програм (поганий інтернет зв'язок, нестабільна робота телефона, комп'ютера, планшета та ін.); не в повній мірі розкривається емоційний, міжособистісний контакт викладача та учня [4].

Отже, аналіз особливостей дистанційного навчання гри на саксофоні свідчить про значний потенціал цифрових технологій в забезпеченні безперервності та доступності музичної освіти. Проте, є ряд суттєвих обмежень, з якими музиканти неодмінно стикаються в процесі такої форми навчання. Тому важливо вміти долати такі труднощі, пристосовуватись до можливостей і обмежень цифрового виміру.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Соколова, А. (2022). Інтерактивні форми і методи дистанційного навчання майбутніх учителів музичного мистецтва. *Professional Art Education*, 3(1), 6-16. <https://doi.org/10.34142/27091805.2022.3.01.01>
2. Чугай, С. (2021). Особливості дистанційного навчання гри на музичному інструменті студентів ЗВО. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*, (16), 61–71. <https://doi.org/10.31865/2414-9292.16.2021.246277>
3. Бондаренко, А. І. (2023). Дистанційна освіта музикантів-виконавців: проблеми та перспективи. *Імідж сучасного педагога*, (3(192)), 69–72. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-3\(192\)-69-72](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-3(192)-69-72)
4. Кулікова, С. В. (2022). Дистанційна форма навчання в класі основного музичного інструменту (фортепіано). *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (204), 158-161. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-204-158-161>

НЕСТЕР Юлія,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Бердянського державного педагогічного університету
м. Запоріжжя, Україна

Науковий керівник – ГРИГОР'ЄВА Вікторія,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка, доцентка кафедри навчання
мистецьких дисциплін
Бердянського державного педагогічного університету
м. Запоріжжя, Україна

ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Розвиток вокально-виконавської майстерності у майбутніх педагогів музичного мистецтва посідає важливе місце у системі професійної підготовки сучасного фахівця. Саме ця складова відкриває нові можливості для професійного зростання, творчої самореалізації та пошуку ефективних підходів до вдосконалення педагогічної діяльності в умовах трансформаційних процесів у сфері освіти. Сучасні глобалізаційні виклики зумовлюють необхідність оновлення змісту підготовки майбутніх учителів, орієнтуючи її на формування конкурентоспроможного, мобільного та творчо активного спеціаліста.

У науковому розумінні освіта розглядається як комплексний процес, що поєднує навчання, виховання та всебічний розвиток особистості. У зв'язку з цим простежуються характерні тенденції розвитку освітньої сфери: орієнтація на перспективні потреби суспільства, забезпечення безперервності навчання протягом життя, активне використання інноваційних та розвивальних технологій, акцент на особистісному саморозвитку здобувача освіти, посилення гуманістичних засад професійної підготовки, а також практична спрямованість освітнього процесу [4]. Водночас освіта дедалі більше набуває статусу ключової життєвої цінності, оскільки саме вона визначає рівень професійної реалізації та соціальної успішності людини.

Сьогодні суспільство демонструє стійке зростання інтересу до здобуття вищої освіти, тому одним із пріоритетних завдань сучасної освітньої системи України є забезпечення доступності якісної освіти для всіх охочих. Особливої ваги набуває формування у здобувачів освіти

комплексу компетентностей, які сприятимуть їхній професійній ефективності, здатності до самореалізації та успішної адаптації в умовах сучасного ринку праці. Саме ці компетентності стають основою подальшого професійного розвитку випускника закладу вищої освіти та визначають його готовність до практичної діяльності.

Серед провідних складових професійної компетентності важливе місце займають соціальна, інформаційна та презентаційна компетентності. Соціальна компетентність забезпечує вміння налагоджувати ефективну взаємодію з людьми, будувати продуктивну комунікацію та співпрацю. Інформаційна передбачає здатність працювати з різними видами інформації, здійснювати її аналіз, опрацювання та передачу із застосуванням сучасних цифрових технологій. Презентаційна компетентність, своєю чергою, пов'язана з умінням професійно представляти результати власної діяльності, демонструвати досягнення та ефективно репрезентувати себе у професійному середовищі [1].

Сучасна вокальна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва здійснюється переважно в індивідуальній формі під час вивчення дисциплін «Вокал» і «Постановка голосу». Такий підхід дає можливість добирати репертуар відповідно до вокальних даних, творчих здібностей і рівня підготовки кожного студента. Формування вокально-виконавської компетентності є тривалим процесом, що проходить кілька етапів.

На початковому етапі студенти опановують основи вокальної техніки: дихання, звукоутворення, дикцію, артикуляцію та правильну постановку голосу. Далі відбувається розвиток тембру, діапазону, вокального слуху й виконавських умінь, а також засвоєння сучасних методик вокального навчання. На завершальному етапі вдосконалюються набуті знання та навички, формується творча індивідуальність і здатність до професійної рефлексії.

Важливу роль у цьому процесі відіграє методичне забезпечення, яке охоплює використання спеціальних вокальних методик, вправ, творчих завдань і підготовку до сценічної діяльності. У практиці навчання активно застосовуються вокалізи, фонетичний метод, робота над дикцією та артикуляцією [2].

Українська вокальна школа спирається на національні музичні традиції та досвід видатних вітчизняних і зарубіжних педагогів. Значну увагу приділяють розвитку творчого підходу: самостійній роботі

студентів, прослуховуванню виступів професійних співаків, участі у мистецьких заходах і майстер-класах.

Особливо актуальним є використання сучасних інформаційних технологій, які допомагають створювати творчі платформи, популяризувати власну творчість та підтримувати зв'язок із аудиторією. Водночас участь у концертах, конкурсах і фестивалях сприяє набуттю сценічного досвіду, професійному самовдосконаленню та розвитку виконавської майстерності майбутніх педагогів [5].

Особливе значення у підготовці майбутнього вокаліста має формування його творчого іміджу, адже вокально-виконавська компетентність передбачає не лише професійне володіння голосом і репертуаром, а й здатність до творчої самореалізації та ефективної взаємодії в мистецькому середовищі. Сучасний учитель музичного мистецтва має бути не лише виконавцем, а й педагогом-новатором, здатним популяризувати вокальне мистецтво та надихати учнів.

Формування вокально-виконавської компетентності пов'язане з постійним саморозвитком, творчим пошуком і професійним удосконаленням. Вона визначає рівень фахової підготовки майбутнього педагога та відкриває можливості для педагогічної, виконавської, методичної й творчої діяльності [3].

Науковці розглядають музично-виконавську компетентність як важливу складову професійної підготовки вчителя музики. Її структура охоплює кілька компонентів: мотиваційний, що відображає зацікавленість у вокальній діяльності; знаннєво-інноваційний, пов'язаний із професійними знаннями та використанням сучасних технологій; а також виконавсько-креативний, який передбачає володіння вокальною технікою, артистизмом і здатністю до творчої інтерпретації музичних творів.

Важливу роль у розвитку майбутнього фахівця відіграє рефлексія, адже саме через осмислення власного досвіду формується індивідуальний стиль виконавця та його художнє бачення. Сучасна музична освіта потребує творчих педагогів, здатних впроваджувати інновації, використовувати новітні технології та створювати сучасне освітньо-мистецьке середовище.

СПИСОК ЛІТАРАТУРИ

1. Горбенко О. Б. Формування музично-виконавської компетентності майбутнього вчителя музики в процесі фахової підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук; 13.00.04 / О. Б. Горбенко. – Кіровоград, 2010. – 21 с.

2. Кузьмічова В. А. Компетентність майбутніх учителів музичного мистецтва в класі «постановка голосу» / В. А. Кузьмічова // Professional Art Education. – 2021. – Vol. 2, № 1. – С. 28–34.

3. Михаськова М.А. Формування фахової компетентності майбутнього вчителя музики: дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / М.А. Михаськова. – К., 2007. – 228 с.

4. Овчаренко Н.А. Професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності: методологічний аспект / Н. А. Овчаренко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – 2016. – Вип. 137. – С. 263-266. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2016_137_65

5. Пляченко Т. М. Компетентнісна модель у структурі фахової підготовки майбутнього вчителя музики [Електронний ресурс] / Т. М. Пляченко. – Режим доступу : http://elibrary.kubg.edu.ua/570/1/T_Plyachenko_Kompetentnisna%20model.pdf

РОМЕНСЬКА Катерина,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Бердянського державного педагогічного університету
м. Запоріжжя, Україна
Науковий керівник – ГРИГОР'ЄВА Вікторія,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка, доцентка кафедри навчання
мистецьких дисциплін
Бердянського державного педагогічного університету
м. Запоріжжя, Україна

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ МУЗИЧНО-СЛУХОВИХ УЯВЛЕНЬ ЯК УМОВА ЇХ ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Формування музично-слухових уявлень – необхідна складова музичного розвитку учнів закладів загальної середньої освіти. Без сформованих музично-слухових уявлень не можуть відбуватися перцептивні і мисленнєві процеси, спрямовані на феномени звукової творчості. Хоча формування музично-слухових уявлень є локальним завданням освітньої галузі «Мистецтво», воно має зв'язок із вимогами

набуття ключових і спеціальних компетентностей, визначених державними освітніми документами. У Державному стандарті базової загальної середньої освіти змістом галузі «Мистецтво» вказано цілісний художньо-естетичний розвиток особистості учня шляхом «координації знань, умінь та уявлень, набуття яких необхідне для формування у свідомості учнів полікультурного і поліхудожнього образу світу» [1]. Тобто уявлення розглядаються як неодмінна складова компетентностей. В уявленнях учнів відображується набутий досвід, а також духовні цінності, норми та ідеали.

Для ефективного формування музично-слухових уявлень учнів педагогу важливо розуміти факт їх видової відмінності. Музично-слухові уявлення різняться між собою, тому доцільною є їхня диференціація. За визначенням словникових видань, диференціація – це «поділ, розчленування чого-небудь на окремі різнорідні елементи» [6, с. 261]. Диференціація здійснюється на основі визначених критеріїв або підстав. Науковці диференціюють види музично-слухових уявлень за декількома підставами. Так, Л. Мартинюк виділяє музично-образні, музично-логічні та музично-емоційні уявлення, вказуючи на умовність поділу [4].

Музично-образні уявлення – уявлення, пов'язані з конкретизацією «сюжету» або «дійових осіб» музики. Яскраві музично-образні уявлення стимулюються програмною музикою. У випадку непрограмової музики музично-образні уявлення теж мають значне місце, але образ тут буде дещо узагальненим або суб'єктивно асоціативним, неоднаковим за змістом у різних учнів.

Оскільки музика – досить абстрактний вид мистецтва, конкретизація її образів відбувається через сприймання інтонаційної виразності, яка наділяється слухачем певним змістом. Інтонаційність як сутність музики дозволяє розширювати поле образності до нескінченності і припускати певну невизначеність цих образів. На думку Л. Мартинюк, музично-образне уявлення – «особистісне динамічне утворення, яке в результаті певної переробки відчуттів, сприймань виникає в свідомості підлітка як інтонаційне узагальнення (віддзеркалення в слуховому образі найбільш інтонаційно-змістових властивостей музичного звучання)» [4, с. 30].

Формування музично-образних уявлень є результатом комплексної дії відчуттів, сприймання, уяви, пам'яті і мислення індивіда. Для того, щоб образ був окреслений в уяві учня, останній повинен мати досвід знайомства з предметами і явищами, віддзеркаленими в образі. Йдеться і

про емоційний досвід (досвід переживання, досвід враження), і про інтелектуальний досвід (наявність знань, можливість розпізнавання). Значущим є як особистий досвід, так і досвід засвоєний (культурний досвід, отриманий із книг, творів мистецтва, розповідей старших тощо). Стає очевидним, що багатіший досвід підлітка порівняно з учнем початкової школи забезпечує і більшу різноманітність образів, які можна розпізнати в музиці. Якщо учні молодших класів здебільшого вирізняють яскраві предметні образи, наділені однією сталою характеристикою, то учні середніх класів більше схильні до сприймання динамічних образів почуттів, які можуть містити поєднання різних якостей.

Методи і прийоми, які сприяють формуванню музично-образних уявлень, це – інтегративні, інтерактивні, пошукові методи. Застосовуються прийоми гіперболізації, аглютинації, уособлення тощо.

Музично-емоційні уявлення фіксують не стільки зміст музики, скільки пам'ять про почуття, які ця музика викликала під час слухання. Зазначимо, що такі засоби музичної виразності як лад, ритм, динаміка прямим чином впливають на емоційність сприймання. Музично-емоційні уявлення, що виникають ще у молодшому шкільному віці, у підлітків не тільки розширюються, а і набувають більшої почуттєвої сили. Особливу роль відіграють ритмічні показники. За спостереженнями С. Терещенко, ритмічність музики дозволяє підлітку висловити свої почуття і емоції, проявити креативність [7, с. 159].

Підґрунтям музично-емоційних уявлень є емоційна пам'ять, яку психолог М. Кузнецов визначає як підсистему пам'яті, «яка полягає у фіксації, збереженні, трансформації й наступному відтворенні певних почуттєвих станів людини, в яких закодоване її ставлення до об'єктів, подій, ситуацій, людей» [3, с. 93]. За допомогою емоційної пам'яті у людини закріплюються реакції на певні звукові утворення, що лежать в основі музики (лади, ритмічні малюнки, регістри тощо).

Виходячи зі значущості емоційної пам'яті у формуванні музично-слухових уявлень учнів середнього шкільного віку, на уроках музичного мистецтва варто застосовувати мнемічні методи і прийоми (методи розміщення, схематизації, шифрування, прийом входження у текст пісні).

Музично-логічні уявлення є прямо співвідносними з опанованим особистістю тезаурусом. Розуміння понять про жанри, стилі музичного мистецтва, провідні засоби виразності «програмує» в уявленнях загальні риси музики, яка буде сприйматися пізніше, через її назву, а у випадку

здійсненого сприймання тезаурус визначає «норму» для того чи іншого типу музики.

Музично-логічні уявлення ґрунтуються на уподібненні вербального і музичного мовлення. Під час слухання музики підліток має виокремлювати інтонаційно виразні елементи (лексику музичного твору) у контексті зі структурними утвореннями (музичним синтаксисом) – фразами, реченнями тощо. Змістовність музики, проявлена в інтонаційному розвитку, аналізується зі змістом літературних творів, переданим через логіку послідовності вербальних побудов. Дієвість музично-логічних уявлень має наслідком факт кращого сприймання учнями музичних творів зі словесним текстом, а також – з чіткою структурованістю (куплетність у пісні, репризність в інструментальній п'єсі) і, навпаки, ускладнення сприймання надто вільного «непередбачуваного» розгортання музичного тексту (наскрізна форма, імпровізаційність тощо).

Музично-логічні уявлення корегують уявлення музично-емоційні та музично-образні. Вони здатні «додумати» риси образу, прямо не виражені в музиці, і раціоналізувати отриману від музики емоцію. Порівняно з молодшим шкільним віком роль музично-логічних уявлень у учнів середніх класів зростає. Згідно з дослідженнями психологів, у підлітків «підвищується рівень абстрагування й узагальнення, формуються системи прямих і зворотних логічних операцій, міркувань, відбувається перехід зовнішніх дій у внутрішній, уявний план» [2, с. 18]. Здатність до абстрактного мислення уможливорює формування уявлень, пов'язаних з «чистою» музикою, специфічними способами її розгортання, не підкріпленого словесними опорами.

Інструментом музично-логічних уявлень є мислення, яке «обробляє» отримані від емоцій уявлення через операції аналізу, синтезу. Якщо музично-емоційні уявлення виникають завдяки роботі першої сигнальної системи, то музично-логічні засновуються на дії другої сигнальної системи. Музично-логічні уявлення уточнюють музично-емоційні, поглиблюють їх. Також є сенс говорити про суттєвий вплив музично-логічних уявлень на уявлення музично-образні.

Провідними методами формування музично-логічних уявлень є аналітичні та асоціативні. Використовуються прийоми співставлення, контрасту, виділення головного.

В інший спосіб пропонує класифікувати види уявлень музикознавець В. Москаленко [5]. Вчений виокремлює семантичні і логіко-конструктивні уявлення. Семантичні уявлення мають смислову визначеність, спрямовуються на пізнання та інтерпретування змісту музики. Такі уявлення є різнорівневими і можуть стосуватися як найменших смислових елементів музичного твору (окремих інтонацій, мотивів), так і узагальнень сукупності музичних творів (жанрові, стильові уявлення). Логіко-конструктивні уявлення стосуються осмислення окремих засобів музичної виразності, а також закономірностей побудови творів.

Порівнюючи способи диференціації музично-слухових уявлень за класифікаціями В. Москаленка і Л. Мартинюк, вказуємо, що семантичні уявлення кореспондують переважно з музично-образними, логіко-конструктивні – з музично-логічними, тоді як виділені Л. Мартинюк музично-емоційні уявлення стосуються обох інших видів і можуть розглядатися як перехідна ланка, що об'єднує змістові і формальні уявлення індивідів про музику.

Отже, диференціація музично-слухових уявлень може здійснюватися за декількома підставами. Втім, за відмінністю наукових класифікацій музично-слухових уявлень стоїть орієнтування на художньо-образні та конструктивно-логічні властивості музики як мистецтва. У роботі з формування музично-слухових уявлень учнів закладів загальної середньої освіти доцільно спиратися на диференціювання видів уявлень, запропоноване Л. Мартинюк і В. Москаленком. Якщо Л. Мартинюк враховує вікові особливості учнів, то В. Москаленко диференціює уявлення на основі осягнення особистістю здобувача елементів музичної мови.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Державний стандарт базової середньої освіти. URL : <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrainska-shkola-2/derzhavniy-standart-bazovoi-serednoi-osviti> (дата звернення 29.04.2026)
2. Кацавець Р. С. Вікова психологія : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Київ : Алерта, 2024. 142 с.
3. Кузнецов М. А. Емоційна пам'ять людини. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія : Психологія. 2010. № 913. Вип. 44. С. 93–98.

4. Мартинюк Л. В. Формування музично-образних уявлень підлітків у процесі виконавської діяльності в мистецьких позашкільних навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2011. 259 с.

5. Москаленко В. Г. Лекції з музичної інтерпретації : навч. посібник. Київ : НМАУ імені П. Чайковського, 2015. 134 с.

6. Словник іншомовних слів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Харків : Фоліо, 2006. 623 с.

7. Терещенко С. В. Розвиток креативності підлітків на інтегрованих уроках музики : дис. ... кандидата педагогічних наук. Київ, 2018. 254 с.

САЖНЄВ Віталій,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Музичне мистецтво»

Бердянського державного педагогічного університету м. Запоріжжя, Україна

Науковий керівник – БУЗОВА Олена,

кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін

Бердянського державного педагогічного університету м. Запоріжжя, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Професійна підготовка майбутніх учителів мистецтва є багатокомпонентним процесом, що передбачає формування педагогічних, мистецьких, методичних та інформаційно-комунікаційних компетентностей. Сучасний фахівець у галузі мистецької освіти має не лише ґрунтовно розуміти закономірності художньої творчості, але й володіти інноваційними методами її презентації учням. Важливим аспектом є здатність ефективно застосовувати цифрові технології для інтерпретації художнього змісту творів та стимулювання розвитку творчих здібностей дітей.

І. А. Зязюн розглядає педагогічну майстерність як цілісну якість особистості педагога, яка проявляється в умінні ефективно організовувати

навчальний процес, впливати на розвиток учнів, створювати оптимальні умови для навчання і виховання. Він підкреслює, що майстерність учителя не зводиться лише до володіння методиками, а охоплює: творчий аспект – здатність генерувати нові ідеї, варіювати методи, знаходити індивідуальний підхід до кожного учня; рефлексивний аспект – уміння аналізувати власну діяльність, оцінювати її ефективність і вносити корективи; комунікативний аспект – здатність налагоджувати ефективний контакт із учнями, колегами та батьками; ціннісно-орієнтований аспект – формування морально-етичних принципів та естетичних орієнтирів, які передаються учням через приклад педагога [1].

У своїх працях 2016 року професор Комаровська О. виокремила ще один важливий елемент сучасної професійної підготовки майбутніх учителів мистецтва – цифрово-технологічний компонент. Він передбачає володіння навичками роботи з цифровими інструментами (аудіо- та відеоредакторами, онлайн-платформами, мультимедійними ресурсами) у мистецько-педагогічній діяльності. Центральним аспектом цього компонента є цифрова компетентність, яка охоплює здатність критично аналізувати, створювати й застосовувати цифровий контент, організовувати комунікацію у віртуальному середовищі та ефективно використовувати мультимедійні засоби у викладанні мистецьких дисциплін [2].

Усі зазначені компоненти перебувають у тісній взаємодії, а саме мотивація стимулює навчання, знання формують уміння, діяльність сприяє творчому самовираженню; а рефлексія забезпечує постійне вдосконалення професійної майстерності.

Г. М. Падалка розглядає майбутнього вчителя мистецтва як творчу індивідуальність, тому основою підготовки має бути особистісно орієнтований підхід. У процесі навчання викладач має створювати умови для самовираження, самостійного вибору художніх засобів, формування власного стилю педагогічної діяльності. Водночас у працях ученої простежується діяльнісний підхід, який передбачає формування професійних умінь через практику – виконання художніх, диригентських, виконавських, аналітичних і педагогічних завдань. Саме діяльність, на думку Г. М. Падалки, забезпечує становлення педагогічної майстерності. У сучасних працях авторки наголошує на важливості інноваційних технологій у мистецькій освіті, особливо цифрових засобів навчання. Вона підкреслює, що інтеграція мультимедійних ресурсів, онлайн-

платформи і візуально-звукових технологій сприяє активізації навчального процесу, розширенню можливостей для творчої діяльності студентів, підвищенню мотивації до навчання. Учена зазначає, що цифровізація не має зводитися лише до технічних засобів – вона повинна бути спрямована на збагачення художнього досвіду, розвиток цифрової культури майбутнього педагога та підвищення якості мистецької освіти [5].

Ідеї Г. М. Падалки мають велике значення для формування сучасної системи мистецько-педагогічної освіти. Її підходи стали методологічною основою для розроблення освітніх стандартів, програм підготовки вчителів мистецтва, а також для удосконалення методик викладання художніх дисциплін у педагогічних університетах.

У своїх сучасних працях Л. М. Масол акцентує на ключовій ролі цифрових технологій та медіаосвіти у професійній підготовці майбутніх учителів мистецтва. Вона підкреслює, що використання інтерактивних ресурсів, мультимедійних платформ і цифрових інструментів формує нову педагогічну культуру, побудовану на візуально-комунікативних засобах. Науковиця доводить, що процес цифровізації не суперечить гуманістичним цінностям мистецтва, а навпаки – відкриває ширші можливості для творчої взаємодії між педагогом і учнем.

Ідеї Масол мають фундаментальне значення для розвитку мистецької освіти в Україні. Саме її концептуальні підходи стали основою сучасних навчальних програм інтегрованого курсу «Мистецтво», які нині реалізуються у закладах загальної середньої освіти [4].

Таким чином, наукова діяльність Л. М. Масол сприяла оновленню змісту та методології мистецько-педагогічної освіти, орієнтованої на гуманізм, інтеграцію, творчість і духовний розвиток особистості.

У закладах вищої освіти України активно застосовуються цифрові платформи для організації навчального процесу. Найчастіше використовують Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams – для дистанційного навчання, збереження матеріалів та комунікації; Zoom, Meet, Skype – для проведення онлайн-занять, консультацій та творчих іспитів; YouTube, Sound Cloud, Muse Score, Flat.io, Canva, Padlet – для реалізації творчих і проєктних завдань студентів.

У Бердянському державному педагогічному університеті позитивним прикладом є впровадження LMS Moodle, де створено електронні курси з педагогіки, історії мистецтва, методики викладання мистецтва та інших

дисциплін. Цифрові інструменти активно застосовуються у творчій діяльності здобувачів: для створення мультимедійних презентацій, аудіо- та відеозаписів виконань, візуалізації художніх образів, організації віртуальних концертів і виставок.

Майбутнє мистецької освіти в Україні пов'язане з формуванням єдиного цифрового освітньо-мистецького простору, що об'єднає навчальні ресурси, електронні бібліотеки, відеоархіви та віртуальні майстерні. Перспективними напрямками є: створення національної платформи цифрової мистецької освіти; розробка віртуальних лабораторій музичного й візуального мистецтва; інтеграція штучного інтелекту у творчий процес; підвищення цифрової компетентності викладачів мистецтва через курси професійного розвитку; розширення міжнародної співпраці у сфері цифрового мистецького навчання.

Український досвід доводить, що цифрові технології стають невід'ємною частиною мистецької освіти, забезпечуючи доступність навчання, індивідуалізацію творчих завдань і розширення можливостей художнього пізнання.

Досвід України свідчить, що цифрові технології стають невід'ємною складовою мистецької освіти. Вони забезпечують доступність навчання, індивідуалізацію творчих завдань, розширюють межі художнього пізнання.

Подальший розвиток цифрової мистецької освіти в Україні має базуватися на інтеграції сучасних технологій, креативних методів навчання та формуванні цифрової культури майбутніх учителів мистецтва. В Україні подібні процеси активно розвиваються з 2018 року – після прийняття Концепції цифрової трансформації освіти та Концепції «Нова українська школа». В Бердянському державному університеті на спеціальності 014 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво) на I бакалаврському рівні з 2022 року запроваджено курс «Музична інформатика», а на II магістерському рівні «Цифрові технології в музичній освіті». Після повномасштабного вторгнення росії в Україну в 2022 році, Бердянський державний педагогічний університет був тимчасово переведений в місто Запоріжжя, де продовжив свою роботу в дистанційному форматі.

Творчо-інтерпретаційна компетентність – уміння використовувати цифрові платформи для творчих проєктів учнів, онлайн-репетицій, створення мультимедійних мистецьких продуктів. Ця компетентність

важлива для організації творчих онлайн-проектів – колажів, цифрових виставок, відео перформансів, анімації, цифрових інсталяцій, онлайн-концертів і репетицій; для створення міждисциплінарних проектів (мистецтво + технології + медіа грамотність + історія культури); уміння адаптувати традиційні мистецькі техніки до цифрового середовища, розвиток у дітей інтерпретаційного мислення – уміння аналізувати, переосмислювати, комбінувати стилі й техніки в цифровому форматі. Сучасні учні живуть у медіа культурі, а мистецтво дедалі більше переходить у цифрову форму, особливістю інструментів для музичного мистецтва є створення онлайн репетицій – Zoom / GoogleMeet з функціями запису, створення сценаріїв і розкадровок – StoryboardThat; озвучення персонажів, створення цифрових ролей – Voki. Учитель, який володіє такими компетентностями, може розширити творчий потенціал учнів і зробити уроки справді сучасними та натхненними.

Методика оцінювання мистецьких результатів у цифрових умовах: онлайн-портфоліо, цифрові рубрики, аудіо - та відеофіксація, електронні відомості, оцінювання через програму «Moodle» відбувається в онлайн режимі і показує сформованість компетентностей через практичні результати навчання.

В сучасному освітньому процесі в дистанційному форматі обов'язковим є цифрова арт-педагогіка: методи організації творчих онлайн-проектів, віртуальних концертів, дистанційних форм хорової чи інструментальної роботи. До кожного свята здобувачі готують презентації, онлайн проекти, віртуальні концерти. Це зберігає спілкування між здобувачами та викладачами, неперервність освітнього процесу, емоційне здоров'я, виховання поваги до національних цінностей, рідної землі та мови.

Таким чином, цифрові технології стають не лише інструментом для створення мистецьких продуктів, а й потужним засобом розвитку творчої компетентності учнів. Вони відкривають нові можливості для колективної роботи, міждисциплінарних проектів та формування сучасного мислення, яке відповідає викликам медіа-культури.

Інклюзивний аспект цифрової мистецької освіти охоплює використання адаптованих ресурсів та персоналізацію навчання. Його мета – створити умови, де кожен учень, незалежно від особливостей розвитку, темпу чи доступності матеріалів, може повноцінно долучатися

до творчого процесу. Цифрові технології значно розширюють ці можливості.

Адаптовані ресурси – це спеціально налаштовані інструменти й матеріали, які враховують потреби учнів із порушеннями зору, слуху, моторики чи інтелектуального розвитку. Персоналізація ж дозволяє пристосувати навчання до індивідуального стилю та ритму кожного. У мистецькій сфері це особливо важливо, адже творчий розвиток має власну динаміку.

Завдяки цифровим платформам можна створювати завдання різного рівня складності – від базових до поглиблених, забезпечувати додаткові ресурси для тих, хто навчається швидше чи потребує більше часу. Учні отримують можливість самостійно обирати напрям творчості (графіка, анімація, музика, 3D тощо), працювати у власному темпі та переглядати матеріал стільки разів, скільки потрібно.

Інструменти на кшталт Google Classroom, ClassPoint, Padlet чи Loom дають учителю змогу оперативно коментувати роботи та надавати індивідуальні рекомендації. Це особливо цінно, адже мистецтво є одним із найефективніших засобів інклюзії, а цифрові технології допомагають залучати учнів, які через стан здоров'я не можуть працювати з традиційними матеріалами. Таким чином створюються умови для самовираження, рівного доступу до культурної спадщини та розвитку індивідуальних талантів у персоналізованих форматах.

Розвиток мистецької освіти в Україні сьогодні нерозривно пов'язаний із формуванням творчої компетентності учнів та студентів у цифровому середовищі. Цифрові технології не лише забезпечують доступність і персоналізацію навчання, а й відкривають нові горизонти для творчої самореалізації.

Творчо-інтерпретаційна компетентність стає ключовою: вона охоплює вміння працювати з цифровими платформами, створювати мультимедійні мистецькі продукти, організовувати онлайн-проекти та адаптувати традиційні техніки до нових форматів.

Використання інструментів на кшталт Moodle, Google Classroom, Zoom, Canva чи Padlet сприяє розвитку навичок колективної роботи, міждисциплінарних проєктів та інтерпретаційного мислення.

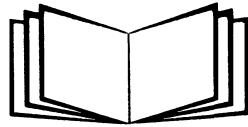
Інклюзивний аспект цифрової мистецької освіти забезпечує рівний доступ до творчості для всіх учнів, незалежно від їхніх особливостей розвитку, і дозволяє кожному знайти власний шлях самовираження.

Перспективи майбутнього – це створення єдиного цифрового мистецького простору, інтеграція штучного інтелекту у творчий процес та підвищення цифрової культури майбутніх учителів мистецтва.

Отже, саме розвиток творчої компетентності через цифрові технології є фундаментом сучасної мистецької освіти. Він формує покоління учнів, здатних мислити креативно, працювати у глобальному цифровому середовищі та зберігати духовні й культурні цінності, поєднуючи традицію з інновацією.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії (науково-методичний посібник). К. : МАУП, 2000. 312 с.
2. Комаровська О. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі. Вісник Національної академії педагогічних наук України, Київ, 2022, № 2, С.1-30.
3. Масол Л. М. Мистецька освіта: теорія і методика. Київ : Генеза, 2019. 432 с.
4. Масол Л.М. Методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 1-2 класах на засадах компетентнісного підходу: навчально-методичний посібник «Нова українська школа». Київ : Генеза, 2019. 208 с.
5. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва: сучасний стан і перспективи розвитку. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2020. 268 с.

РОЗДІЛ IV

РІЗНОВИДИ МИСТЕЦТВА У ФОРМУВАННІ ДУХОВНО-ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

КЛЕПАР Марія,
докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри початкової освіти
та освітніх інновацій
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна

ПОЛІХУДОЖНІЙ ПІДХІД ЯК ЧИННИК ДУХОВНО-ТВОРЧОГО СТАНОВЛЕННЯ МОЛОДІ (НА ПРИКЛАДІ НАРОДНОГО ВОКАЛЬНОГО АНСАМБЛЮ «ГУЦУЛОЧКИ»)

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується складними соціокультурними трансформаціями, зумовленими глобалізаційними процесами, інтенсивною цифровізацією освітнього простору, трансформацією традиційних ціннісних орієнтирів та викликами воєнного стану. У цих умовах стратегічного значення набуває проблема формування духовно-творчої особистості, здатної до адаптації в динамічному середовищі, збереження національної ідентичності та активного впливу на культурний розвиток держави. Освіта XXI століття переорієнтовується на розвиток цілісного потенціалу людини, її емоційного інтелекту та ціннісної сфери, що зумовлює пошук інтегративних педагогічних технологій. Ефективною методологічною стратегією у цьому контексті виступає поліхудожній підхід, який забезпечує синергетичну взаємодію різних видів мистецтва в єдиному освітньо-виховному просторі.

Поліхудожній підхід є провідним напрямом сучасної мистецької педагогіки, що базується на ідеї взаємозбагачення та полісенсорного сприйняття різних художніх модальностей. Теоретичні основи цього концепту закладені у фундаментальних працях Б. Юсова, Л. Масол, О. Рудницької, Г. Шевченко та інших дослідників, які розглядали

мистецтво як універсальний засіб ампліфікації духовного світу людини. Відповідно до концепції Б. Юсова, поліхудожнє виховання передбачає інтеграцію художнього досвіду через різні канали сприйняття (слухові, візуальні, кінестетичні), що забезпечує формування цілісної художньої картини світу та активізує креативні ресурси особистості. Сутність підходу полягає не в механічному поєднанні дисциплін, а у створенні взаємопов'язаного художньо-естетичного середовища, основними компонентами якого є: *музичне мистецтво* (етноактуалізація, засіб емоційного переживання та духовної рефлексії); *хореографічне мистецтво* (розвиток пластичної культури та тілесної комунікації); *театралізація* (механізм художнього перевтілення й інтеріоризації смислів); *декоративно-прикладне мистецтво та фольклор* (носії етнокультурних кодів та колективної пам'яті).

Сучасні міждисциплінарні дослідження у галузі нейропсихології та когнітивних наук підтверджують, що мультисенсорне навчання активізує різні ділянки кори головного мозку, сприяє формуванню стійких нейронних зв'язків, поліпшує когнітивні процеси та оптимізує соціальну адаптацію.

Практична реалізація підходу в діяльності народного вокального ансамблю «Гуцулочки». Комплексна модель поліхудожнього підходу успішно апробована в діяльності народного вокального ансамблю «Гуцулочки». Емпіричний аналіз його функціонування засвідчує, що колектив діє як складна виховна система, де вокальне виконавство інтегроване з іншими видами художньої діяльності:

Синтез вокалу та хореографії. У процесі підготовки сценічних номерів (наприклад, композиції «Ой чорна, я си чорна») вокальний матеріал поєднується з пластичним відтворенням драматургії твору. Це стимулює розвиток музичної емпатії, образного мислення та кінестетичного інтелекту учасниць.

Етнокультурна ідентифікація через народний костюм. Автентичний гуцульський костюм виконує не лише естетичну, а й науково-пізнавальну функцію. Вивчення локальних особливостей вишивки й орнаментики трансформується у дослідницьку діяльність, до якої залучаються родини вихованок, забезпечуючи міжпоколіннєву трансляцію традиційної культури.

Театралізація календарно-обрядових дійств. Відтворення різдвяних, великодніх та купальських традицій засобами театралізації забезпечує інтеріоризацію культурних цінностей – переведення зовнішніх етнографічних знань у площину внутрішніх духовних переконань особистості.

Колективна співтворчість. Групова художня діяльність виступає чинником формування соціальних компетентностей (комунікативна культура, відповідальність, здатність до фасилітативної взаємодії).

Багаторічний моніторинг діяльності колективу дозволив виокремити такі детермінанти ефективності поліхудожнього підходу: Розвиток емоційного інтелекту (підвищення рівня емпативності, саморегуляції та емпатійності). Консолідація національно-культурної ідентичності (глибинне усвідомлення належності до українського етнопростору через особистісний творчий досвід). Психотерапевтична та рекреаційно-стабілізаційна функція. В умовах воєнного стану мистецька діяльність виступає простором психологічної підтримки, нівелювання тривожності й актуалізації внутрішніх ресурсів стійкості (резильєнтності) молоді.

Висновки. Поліхудожній підхід є репрезентативною методологічною основою формування духовно-творчої особистості в сучасному освітньому просторі. Інтеграція музичного, пластичного, театрального та декоративного мистецтва забезпечує збалансований вплив на когнітивну, афективну та поведінкову сфери особистості. Досвід народного вокального ансамблю «Гуцулочки» підтверджує, що в кризових соціокультурних умовах етнофокусовані мистецькі колективи трансформуються в осередки духовного відтворення нації, які забезпечують збереження історичної пам'яті та формування генерації, здатної до творчого розвитку національних традицій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Масол Л. М. Поліхудожній розвиток особистості в системі загальної мистецької освіти. *Мистецтво та освіта*. 2017. № 1. С. 2–7.
2. Рудницька О. П. Педагогіка загальна та мистецька : навч. посіб. Тернопіль . Навчальна книга - Богдан, 2005. 360 с.
3. Шевченко Г. П. Духовне виховання студентської молоді засобами мистецтва. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2019. Вип. 4 (91). С. 248–258.
4. Клепар М. В. Етнопедагогічні традиції Карпатського регіону у вихованні духовності та національної самосвідомості молоді. *Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка*. 2024. Вип. 39. С. 45–52.
5. Федій О. А. Естетотерапія : монографія. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ Центр учбової літератури, 2012. 304 с.

БУЗОВА Олена,

*кандидатка педагогічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри теорії та методики
навчання мистецьких дисциплін*

*Бердянського державного педагогічного університету
м. Запоріжжя, Україна*

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНІХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО БАЛЕТУ

Одним із ключових завдань сучасної мистецької освіти є формування художніх орієнтацій, що забезпечують цілісне сприйняття мистецтва, розвиток естетичного мислення та здатність інтегрувати різні види мистецької діяльності у педагогічну практику.

У ХХ столітті науковці, продовжуючи пошук закономірностей взаємодії мистецтв, довели принципову можливість взаємопроникнення різних способів художнього освоєння дійсності. Це відбувається не лише на рівні зовнішньо-тематичних зв'язків, а й через внутрішні закономірності мистецького синтезу. Важливими є концепція мистецтва як цілісного духовного феномену, типологія зв'язків мистецтв, групи синтезу мистецтв та інші підходи. Сучасні дослідники (Л.М. Масол, Г.М. Падалка, Т.Б. Стратан, Г.П. Шевченко) акцентують цілісність мистецтва як духовного феномену стає ключовою основою у процесі формування художніх орієнтацій майбутніх учителів музичного мистецтва. Йдеться про гармонійне поєднання сенсорної та інтелектуальної сфер, що забезпечує комплексне й усвідомлене ставлення до різних видів мистецтва.

У цьому контексті художні орієнтації виступають не лише як результат навчання, а й як система ціннісних установок та принципів, що формують здатність майбутнього педагога інтегрувати музичне, хореографічне, літературне й образотворче мистецтво у власну професійну діяльність.

У контексті підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва ці положення набувають особливого значення. Формування художніх орієнтацій студентів відбувається через усвідомлення мистецтва як цілісного явища, що має власну історію розвитку та невіддільне від соціально-культурного процесу. Саме курс історії музики стає ґрунтовною базою для цього процесу.

Важливим завданням є формування здатності майбутніх учителів:

- усвідомлювати загальну картину розвитку музичного мистецтва в еволюційному становленні;

- розрізняти специфічні риси окремих жанрів (опера, симфонія, балет, концерт, ораторія, камерна музика);
- виявляти неповторне й унікальне у художніх напрямках, стилях та окремих творах;
- інтегрувати знання з історії музики у власну педагогічну практику, формуючи в учнів естетичне ставлення до мистецтва.

Таким чином, формування художніх орієнтацій майбутніх учителів музичного мистецтва ґрунтується на поєднанні поліхудожнього підходу та системного засвоєння історії музики. Це забезпечує не лише професійну компетентність, а й розвиток здатності до творчої інтерпретації мистецьких явищ, що є ключовим для педагогічної діяльності у сфері музичного мистецтва.

Місце і роль балетного жанру в контексті курсу історії музики визначається його нерозривною й невіддільною єдністю з музикою. Досліджуючи проблему вивчення балету вчителями музики, можемо констатувати, що саме «пластина партитура» при вивченні репрезентативних творів даного жанру (при сучасному стані розвитку технічних засобів, зокрема, відеозапису) не береться до уваги. Тим самим руйнується основа сприйняття мистецького синтезу, в якому сила впливу танцю є настільки сильною, що при її реалізації у ритмічно-пластичних образах існуючий у звуках зміст «поглинає увагу глядача як єдине, самостійне, спрямовуюче музику явище».

Метою нашого дослідження є розгляд важливих педагогічних аспектів вивчення синтезу мистецтв в балетному жанрі: класичної літературної основи («Лісова пісня» Л. Українки), музики балету у певній виконавській інтерпретації («Лісова пісня» М. Скорульського, диригент Б. Чистяков), сценографії (О. Хвостенко-Хвостов та А. Волненко), та балетмейстерської інтерпретації (С. Сергєєв та В. Вронський). Поєднання хореографічного, музичного та сценографічного мистецтв є важливим для майбутнього вчителя музики: визначення характеру взаємодії драми та музики; розмежування рівнів взаємопроникнення художніх засобів, пов'язаних з особливостями балетмейстерської трактовки балету (порівняльна характеристика двох балетмейстерських інтерпретацій); усвідомлення важливості роботи художника по втіленню художнього образу; визначення системи поліхудожніх понять, за допомогою яких розкривається логіка «згортання» основної інформації.

Взаємозв'язок драми й музики у створенні балетної вистави ґрунтується на складному процесі синтезу мистецтв – музичного, образотворчого та, передусім, балетмейстерського. Літературний твір і композиторська партитура стають основою для формування художнього образу. Показовим прикладом є балет «Лісова пісня» М. Скорульського,

поставлений у Київському театрі 1946 року до 75-річчя від дня народження Лесі Українки. Хоча партитура була написана ще у 1937 році, постановку відкладали через складність створення класичного балету на національній основі.

Драма-феєрія Лесі Українки органічно наближена до природи балетного мистецтва: її поетичність, фантастичність і ритмічність тексту ніби призначені для хореографічного втілення. У творі фантастичні й реалістичні образи співіснують, підкреслюючи життєву правду. Основна ідея драми – прагнення людини до свободи й творчості – набуває символічного звучання, а кожен образ стає узагальненням високих філософських та естетичних ідей.

Своєрідний літературний матеріал знайшов своє відображення в музиці. Глибокий зміст п'єси М. Скорульський прагнув розкрити, співаючись на національній мелос, піднімаючи народні наспіви до симфонічного узагальнення. Інтонації різноманітних за своїми емоціональними відтінками українських народних пісень і танців проймають партитуру балету. У музичне тканину деяких епізодів композитор вводить також справжні народні пісні, зібрані поетесою для постановки її драми на сцені. Однак М. Скорульський не прямолінійно цитує фольклорні мелодії, а майстерно розвиває окремі музичні образи, збагачує їх виразними оркестровими барвами.

Музичні характеристики балету «Лісова пісня» витримані в народному дусі й розгорнуті через систему лейтмотивів. Образ Мавки композитор передає двома провідними темами: ніжною й прозорою, що символізує чистоту та благородство, та хвилюючою й натхненною, яка розкриває силу її кохання. М. Скорульський поліфонічно поєднує ці мотиви, підкреслюючи драматизм подій.

Для відтворення реального й фантастичного світів він застосовує контраст: лісові істоти характеризуються нестандартними гармоніями й тризвуками, а люди – побутовими мелодіями та діатонікою. Водночас таке протиставлення має ілюстративний характер, адже у творі Лесі Українки фантастичні персонажі наділені людськими почуттями й не протиставлені людям.

Постановка В. Вронського, яка утверджувала на українській сцені жанр хореографічної поеми, була новим оригінальним читанням драми-феєрії Лесі Українки, значним етапом у творчому житті Київського театру опери та балету, у творчій біографії багатьох артистів старшого і молодшого поколінь. В Україні, де балет «Лісова пісня» став класикою, всі наступні покоління виконавців головних ролей і, зокрема, ролі Мавки, враховували досвід першої виконавиці А.Васильєвої. Виконуючи роль Мавки Васильєва продовжувала кращі традиції українського балетного

виконавства, традиції створення психологічного портрету української дівчини. Балерина не тільки розвивала далі ці традиції, але й поглиблювала і збагачувала їх.

Образ в балеті складається з великої кількості танцювальних і пантомімних елементів, ігрових авторських деталей, пластичних нюансів. Виключно важливу роль в процесі роботи балетмейстера відіграє індивідуальність виконавиці. Балет має свої закони, свою естетику, свої акторські принципи, відмінні від драматичної сцени та гри драматичних акторів, специфічні якість образу – єдиного й художньо цілісного, де зливаються в мистецькому синтезі танець як головна виражальна сила балетної вистави, пантоміма, елементи мімічної гри.

Образ Мавки також включає складові частини – розгорнутий класичний танець, забарвлений елементами української хореографії, пантоміму і мімічну гру. Але всі ці складові поєднуються дуже органічно, впливаючи один з одного. В балеті руки танцюристки – могутній, промовистий і натхненний виражальний засіб, спроможний передати величезну гаму людських почуттів, найзаповітніших психологічних відтінків та емоційних нюансів. Цілісність образу підкреслюється стенографічним вирішенням – присутністю провідних кольорів та декоративних форм, які «відповідають» за розвиток того чи іншого образу у загальній палітрі вистави.

Якщо розглядати проблему формування художніх орієнтацій майбутніх учителів музичного мистецтва, то особливості балетмейстерської трактовки балету доцільно узагальнювати через поняття «музично-хореографічний образ», який можна трактувати як різновид художнього образу. Це підкреслює необхідність гармонійного поєднання музики та хореографії, що взаємодіють на основі літературного першоджерела в умовах музично-сценічного жанру балету.

Створення музично-хореографічного образу має орієнтуватися передусім на музичний зміст, адже лише у взаємодії музики й хореографії можливе формування виразного цілісного художнього образу. Таке втілення має багатокомпонентний характер і сприяє розвитку художніх орієнтацій студентів, які навчаються сприймати мистецтво комплексно.

Синтез мистецтв у балеті, опері чи інших музично-сценічних жанрах виступає поліфонією виражальних засобів, що поєднує музику, хореографію, літературу та сценографію. Саме ця багатокомпонентність створює умови для розвитку у студентів здатності комплексно сприймати художні явища, аналізувати їх у взаємозв'язку та формувати власні естетичні орієнтації.

Таким чином, проблема синтезу мистецтв у педагогіко-мистецтвознавчому аспекті стає ключовим чинником у процесі

формування художніх орієнтацій майбутніх учителів музичного мистецтва, забезпечуючи цілісний розвиток їхньої особистості та професійної компетентності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Використання різновидів мистецтва в процесі професійної підготовки майбутніх учителів музики: методичні рекомендації / Т. Б. Стратан (упор). – Кіровоград, 2001. – С3-17.

2. Падалка Г. М. Музична педагогіка / За ред.. В.Г.Бутенка. – Херсон, 1995. – 104с.

3. Прокопенко Л. В. Основні напрями методичного забезпечення взаємодії музичного і хореографічного навчання підлітків / Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць / Ред. Колегія О. П. Щолокова та ін. К.:НПУ, 2004. Вип. 5. 213с.

ШЕВЦОВА Олена,

*кандидатка педагогічних наук,
доцентка, викладачка ДМШ №3
м. Кропивницький*

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВ ДМШ НА УРОКАХ МУЗИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЗАСОБАМИ ВЗАЄМОДІЇ РІЗНИХ ВИДІВ МИСТЕЦТВА

Важливість різних видів мистецтва у духовному розвитку особистості завжди привертала увагу представників науки, педагогіки та культури. Ще в античні часи Аристотель наголошував на необхідності виховання молодого покоління засобами мистецтва, зокрема через образотворче мистецтво, слово, музику, гармонію та ритм. Ця ідея не втратила своєї актуальності протягом століть і набула особливого значення в умовах сучасного суспільства.

Проблема комплексного навчання й виховання засобами мистецтва знайшла відображення у педагогічній творчості К. Стеценка, М. Леонтовича, М. Лисенка, Б. Яворського. У сучасній науці питання інтеграції мистецтв та їхнього впливу на формування особистості ґрунтовно досліджуються у працях Л. Масол, Г. Падалки, О. Рудницької, О. Щолокової, Б. Юсова та інших учених, які розглядають мистецтво як важливий чинник духовно-творчого розвитку особистості.

Визначаючи сутність взаємодії мистецтв, дослідники виходять насамперед із принципу цілісності людського організму та його життєдіяльності, а також із розуміння закономірностей функціонування різних органів чуття. Фізіологічною основою такої взаємодії є здатність центральної нервової системи до утворення асоціативних зв'язків, які забезпечують цілісне сприйняття навколишнього світу та художніх явищ.

Науковці наголошують, що важливу роль у процесі навчання відіграють внутрішньосистемні асоціації, які сприяють глибшому засвоєнню знань, формуванню особистісних якостей, вмінь і навичок, забезпечують їхню гнучкість та динамічність. Водночас вони позитивно впливають на розвиток творчих здібностей учнів, художнього сприйняття, уяви, асоціативного та художньо-образного мислення як основних структурних механізмів творчого потенціалу особистості [3].

Використання взаємодії мистецтв на уроках музичної літератури в мистецьких школах посідає особливе місце, оскільки сприяє розв'язанню важливих освітньо-виховних завдань. Такий підхід забезпечує набуття учнями художніх знань, поглиблює розуміння та емоційне переживання змісту музичних творів, активізує безпосередній емоційний відгук на мистецькі явища, розширює межі художньо-образних уявлень і асоціацій. Саме взаємодія різних видів мистецтва створює умови для цілісного художнього пізнання, що сприяє формуванню художнього світогляду, образного мислення, здатності до творчої інтерпретації мистецьких творів.

Художній образ є специфічною формою відображення дійсності в мистецтві. Він становить органічну єдність загального й індивідуального, об'єктивного та суб'єктивного, раціонального й емоційного. Повноцінне осягнення художнього образу відбувається тоді, коли суб'єкт художнього сприйняття прагне розкрити не лише загальний зміст і форму твору, а й зрозуміти своєрідність авторського задуму, проникнути в глибинні смислові пласти художнього тексту та вступити у своєрідний діалог з його творцем.

Такий складний процес художнього пізнання передбачає активізацію різноманітних знань, умінь, асоціативних зв'язків та емоційного досвіду особистості. Саме вони забезпечують можливість глибокого проникнення у світ почуттів і переживань, втілених у мистецькому творі, сприяють їх особистісному переживанню й осмисленню. У зв'язку з цим, різні аспекти художнього пізнання мають розглядатися не ізольовано, а в тісному взаємозв'язку, як цілісна система, що забезпечує повноцінне розуміння художнього образу. Вони постають не як абстрактні чи позаісторичні схеми, а як змістовні складники художньої форми, нерозривно пов'язані з

її внутрішнім змістом і художньою виразністю [3].

Опанування та викладання такого рівня інтеграції знань і вмінь є складним педагогічним завданням, яке вимагає від викладача музично-теоретичних дисциплін високого рівня професійної підготовки. Зокрема, педагог повинен володіти ґрунтовними знаннями в галузі теорії та аналізу музичних творів, розуміти особливості інтерпретації художніх образів у різних стилях і жанрах, а також орієнтуватися у специфічній художній мові інших видів мистецтва. Важливого значення набуває здатність викладача розкривати зміст художнього образу, сприяти поглибленню процесів художнього сприйняття, осмислення та інтерпретації мистецьких творів.

Залучення різних видів мистецтва у їхній взаємодії до процесу художнього спілкування та їхнє доцільне використання на уроках музичної літератури, індивідуальних заняттях з музичного інструмента, вокалу й інших мистецьких дисциплін сприяє розвитку в учнів емоційної чутливості, образного мислення та здатності до глибокого художнього переживання. Такий підхід збагачує зміст мистецької освіти, активізує творчу діяльність учнів, забезпечує цілісне сприйняття художніх явищ, вдосконалюючи і підвищуючи ефективність процесу навчання.

Важливого значення на уроках музичної літератури набуває не лише ознайомлення учнів із біографічними відомостями про композитора чи висвітлення історичних обставин створення музичного твору, а й відтворення цілісної «художньої картини світу» певної культурно-історичної епохи [1]. Особливої уваги потребує розкриття спільного духовного підґрунтя, яке об'єднує різні види мистецтва, виявлення закономірностей розвитку художнього мислення та чинників, що визначають його характер.

Реалізація такого підходу можлива на засадах комплексності, міждисциплінарності та інтеграції різних видів художньої творчості. Важливим є створення культурно-мистецького контексту, у межах якого формується образний світ художнього твору, розкривається система естетичних і духовних цінностей певної епохи. Це сприяє формуванню в учнів художнього світогляду, цілісного уявлення про художню культуру, поглиблює розуміння взаємозв'язків між мистецькими явищами, забезпечує усвідомлення їхнього духовного змісту [2].

Взаємозв'язок між різними видами мистецтва здійснюється, як правило, на рівні окремих художніх творів, творчості митців, мистецьких шкіл, художніх напрямів і культурно-історичних епох. Художні паралелі встановлюються на основі асоціативних зв'язків за принципами

тотожності, суміжності (доповнення) та контрасту. Використання художніх аналогій у процесі пізнання та розуміння емоційно-образного змісту твору сприяє глибшому проникненню в його сутність, спонукає суб'єкта художнього спілкування до осмисленого й глибокого сприйняття-інтерпретації. Внаслідок цього активізується емоційно-чуттєва сфера особистості, забезпечується більш повне осягнення підтекстового смислу художнього образу, створюється можливість художнього перевтілення, ідентифікації, співпереживання.

Використання взаємодії мистецтв на уроках музичної літератури забезпечує:

- поглиблення та інтенсифікацію процесу художнього спілкування, надання пізнанню й оцінці твору особистісно значущого характеру;
- проникнення у внутрішню сутність художнього твору, осягнення його глибинного змісту та художньої концепції;
- розкриття авторського задуму та надзавдання твору;
- формування здатності до глибокого співпереживання, співчуття й діалогу з автором, розуміння його світогляду, ціннісних орієнтацій і художнього мислення;
- розвиток емоційної чутливості, образного мислення та творчої уяви учнів.
- формування емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва, активізацію творчого потенціалу учнів.

Використання взаємодії мистецтв у процесі художнього пізнання дає змогу включити різновиди мистецтва в когнітивно-аналітичну, емоційно-емпатійну, творчо-перетворювальну діяльність, що забезпечує активізацію всіх сфер самовираження особистості учня, сприяє розвитку художнього мислення, емоційної чутливості, творчої активності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання). К.: Освіта України, 2018. 274 с.
2. Рудницька, О. П. (2005). Педагогіка загальна та мистецька: навч. посібник. Тернопіль. 360 с.
3. Стратан-Артишкова Т.Б. Взаємодія різних видів мистецтва у формуванні художнього світогляду майбутнього вчителя. Наукові записки. Випуск 166. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2019. С. 37–40.

КОВТУН Діана,
здобувачка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво)

Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна

Науковий керівник – ДОРОШЕНКО Тетяна,
докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри мистецьких дисциплін

Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,
заслужений працівник освіти України
м. Чернігів, Україна

СИНТЕЗ МУЗИКИ ТА РУХУ У ФОРМУВАННІ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Актуальність теми дослідження зумовлена зростанням уваги сучасної освіти до розвитку творчого потенціалу особистості та впровадження інтегрованих підходів в освітній процес. В умовах реформування освіти та реалізації компетентнісного підходу особливого значення набуває пошук ефективних засобів розвитку емоційної чутливості, креативності та здатності учнів до самовираження. Поєднання музики та руху створює сприятливі умови для комплексного художньо-естетичного розвитку молодших школярів, активізує їхню пізнавальну діяльність і сприяє формуванню творчої особистості.

Сучасна початкова освіта дедалі більше орієнтується не лише на передачу знань, а й на розвиток особистості дитини, її творчого потенціалу, емоційної чутливості та здатності до самовираження. У цьому контексті особливого значення набувають інтегровані форми навчання, серед яких важливе місце займає синтез музики та руху. Поєднання музичного мистецтва з руховою активністю створює умови для гармонійного розвитку молодших школярів, адже дитина сприймає світ цілісно – через звук, емоцію, образ і дію одночасно.

Проблема взаємозв'язку музики та руху має глибоке теоретичне підґрунтя у педагогіці та психології. Дослідники наголошують, що музична діяльність у молодшому шкільному віці є не лише засобом формування музичних здібностей, а й важливим чинником розвитку уяви, емоційного інтелекту, творчого мислення та комунікативних навичок [1]. Рух, у свою чергу, виступає природною формою самовираження дитини та допомагає глибше усвідомлювати художній зміст музичного твору.

Синтез музики та руху передбачає органічне поєднання слухового, емоційного та моторного досвіду учнів. У процесі такої діяльності музика перестає бути лише об'єктом слухання, а перетворюється на основу для створення рухового образу. Діти не просто повторюють запропоновані рухи, а вчаться передавати характер музики через пластику, жести, зміну темпу, ритму та просторової організації власних дій [2]. Такий підхід дозволяє зробити процес сприймання музики більш активним і наближеним до особистого досвіду дитини, адже учні починають не лише аналізувати звучання, а й самостійно знаходити способи його художнього вираження.

Особливого значення цей підхід набуває саме у молодшому шкільному віці. У цей період у дитини активно розвивається образне мислення, емоційна сфера та потреба у творчій діяльності. Поєднання музики та руху сприяє формуванню цілісного художнього сприйняття, оскільки дозволяє залучити різні канали пізнання. Дитина не лише чує музичний твір, а й проживає його тілесно, що підсилює емоційний відгук і сприяє глибшому засвоєнню художнього змісту [3]. Крім того, така взаємодія сприяє підвищенню зацікавленості учнів мистецькою діяльністю та формує більш стійке емоційне ставлення до навчання.

Одним із важливих результатів використання синтезу музики та руху є розвиток творчої особистості. Творчість у молодшому шкільному віці проявляється не лише у створенні нового продукту, а насамперед у здатності дитини висловлювати власне бачення, фантазувати, імпровізувати та шукати індивідуальні способи виконання завдань. Саме музично-рухова діяльність створює сприятливі умови для такої активності, оскільки не передбачає єдино правильного способу виконання та відкриває простір для особистісної інтерпретації [4]. У результаті учні поступово набувають упевненості у власних творчих можливостях і вчаться самостійно приймати художні рішення.

На уроках мистецтва синтез музики та руху може реалізовуватися через різні форми роботи: музично-ритмічні вправи, пластичне інтонування, музично-рухові імпровізації, інсценізація музичних творів, елементи танцю, творчі ігри та колективні композиції. Такі види діяльності сприяють розвитку відчуття ритму, координації рухів, уваги, пам'яті та здатності до співпраці з іншими учнями [2]. Доцільність використання різних форм роботи полягає також у тому, що вони дозволяють враховувати індивідуальні особливості дітей та підтримувати їхню активну участь у навчальному процесі.

Окремої уваги заслуговує емоційний аспект музично-рухової діяльності. Молодші школярі часто ще не володіють достатнім словниковим запасом для точного опису власних переживань, тому рух

стає додатковим способом вираження внутрішнього стану. Передаючи через рух настрій музичного твору, діти поступово навчаються розпізнавати власні емоції та розуміти емоційні стани інших людей. Це позитивно впливає на розвиток емоційної культури та соціальної взаємодії [1]. Таким чином, музично-рухова діяльність виконує не лише мистецьку, а й важливу виховну функцію, сприяючи гармонійному розвитку особистості.

Важливим є і те, що інтеграція музики та руху відповідає сучасним принципам компетентнісного навчання, закладеним у концепції Нової української школи. Освітній процес дедалі більше орієнтується на діяльнісний підхід, у якому учень виступає активним учасником навчання, а не пасивним споживачем інформації. Саме музично-рухова діяльність дозволяє поєднати художнє пізнання з особистісним досвідом дитини та створити умови для розвитку її творчої самостійності [5]. З огляду на це, використання синтезу музики та руху можна розглядати як ефективний засіб оновлення мистецької освіти відповідно до сучасних освітніх потреб.

Таким чином, синтез музики та руху є ефективним засобом формування творчої особистості молодших школярів. Завдяки інтеграції різних видів діяльності створюються умови для комплексного розвитку дитини – емоційного, інтелектуального, художнього та соціального. Використання музично-рухових методик у початковій школі сприяє розкриттю творчого потенціалу учнів, розвитку здатності до самовираження та формуванню стійкого інтересу до мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.
2. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі : посіб. для вчителів. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. 256 с.
3. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ : Освіта України, 2010. 274 с.
4. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навч. посіб. Київ : ТОВ «Інтерпроф», 2002. 270 с.
5. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 17.06.2026).

САВЧУКОВА Інна,

*здобувачка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
Бердянського державного педагогічного університету
м. Запоріжжя, Україна*

Науковий керівник – ГРИГОР'ЄВА Вікторія,

*кандидатка педагогічних наук, доцентка
Бердянського державного педагогічного університету
м. Запоріжжя, Україна*

ТЕАТРАЛІЗОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сьогодні основою розвитку початкової школи є орієнтація на загальнолюдські цінності, духовне відродження та знайомство з надбанням світової та української культури, що мотивує молодь свідомо сприймати культуру в усій її багатогранності та різноманітності як невід'ємну частину їхньої повсякденної життєдіяльності.

Європейський Парламент та Рада ЄС визначають культурну компетентність як одну з ключових компетенцій для навчання протягом усього життя, що є запорукою успішної життєдіяльності людини в сучасному світі. В Концепції Нової української школи (НУШ) культурну компетентність включено до переліку пріоритетних, що мають бути сформовані під час навчання, починаючи з початкової школи [3]. У державних освітніх документах України: Законах України: «Про освіту» (2017 р.), «Про загальну середню освіту», державних стандартах початкової та основної загальної освіти зазначено на важливості формування культурної компетентності учнів, до складу якої входить і музична культура.

Формування культурної компетентності висвітлено в працях В. Білицької, Д. Бойчука, Н. Бондаренко, І. Варнавської, О. Ліскович, О. Черемісін та інших.

Науковці І. Варнавська та О. Черемісін поняття «культурна компетентність» визначають як інтегральну особистісну якість, яка проявляється у здатності до різноманітної творчої діяльності в різних сферах життя та орієнтує людину на успішну самостійну життєдіяльність [1, с. 64].

Невід'ємною складовою та специфічним проявом загальної культурної компетентності учня є музична культура особистості. Взаємозв'язок між ними реалізується через систему «духовна – естетична

– художня – музична культура особистості», де кожен наступний рівень підпорядковується попередньому та зберігає його ознаки [2, с. 114].

Формування музичної культури дитини є одним із найбільш складних завдань сучасної музичної освіти. О. Лобова представляє цей процес як «частину загального процесу духовного розвитку людини, кероване соціально-педагогічне явище, сутність якого полягає в поступовому, безперервному, динамічному розвитку музичних і загальних здібностей і якостей особистості» [2, с. 112].

За визначенням О. Лобової, музична культура школяра – це «складне інтегративне особистісне утворення, що виникає як поєднання музичних освіченості-розвитку-виховання та є необхідною складовою різнобічного розвитку та гармонійного виховання дитини» [2, с. 114-115].

Одним із засобів формування музичної культури є мистецтво, оскільки воно акумулює в собі естетичні погляди, моральні ідеали та історичний досвід людства. Особливий потенціал мають уроки інтегрованого курсу «Мистецтво», які завдяки поєднанню різних видів мистецтв (музики, живопису, театру, кіно) створюють багатовимірну художню картину світу.

Уроки інтегрованого курсу «Мистецтво» виступають не лише засобом передачі знань, а й інструментом формування індивідуального соціально-художнього досвіду особистості. Ці уроки сприяють «зануренню» учнів в глибинні світи минулих епох та інших народів, дозволяючи через художні образи пізнати культуру пращурів, їхні релігійні вірування та етичні ідеали.

Освітній процес стимулює трансформацію учня з об'єкта навчання у суб'єкт культури, який не лише споживає мистецькі надбання, а й здатен до самостійної творчої діяльності.

Найбільш ефективною у «зануренні» в різні історичні епохи і культури та проявах самостійної творчої діяльності є театралізована діяльність учнів на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво».

Театралізована діяльність (англ. *theatricalised activity*) – цілеспрямована активність суб'єкта, основою якої є різнобічне використання засобів театру [4].

Залучаючи учнів до театралізованої діяльності в початковій школі впливаємо на розвиток умінь здійснювати аналіз-інтерпретацію художньо-образного змісту музичних творів, на розуміння специфічної «художньої мови» мистецтва, що дозволяє їм сприймати музику як відображення історико-культурного контексту та суспільних трансформацій.

Уроки інтегрованого курсу «Мистецтво» можуть включати театралізовані елементи, де учні імітують звуки природи або рухи під музику. Це сприяє розвитку емоційної чутливості та допомагає учням сприймати музику не просто як набір звуків, а як безпосередній вираз почуттів та емоцій.

Театралізація літературних творів підштовхує учнів до самостійного пошуку засобів художньої виразності, необхідних для створення акторського або художнього образу. Це відбувається під час обговорення спочатку знайомих учням казок, а з дорослішанням обговорення сюжетів та образного змісту дитячих опер, музичних казок та інших синтетичних видів мистецтва.

Створення акторського або художнього образу має корекційно-розвивальний потенціал: учні вчаться працювати з різними фактурами і матеріалами (тканина, папір, природні матеріали), що стимулює дрібну моторику та тактильне сприйняття; обираючи той чи інший елемент одягу, учні транслюють емоційні стани, що сприяє глибшому розкриттю образу; спільне виготовлення реквізиту в мінігрупах допомагає подолати комунікативні бар'єри та активізує навички соціальної взаємодії в умовах творчого пошуку.

Залучення учнів молодшого шкільного віку до театралізованої діяльності сприяє набуттю особистого акторського досвіду, вмінню імпровізації. Театралізована діяльність впливає не лише на розширення світогляду учнів в музичній сфері, поглибленню знань про історичні епохи й культуру минулих часів, а й сприяє комплексному розвитку особистості: учні набувають новий досвід, який розвиває емоційний інтелект; розширюють творче мислення; лідерські якості (здатність до управління колективом) та ініціативність; навички плідної міжособистісної взаємодії та співпраці.

Театралізовані «дійства» перетворюють музичне навчання на майданчик для «культурного діалогу», де учні імпровізують, створюючи різноманітні образи, що виховує толерантність, відкритість та здатність до конструктивної взаємодії в полікультурному просторі.

Таким чином, формування музичної культури молодших школярів є пріоритетним завданням сучасної освіти, де культура виступає фундаментом духовного розвитку особистості. Найбільш ефективним інструментом реалізації цього завдання є театралізована діяльність на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво», яка об'єднуючи різні видів художньої творчості забезпечує глибоке «занурення» учнів в історико-

культурний контекст. Залучення здобувачів освіти до створення сценічних образів та імпровізації сприяє не лише розкриттю їх емоційного стану й творчого мислення, а й сприяє розвитку соціальної взаємодії, прояву лідерських якостей та навичок роботи в команді в полікультурному середовищі. Театралізація трансформує освітній процес у простір активного самовираження, де учень перетворюється на свідомого суб'єкта культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Варнавська І., Черемісін О. (2021). Структурна характеристика культурної компетентності. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота». № 1 (48). С. 64–68.
2. Лобова О. (2016). Генеза поняття «музична культура особистості» в контексті загальної музичної освіти. Естетика і етика педагогічної дії. В. 13. С. 105–117. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/eepd_2016_13_11
3. Нова українська школа: порадник для вчителя (2017) / під заг. ред. Бібік Н.М. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди». 206 с.
4. Українська електронна енциклопедія освіти. URL : <https://eduglos.iitta.gov.ua/index.php/>

ЧЕРЕЗОВА Анастасія,
*здобувачка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Психологія»
Бердянського державного педагогічного університету
м. Запоріжжя, Україна*
Науковий керівник – СЕРДЮК Наталія,
*кандидатка психологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри психології
Бердянського державного педагогічного університету
м. Запоріжжя, Україна*

МАНІПУЛЯЦІЇ МУЗИЧНИМ СУПРОВОДОМ ЯК ІНСТРУМЕНТ КЕРУВАННЯ ПОВЕДІНКОЮ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Стрімка цифровізація інформаційного простору та інтеграція аудіовізуальних технологій у всі сфери життєдіяльності людини актуалізують проблему прихованого психологічного впливу на масову та

індивідуальну свідомість. Музика, як потужний інструмент впливу на людину, дедалі частіше трансформується з естетичного об'єкта на високотехнологічний інструмент маніпуляцій. Розуміння психофізіологічних механізмів аудіовпливу в маркетингу, політичних технологіях та медіапросторі є ключовим для формування медіаграмотності та збереження ментального здоров'я населення.

Механізм маніпулятивного впливу музики базується на особливостях анатомії людського сприйняття. Слуховий аналізатор реагує на звукові коливання швидше, ніж зоровий, а нервові імпульси від органу слуху миттєво досягають підкіркових структур мозку, відповідальних за емоційні реакції. Окрім того, звук часто виступає потужним тригером емоційних реакцій і спогадів, що відрізняє його від раціональнішого зорового сприйняття. Це створює умови для сугестивного (навіюваного) ефекту, коли людина не здатна раціонально заблокувати емоційну реакцію на подразник [1; 3].

Музичний супровід виконує дві основні маніпулятивні функції на рівні індивіда: *зміна когнітивного навантаження* – монотонний або специфічно структурований звуковий фон здатний гальмувати процеси критичного мислення та «переводити» мозок у стан легкого трансу; *емоційне якорство (анкоринг)* – штучне поєднання певного емоційного стану (радості, тривоги, ностальгії), викликаного музикою, з конкретним об'єктом. З погляду нейробіології та когнітивної психології, ці дві функції діють як ідеальний інструмент подолання психологічного захисту.

У політичній та медіа-сфері музичний супровід виконує роль каталізатора ідеологічного зараження та засобу викривлення об'єктивного сприйняття візуального контенту. Під час проведення масових заходів, мітингів або створення пропагандистських відеороликів звукове оформлення ретельно прораховується з метою редукції раціонального аналізу подій аудиторією.

Особливого значення набуває музичний супровід під час дистанційного сприйняття інформації у мережевих мас-медіа. Короткі відеоформи (наприклад, у TikTok чи Instagram Reels) використовують тренди-аудіодоріжки як алгоритмічні та психологічні тригери, які утримують увагу користувача та змушують його некритично споживати музичний контент. Отже, використання цілеспрямованого аудіовпливу в контрольованих умовах дозволяє корегувати психоемоційний стан людини без її усвідомленої згоди, що в контексті масових комунікацій перетворює музику на інструмент прихованого примусу [2].

Захист індивідуальної свідомості від деструктивного та маніпулятивного звукового впливу потребує розвитку навичок акустичної гігієни та критичного медіаспоживання. Оскільки сучасна людина перебуває в стані хронічного шумового та аудіального навантаження, протидія сугестивним технологіям має включати комплекс свідомих дій на наступних рівнях:

- інтелектуальний захист: розвиток критичного мислення, поділ фактів та емоцій, перевірка джерел, пошук логічних помилок;

- психологічний захист: уповільнення реакції, відстеження тригерів, усунення дефіциту часу;

- психофізіологічний захист: зміна фокусу уваги, дихальні техніки, гігієна відпочинку;

- комунікативний захист: прямі запитання, техніка «заїждженої платівки», свідомий розрив контакту, акустична автономізація.

Висновок. Маніпуляція за допомогою музики та звукових технологій є один із найефективніших прихованих способів керування людською поведінкою. Інтеграція психоакустичних знань із цифровими технологіями дозволяє маніпуляторам створювати високоефективні системи впливу в інтересах бізнесу, політики та медіа. Наукове вивчення цих механізмів підкреслює необхідність включення знань про акустичні маніпуляції до програм з медіаграмотності для захисту громадян в умовах гібридних інформаційних впливів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондарець Н. Л., Носенко О. В. Психологія сприйняття звуку. *Наукові перспективи*. № 2(68). 2026. С. 1552-1563. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-2\(68\)-1552-1563](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-2(68)-1552-1563)

2. Закалик Г. М., Шувар Н. М., Коропатов С. О. Психологічний вплив медіа-засобів на емоційну сферу молоді в умовах сьогодення. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 2. 2023. С. 173-178. <https://doi.org/10.32850/sulj.2023.2.28>

3. Корнієнко В. В., Колодка К. А. Індивідуально-психологічні особливості навіюваності в умовах інформаційної пропаганди. *Молодий вчений*. № 2(78). 2020. С. 80-83. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-2-78-18>

ЧУПАК Таміла,
*заступниця директора Кам'янського державного
історико-культурного заповідника з наукової роботи
смт Кам'янка, Черкаська обл.*

МУЗЕЙ ЯК ПРОСТІР ДЛЯ ТВОРЧИХ ЗУСТРІЧЕЙ І МИСТЕЦЬКОГО ДІАЛОГУ

Сучасний музей, який традиційно є місцем збереження, дослідження та популяризації культурної спадщини, давно переріс у відкритий простір спілкування, творчості та взаємодії. Поряд зі своїми традиційними функціями він став осередком культурного життя, де народжуються нові творчі ідеї, відбуваються мистецькі зустрічі та формується активне культурне середовище. Взаємодія різних видів мистецтва в одному просторі сприяє мистецькому діалогу, формує емоційний досвід, розвиває естетичне сприйняття, творче мислення та потребу в культурному самовираженні. «Музеї – це місця, де відвідувач переживає неповторний естетичний досвід, здобуває наснагу, пізнає нове [1, 17].

Діяльність Кам'янського державного історико-культурного заповідника демонструє, що музейний простір може стати творчою платформою для представників різних мистецьких напрямів і різних поколінь. Важливо, що мистецькі заходи не існують окремо від музейної експозиції, а продовжують її, розкриваючи історію та культурну спадщину через сучасні форми комунікації.

У музеї регулярно проводяться художні виставки, літературно-музичні вечори, презентації книжок, творчі зустрічі з письменниками, музикантами, майстрами декоративного мистецтва, науковцями та краєзнавцями. Кожен із цих заходів стає майданчиком для безпосереднього спілкування, обміну думками, творчими ідеями та професійним досвідом. Відвідувачі не лише слухають або спостерігають, а стають активними учасниками творчого діалогу.

Важливе місце у формуванні такого середовища займає робота з дітьми та молоддю. «Музеї мають величезний культурний потенціал, який дає можливість вирішувати завдання естетичного виховання й освіти школярів та студентів, формування особистості, розвитку її творчих здібностей, дозволяє брати активну участь у процесі гуманізації та гуманітаризації освітньої сфери» [1, 171].

Одним із найуспішніших проєктів музею є літня літературно-мистецька школа для обдарованих дітей. Вона об'єднує юних літераторів, художників та музикантів. Це не виснажливе щоденне навчання, а творче

спілкування по суботах у формі пікніків. Упродовж 6-7 зустрічей професійні митці проводять творчі майстер-класи, знайомлять дітей із власним творчим шляхом, розповідають про особливості літературної, музичної чи художньої праці, допомагають розкрити творчий потенціал кожного учасника. А обдаровані діти демонструють власну творчість, обмінюються ідеями, творять в одному мистецькому середовищі.

Цінність такого формату полягає в тому, що діти не лише спостерігають за мистецтвом, а стають його безпосередніми учасниками. Особисте спілкування з митцями, спільна творча діяльність, можливість почути професійні поради та представити власні роботи формують мотивацію до творчості, розвивають уяву, естетичний смак, та впевненість у власних здібностях.

Літературно-мистецька літня школа продовжує діяльність дитячої літературної студії, яка функціонує при заповіднику з 2016 року. Вона створює умови для регулярного творчого спілкування дітей, розвитку письменницьких здібностей, знайомства із сучасною українською літературою та культурною спадщиною рідного краю. Завдяки цьому музей стає не лише місцем проведення окремих заходів, а постійним творчим середовищем, у якому формується нове покоління читачів, авторів і поціновувачів мистецтва.

До того ж музей є майданчиком для проведення літературно-музичних вечорів, де діти безпосередньо можуть продемонструвати власну творчість. В 2025-2026 роках були підготовлені такі заходи, як «На шлях я вийшла ранньою весною» до 155-річчя Лесі Українки, «Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову. Ліна Костенко» до Дня рідної мови, урочистості з нагоди 10-річчя літературної студії, презентація першої книги літстудії «Брость» та вручення Всеукраїнської літературної премії імені Данила Кононенка. Літстудійці звикають до ролі ведучих, опановують художнє читання, декламуючи не лише власні поезії, а й твори відомих письменників, беруть участь у створенні сценаріїв.

Особливо відвідувачам подобаються літературно-музичні композиції, в яких художнє читання поєднується з музикою, акторською грою та моментами театралізації. Створення таких театралізованих вистав через творче освоєння музейного простору, не лише привертають увагу відвідувачів, а й дарують виконавцям неоціненний досвід розвитку власних акторських здібностей.

У 2015 році заповідник започаткував літературно-мистецьке свято «Поетична осінь у Кам'янці», яке впродовж восьми років відбувалося в

День міста, у вересні. У рамках свята проходив літературний дитячий конкурс у вигляді поєдинків, активну участь в яких брали вихованці студії. Між собою змагалися як поети, так і прозаїки. Конкурсанти або їхні однокласники, які прийшли підтримати друзів, могли проявити себе у літературно-краєзнавчих вікторинах, а відомі письменники Черкащини, запрошені до складу журі, знайомили присутніх із власною творчістю. До того ж, під час свята відбувався ярмарок-продаж книг черкаських письменників. Всі зароблені кошти передавалися волонтерам. Вже з 2017 року міське літературно-мистецьке свято «Поетична осінь у Кам'янці» перетворилося на обласний захід. У конкурсі брали участь вихованці інших дитячих літстудій: з Черкас, Сміли, Звенигородки, Золотоноші тощо.

Після повномасштабного вторгнення росії в Україну «Поетичну осінь у Кам'янці» було поставлено на паузу, а в 2026 році вона відродилася, як «Кам'янська весна», в межах молодіжного фестивалю. Юні поети і прозаїки з Черкас, Сміли, Гельмязева і Кам'янки знову змагалися між собою.

Захід відродився дещо в іншій формі, але конкурс і надалі мотивує учасників розвивати творче мислення, грамотність, та навички самовираження. Участь у таких проєктах спонукає дитину структурувати свої думки, розширювати словниковий запас і вчитися долати страх публічних виступів та оцінок.

Ефективним інструментом для формування духовності, творчих здібностей, естетичного виховання є музейні виставки. Мистецтво нерідко піднімає питання, які стосуються глибоких аспектів – війни, миру, життя, смерті, кохання, страждання, пошуків людиною сенсу. Різноманітні тематичні виставки стимулюють внутрішні пошуки, спонукають людину до самопізнання та розуміння свого місця у світі.

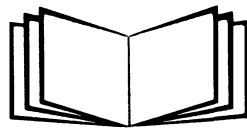
В межах молодіжного фестивалю в картинній галереї Кам'янського заповідника відкрилась виставка молодих кам'янських художників «KamArt». Це особливо важлива подія для молодих митців, потужний інструмент професійного становлення, розкриття творчого потенціалу, можливість познайомити інших людей з власною творчістю. 17 молодих художників представили свої роботи на виставці. Вона стала не просто мистецькою подією, а справжнім простором молодіжного самовираження. У роботах – весна, переживання, мрії, внутрішні пошуки, любов до рідного краю та бажання творити навіть у непрості часи.

Важливим принципом діяльності музею є формування цілісного культурного простору. Експозиція, історична атмосфера будівлі, тематичні екскурсії, різноманітні заходи та освітні проекти взаємодіють між собою як складові єдиної концепції.

Таким чином, сучасний музей постає не лише хранителем пам'яток, а простором творчих зустрічей і мистецького діалогу. Саме у взаємодії музейної експозиції, живого спілкування з митцями, культурно-освітніх проєктів і творчих практик формується середовище, яке сприяє духовному розвитку особистості, підтримує культурні ініціативи та відкриває нові можливості для міжпоколіннього і міжмистецького діалогу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Музейна педагогіка в науковій освіті: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 25 листопада 2021 рік / за наук. ред. О.С. Долгого. – Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 2021. – Ч. 1. – 304 с.

РОЗДІЛ V ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

ВЄНЦЕВА Надія,
*докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри педагогіки
Бердянського державного педагогічного університету
м. Запоріжжя, Україна*

РОЗВИТОК МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (1917–1920 РР.)

Актуальність. Період Української революції 1917–1920 рр. став одним із найскладніших і водночас найважливіших етапів у процесі становлення української державності, національної культури та освіти. Попри політичну нестабільність, військові конфлікти та економічні труднощі, саме в цей час активізувалися процеси національно-культурного відродження, важливою складовою якого був розвиток мистецької освіти. Освіта розглядалася не лише як засіб підготовки фахівців, а й як інструмент формування національної свідомості, духовності та культурної ідентичності українського народу [1; 5].

Актуальність теми зумовлена необхідністю осмислення історичного досвіду становлення мистецької освіти в умовах криз та суспільних трансформацій. У сучасних реаліях існування української освіти й необхідності посилення ідей національної культури особливого значення набуває вивчення історичних передумов розвитку мистецьких закладів, творчих шкіл і культурно-освітніх ініціатив доби Української революції [2].

Метою дослідження є аналіз особливостей розвитку мистецької освіти в Україні в період Української революції 1917–1920 рр., визначення основних тенденцій, досягнень і проблем її становлення.

Основні положення. Українська революція відкрила нові можливості для розвитку національної освіти та культури. Після тривалого періоду

русифікації українська інтелігенція прагнула створити власну систему освіти, засновану на українській мові, культурі та мистецьких традиціях. У цей період активно формувалися нові культурно-освітні інституції, відкривалися мистецькі школи, театри, музеї, бібліотеки, художні студії та консерваторії [3; 5].

Одним із ключових напрямів реформування освіти стала українізація освітнього процесу. Центральна Рада приділяла значну увагу розвитку національної школи, у тому числі мистецької. У 1917 р. було створено Генеральний секретаріат освіти, який очолив відомий педагог і громадський діяч Іван Стешенко. Саме за його ініціативи розпочалося активне впровадження української мови в освітній процес та підтримка культурно-мистецьких установ [1].

Особливе значення для розвитку мистецької освіти мало відкриття у 1917 р. Української академії мистецтв у Києві. Це був перший вищий художній навчальний заклад в Україні, який став осередком формування національної мистецької школи [6]. До викладацького складу академії увійшли видатні українські митці: Георгій Нарбут, Михайло Бойчук, Федір Кричевський, Олександр Мурашко та інші. Їхня діяльність сприяла формуванню нових підходів до художньої освіти, поєднанню європейських мистецьких тенденцій із національними традиціями [4; 6].

Важливу роль у розвитку мистецької освіти відіграла діяльність Української академії мистецтв як центру не лише навчальної, а й науково-дослідної та культурно-просвітницької роботи. Викладачі академії прагнули створити власну українську художню школу, яка б відображала національну самобутність і водночас відповідала світовим мистецьким тенденціям. Особливої популярності набув напрям «бойчукізму», започаткований Михайлом Бойчуком, який поєднував традиції візантійського мистецтва, українського іконопису та модерністські пошуки [4].

Паралельно з розвитком образотворчого мистецтва активізувалося становлення музичної освіти. У цей період значного розвитку набули музичні школи, хорові колективи та консерваторії. Важливим центром музичної освіти залишалася Київська консерваторія, де працювали відомі композитори та педагоги [2]. Особливу роль у розвитку української музичної культури відіграли Микола Леонтович, Кирило Стеценко, Олександр Кошиць. Вони сприяли популяризації української народної музики, розвитку хорового мистецтва та музично-педагогічної освіти [5].

Одним із важливих напрямів розвитку мистецької освіти стало театральне мистецтво. Український театр у добу революції перетворився на важливий засіб формування національної свідомості [5]. У 1918 р. було створено Державний драматичний театр, а також «Молодий театр» під

керівництвом Леся Курбаса. Його діяльність мала значний вплив на розвиток театральної педагогіки та підготовку нової генерації українських акторів і режисерів [2].

Леся Курбас запроваджував новаторські методи сценічної підготовки, орієнтовані на розвиток творчої особистості актора. Театральна освіта почала поєднувати традиційні підходи з модерними європейськими мистецькими практиками. Саме в цей період театр став не лише формою мистецтва, а й важливим освітнім та ідеологічним інструментом [4].

Розвиток мистецької освіти супроводжувався активною діяльністю культурно-просвітницьких організацій. Значний внесок у поширення мистецьких знань зробили товариства «Просвіта», народні університети, культурні клуби та мистецькі гуртки. Вони організовували лекції, виставки, концерти, театральні вистави, сприяли популяризації української культури серед населення [1; 5].

Водночас процес становлення мистецької освіти відбувався в надзвичайно складних умовах. Часті зміни влади, військові дії, нестача фінансування та матеріальних ресурсів негативно впливали на діяльність навчальних закладів. Багато освітніх і культурних установ функціонували нестабільно або були змушені припинити роботу [3]. Проте навіть у таких умовах українська інтелігенція продовжувала активно працювати над розвитком національної культури та мистецької освіти [1].

Слід зазначити, що мистецька освіта періоду Української революції мала виразний національний характер. Її основною метою було виховання творчої особистості, здатної усвідомлювати власну культурну ідентичність і розвивати українське мистецтво. Саме тому в навчальних програмах значна увага приділялася вивченню українського фольклору, народного мистецтва, традиційної музики та історії культури [2; 5].

Важливою особливістю мистецької освіти цього періоду стало поєднання національних традицій із європейськими мистецькими тенденціями. Українські митці й педагоги прагнули інтегрувати українське мистецтво у світовий культурний простір, водночас зберігаючи його самобутність. Це сприяло формуванню нової мистецької парадигми, яка стала основою подальшого розвитку української культури у ХХ столітті [4; 6].

Висновки. Отже, період Української революції 1917–1920 рр. став важливим етапом становлення та розвитку мистецької освіти в Україні. Попри складні політичні та соціально-економічні умови, саме в цей час було закладено основи національної системи мистецької освіти, створено перші українські мистецькі інституції, започатковано українізацію освітнього процесу та активний розвиток культурно-мистецького життя [1; 6].

Відкриття Української академії мистецтв, розвиток музичної та театральної освіти, діяльність видатних українських митців і педагогів сприяли формуванню нової національної мистецької школи. Мистецька освіта стала важливим чинником культурного відродження та національного самоусвідомлення українського суспільства [4; 5].

Досвід розвитку мистецької освіти в добу Української революції має важливе значення і для сучасності, оскільки демонструє роль культури й освіти в складних суспільно-політичних умовах та показує важливість та необхідність збереження національної ідентичності та духовного розвитку суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верига В. Визвольні змагання в Україні 1914–1923 рр. Львів : Інститут українознавства, 1998. 523 с.
2. Єфремова Л. Історія української культури. Київ : Либідь, 2011. 368 с.
3. Касьянов Г. Україна 1917–1920 рр.: проблеми історії державотворення. Київ : Основи, 2002. 286 с.
4. Нариси з історії українського мистецтва ХХ століття / за ред. В. Сидоренка. Київ : Інтертехнологія, 2006. 544 с.
5. Українська культура: лекції / за ред. Д. Антоновича. Київ : Либідь, 1993. 592 с.
6. Чепелик В. Українська академія мистецтв: історія заснування та діяльності. Київ : Мистецтво, 2002. 214 с.

БАКУМ Вікторія,
*концертмейстерка кафедри теорії та методики
навчання мистецьких дисциплін
Бердянського державного педагогічного університету
м. Запоріжжя, Україна*

ВПЛИВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТА МИСТЕЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІКТОРА КОСЕНКА НА ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Віктор Косенко (1896–1938) – одна з найяскравіших постатей української музичної культури першої половини ХХ століття. Композитор, піаніст і педагог, він зробив вагомий внесок у розвиток національного музичного мистецтва та професійної музичної освіти. Його творчість вирізняється глибоким ліризмом, емоційною виразністю,

тонким поєднанням романтичних традицій із національними інтонаціями. Сьогодні постать Віктора Косенка залишається актуальною, адже його музична спадщина не лише має високу художню цінність, а й продовжує активно використовуватися у педагогічній та виконавській практиці.

У сучасному суспільстві особливої ваги набуває проблема формування духовно багатой, творчої особистості. Важливу роль у цьому процесі відіграє музичне мистецтво, яке впливає не лише на професійні навички музиканта, а й на його внутрішній світ, формуючи духовні та культурні цінності.

Педагогічна та мистецька спадщина Віктора Косенка є яскравим прикладом гармонійного поєднання професійної майстерності, художнього розвитку та духовного виховання. Його твори, створені для професійного й навчального репертуару, спрямовані не тільки на розвиток технічної майстерності виконавця, а й на виховання образного мислення, музичної культури та творчої індивідуальності.

Метою статті є дослідження впливу педагогічної та мистецької діяльності Віктора Косенка, визначення її ролі у формуванні духовно-творчої особистості, а також висвітлення виховного й художнього потенціалу спадщини композитора в контексті сучасної музичної освіти.

Віктор Косенко народився у Варшаві. З дитинства він виявляв задатки вундеркінда, займаючись у професорів Варшавської консерваторії. Віктор володів феноменальним слухом, самостійно підбирав мелодії на фортепіано з чотирьох років, а свій перший музичний твір створив у 12 років. Закінчивши Петербурзьку консерваторію (1918), Віктор Косенко повертається в Україну, де багато концертує, як чудовий піаніст-виконавець, широко пропагуючи українську, зарубіжну музику, а також твори його сучасників.

Віктор Степанович Косенко був не лише талановитим композитором і виконавцем, а й видатним педагогом. Ранній період творчості митця пов'язаний із Житомиром (1918–1929), де з 1918 року він викладав у Музичному технікумі та згодом став його директором. Другий період життєтворчості митця пов'язаний з Києвом (1929–1934), його роботою в Музично-драматичному інституті, заснованому Миколою Лисенком (з 1932- професор). У 1934–1937 роках композитор працював у Київській державній консерваторії.

Педагогічна діяльність Віктора Косенка ґрунтувалася на переконанні, що справжній музикант повинен бути не лише технічно підготовленим виконавцем, а й творчою, духовно розвиненою особистістю.

Основою педагогічних принципів Косенка було *єдність технічного та художнього розвитку*. Композитор вважав, що музикант повинен не лише володіти виконавською майстерністю, а й уміти глибоко відчувати зміст музики, розуміти художній образ і передавати його слухачеві.

Педагог приділяв значну увагу *розвитку музичного мислення*, свідомому ставленню до музичного тексту. Учні повинні були розуміти форму твору, логіку його розвитку, особливості гармонії та стилю композитора.

Важливою рисою педагогічної діяльності Косенка був *індивідуальний підхід до учня*. Косенко враховував здібності, характер і рівень підготовки кожного студента. Він прагнув розкрити індивідуальні творчі можливості своїх вихованців і допомогти їм знайти власний виконавський стиль.

Одним із принципів композитора було *виховання культури звуку*. Композитор навчав учнів працювати над співучістю мелодії, динамічними відтінками, фразуванням і тонким звуковим балансом.

Значну увагу Косенко приділяв *формуванню естетичного смаку*. Він прагнув виховати в молодих музикантів любов до високохудожньої музики, уміння розуміти її естетичну цінність та відчувати стильові особливості різних епох і композиторів.

Спогади сучасників свідчать про те, що Віктор Косенко був вимогливим викладачем, але водночас заняття відзначалися особливою доброзичливою атмосферою та високою духовною культурою. Це свідчить про *поєднання професійності та гуманізму*.

Віктор Косенко посідає важливе місце в історії української музики як представник ліричного романтизму. Його творчість поєднує традиції європейської романтичної музики з українською національною мелодикою. У творах композитора відчувається вплив творчості Ф. Шопена, М. Лисенка, С. Рахманінова, О. Скрибіна, однак музична мова Косенка залишається самобутньою та глибоко національною. Вона вирізняється співучою мелодикою, багатою гармонією, емоційною насиченістю та образністю.

Творчість Віктора Косенка відіграє важливу роль у формуванні творчої особистості музиканта. Його музика поєднує технічну складність із глибоким емоційним змістом, що сприяє всебічному розвитку виконавця.

Особливе місце у спадщині композитора займає фортепіанна музика. Він створив численні прелюдії, вальси, етюди, сонати, поеми, цикли дитячих п'єс, романси та камерно-інструментальні твори. Композитор

приділяв велику увагу камерному ансамблю. Значна частина творів композитора має педагогічне спрямування, проте навіть навчальні п'єси характеризуються високим художнім рівнем.

Під час роботи над творами композитора у музиканта розвиваються не лише виконавські навички, а й художнє мислення, емоційна чутливість та здатність до творчої інтерпретації. Значна увага приділяється культурі звуку, фразуванню, передачі настрою та створенню цілісного художнього образу.

У творчості раннього періоду відчуваються впливи Ф. Шопена, Ф. Ліста, М. Лисенка, Р. Вагнера, К. Дебюссі (переважно у вокальних творах). Його вокальна, камерна і симфонічна творчість наповнена романтичними інтонаціями слов'янської музики і народної пісні. Саме в ранній період творчості композитор багато уваги надає жанру сонати: в цей час створені його віолончельна, скрипкова та альтова сонати. Значну увагу він приділяє типово романтичному жанру поеми, створивши всі шість фортепіанних поем в ранній період життєтворчості (1915–1922 рр.).

У період формування зрілого стилю (київський період життєтворчості) він звернувся до написання масштабних творів – «Героїчна увертюра» (1932), Фортепіанний концерт (1937)), зокрема й до жанру симфонічної поеми, написавши в 1937 «Молдавську поему» для симфонічного оркестру. Його «Героїчна увертюра», яку композитор створив для симфонічного оркестру, увійшла до золотої скарбниці української музики.

«Немає нічого поверхового і надуманого», – написала про музику Віктора Степановича Юлія Будницька, талановита піаністка викладачка, яка в юні роки була близько знайома з композитором, першою виконала його Фортепіанний концерт з оркестром і довгі роки зверталася до його творчості у виконавській та педагогічній практиці. [1]

Одним із найвідоміших фортепіанних циклів композитора є «11 етюдів у формі старовинних танців», ор. 19, у якому поєднуються риси барокових жанрів і романтичної виразності. Косенко наслідує традиції романтичного піанізму М. Лисенка і надає етюдам яскравого забарвлення, насичує всю фактуру стильовими особливостями української музики. Через творчу фантазію, «переінтоновує, перелицьовує на українську манеру» форми старовинних західноєвропейських танців. Цикл для фортепіано включає в себе одинадцять етюдів різного характеру і настрою, яскраво контрастний за жанрами, проте об'єднаний єдиним ліричним, чутливим стилем композитора.

Цикл «24 дитячі п'єси» для фортепіано став справжньою хрестоматією для юних піаністів. Це музичний калейдоскоп сцен і переживань з дитячого життя. Так, програмні п'єси В. Косенка втілюють образи лялькових героїв, дитячих іграшок та забав. «24 дитячі п'єси» – посібник, написаний з педагогічною метою. Головною новацією є використання 24-х тональностей (паралельні мажори і мінори за квінтовым колом). Це передбачало отримання юними піаністами певних знань у галузі теорії музики і прилучало їх до користування всією біло-чорною клавіатурою. Робота над такими творами допомагає музикантові розвивати творчу уяву, музичну пам'ять, артистизм і здатність до емоційного переживання музики.

Композитор створив високохудожні твори, які поєднують романтичну виразність, національні традиції та педагогічну цінність. Саме тому твори композитора й сьогодні входять до репертуару учнів мистецьких шкіл, студентів музичних закладів та професійних виконавців.

«Вдумливий художник, видатний музикант, чудовий піаніст... свої піаністичні і педагогічні принципи втілював у власних творах», – згадував про В. Косенка його колега, знаний педагог-піаніст Євген Слівак [5].

Отже, педагогічна та мистецька діяльність Віктора Косенка стала фундаментальним етапом у становленні української професійної музичної школи. Його методика та творчість гармонійно поєднали європейську традицію з мелодикою українського фольклору, виховавши плеяду видатних музикантів.

Творчість Косенка сприяє формуванню духовно-творчої особистості музиканта, розвиває художнє мислення, емоційну чутливість, виконавську майстерність і музичний смак. Його педагогічні принципи, засновані на гармонійному поєднанні технічного та художнього розвитку, залишаються актуальними й у сучасній музичній освіті.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Будницька Ю. Л. Чудовий піаніст. В. С. Косенко у спогадах сучасників. упоряд. А. В. Косенко. Київ : Музична Україна, 1967. С. 154–156.
2. Кияновська Л. О. Українська музична культура. Львів : Тріада плюс, 2008.
3. Олійник О. С. Фортепіанна творчість Віктора Косенка та її педагогічне значення. Проблеми музичної освіти, 2018. № 2. С. 45–50.
4. Самойленко О. І. Психологія мистецтва і музична педагогіка. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2013.

5. Слівак Є. М. Видатний музикант. В. С. Косенко у спогадах сучасників. упоряд. А.В. Косенко. Київ : Музична Україна, 1967. С. 160–161.

КОНДРАТЕНКО Ірина,
*кандидатка мистецтвознавства,
доцентка кафедри мистецьких дисциплін
Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна*

ТВОРЧИСТЬ ТЕАТРУ ПІСНІ «ЗАБАВА» ЧЕРНІГІВСЬКОГО МІСЬКОГО ЦЕНТРУ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

Народний аматорський театр пісні «Забава» – це вокально-сценічний колектив, ім'я якого відоме в Україні та Європі. Він заснований Мариною Харчук у 2014 році при комунальному клубному закладі «Центр культури і мистецтв» Чернігівської міської ради. Уже понад десятиліття «Забава» об'єднує молодих талановитих виконавців, популяризує українську пісню і робить життя чернігівців яскравим та натхненним попри щоденні повітряні тривоги.

У складі колективу – діти і молодь різних вікових категорій (від найменших у молодшій групі до юнаків та дівчат). Слухачам відомі імена Ореста Макаренка, Володимира Падія, Олександри Харчук, Марини Ліпатнікової, Ксенії Колівошко, Антоніни Ульчич, Варвари Морської та багатьох інших [1]. Старші вихованці поєднують участь у колективі з навчанням у Чернігівському фаховому музичному коледжі імені Л.М. Ревуцького, що уособлює мистецьке зростання та спадкоємність виконавських традицій.

Для дорослих солістів участь у житті «Забави» є різновидом культурного волонтерства. Одна з таких артисток, Світлана Вертебна, – відома громадська діячка і підприємця, яка за допомоги продуктами харчування під час повномасштабного вторгнення удостоєна медалі «За оборону Чернігова» та премії «Жінка року – 2024». Разом з іншими музикантами вона виступала на центральній площі після завершення блокади міста. Серед її відомих робіт – пісні «Батьківщина» (автор – Тетяна Пльосіна), «Чернігів мій» (Станіслав Кочановський, аранжування

Яскравими сторінками творчої біографії «Забави» є численні перемоги у фестивалях і конкурсах виконавської майстерності. Солісти та ансамблі є лауреатами обласних, всеукраїнських і міжнародних фестивалів. Згаданий вище Орест Макаренко є фіналістом «Чорноморських ігор – 2018» та президентського конкурсу «Соловейко України» під патронатом Леоніда Кучми [2]. Талановитого юнака неодноразово запрошували виступати із видатними співаками України – Дмитром Монатиком, Світланою Тарабаровою, Олександром Пономарьовим, DZIDZIO, Тіною Кароль. Орест знімався в художніх фільмах, проєктах студії «Квартал 95», рекламі, а в 2019 році – у дев'ятирічному віці, – презентував сольну програму на сцені Чернігівського обласного філармонійного центру.

Виступи за кордоном є свідченням виняткового виконавського рівня й авторитету колективу. У 2018 році за сприяння Міністерства культури і спорту Греції та міжнародної спортивно-освітньої програми «Сучасні аргонавти» відбулася культурно-оздоровча поїздка до цієї країни. Також артисти «Забави» уже другий рік поспіль ставали переможцями французького огляду-конкурсу «Таланти України», який проводиться за підтримки асоціації *Liouba Lorr'Ukraine*, і виконували двогодинні різдвяні програми у містах Лотарінгії та Шампані (2018-2019, 2021-2022, 2023-2024 рр.) Цієї зими відбулася подорож до міст Вінсей, Туль, Голбей і Таон, про враження від якої розповідає керівниця колективу: «У них не прийнято вставати. Але ми завжди піднімаємо зали – вони нам аплодують стоячи» [4]. Серед дистанційних міжнародних проєктів зазначимо участь у звуковому флешмобі «Серця б'ються в синхроні» (Україна-Литва, 2023 р.), соціальному проєкті «Soul that unites» (Вільнюс, 2024-25 рр.), проєктах «Вдячні серця» до Дня української культури в Чехії (Градець-Кралове) та «Вишиванка-берегиня» в Іспанії (Барселона, обидва – 2024 р.)

Творчий підхід театру пісні «Забави» відрізняється від інших дитячо-юнацьких вокальних студій. Можна вважати, що це один із небагатьох колективів Чернігівщини, який має у своєму складі значну кількість учасників і не підпорядковується закладу освіти або релігійній установі. «Забави» працює у жанрі шоу-програми і виконує твори різних стилів та напрямів – академічний вокал (включаючи а *capella*), фольклор, перформанс. Кожен виступ є свого роду окремим міні-спектаклем з ансамблевими і сольними номерами, акторською грою, хореографією й тематичними костюмами, які виготовлені чернігівськими майстрами [5]. Основу репертуару складають аранжування українських естрадних пісень,

патріотичні композиції, авторські твори, а також колядки, які з особливим успіхом звучать за кордоном і стають справжньою сенсацією на шпальтах місцевої преси:

Свідченням високого професіоналізму, виконавської майстерності та значного внеску у збереження національної спадщини стало присвоєння театру пісні «Забава» почесного звання «Народний аматорський». Враховуючи те, що проекти колективу фінансуються батьками артистів, самою керівницею та частково благодійними організаціями, ми маємо відзначити його потужний культуротворчий потенціал та необхідність подальшого введення до наукового обігу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. ZABAVA: офіційний You-Tube канал. URL: https://www.youtube.com/@ZABAVA_Ukraine
2. Заліська Ю. 9-річний Орест Макаренко переміг на престижному конкурсі. URL: <https://cheline.com.ua/chelinetv/art-prostir/9-richnij-orest-makarenko-peremig-na-prestizhnomu-konkursi-video-168579>
3. Солодовник П. «Чернігів мій»: у місті розучують пісню до української Перемоги. URL: <https://cheline.com.ua/news/culture/chernigiv-mij-u-misti-rozuchuyut-pisnyu-do-ukrayinskoyi-peremogi-video-321998>
4. Співати, щоб жити: як чернігівська «Забава» підкорила Францію та готує особливий вечір вдома. URL: <https://newch.tv/strong-spivaty-shchob-zhyty-iak-chernihivska-zabava-pidkoryla-frantsiiu-ta-hotuie-osoblyvyu-vechir-vdoma-strong-100730/>
5. Щербина Н. Культурний фронт: чернігівський театр пісні «Забава» готує пісні до свята української Перемоги. URL: <https://cheline.com.ua/news/culture/kulturnij-front-chernigivskij-teatr-pisni-zabava-gotuye-pisni-do-svyata-ukrayinskoyi-peremogi-321964> (дата звернення: 25.05.2026).

СТРАТАН-АРТИШКОВА Тетяна,
*докторка педагогічних наук, професорка, професорка
кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін
Бердянського державного педагогічного університету
м. Запоріжжя, Україна*

ТВОРЧО-ПРОЄКТУВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ В СУЧАСНОМУ ДУХОВНО-МИСТЕЦЬКОМУ ПРОСТОРИ

Динамічні інтеграційні соціально-економічні процеси сучасності зумовлюють потребу суспільства у творчих особистостях, активних суб'єктах соціального середовища, здатних демонструвати високий рівень професійної культури, духовності, самостійності мислення, готовності до самовираження, самовдосконалення й саморозвитку.

Система освіти створюється для людини, функціонує та розвивається в її інтересах, спрямовуючись на всебічний розвиток особистості. Головною метою сучасної освіти є духовне становлення людини, гармонізація її взаємин із собою, іншими людьми та навколишнім світом. Тому одним із провідних завдань освіти є підтримка особистості, створення умов для її самореалізації, розвитку внутрішнього потенціалу та утвердження її як активного суб'єкта власної діяльності.

У зв'язку з цим, перед мистецькою освітою постає важливе завдання – підготовка фахівця, здатного забезпечувати високий рівень професійної діяльності, спрямовувати власний розвиток у русло гуманістичних цінностей, сприяти духовному вдосконаленню суспільства на основі загальнолюдських культурних надбань. Саме мистецтво дає людині можливість засвоювати духовний досвід людства та водночас створювати власні смисли й цінності. У цьому контексті духовність і творчість виступають взаємопов'язаними феноменами, які характеризують особистість як духовно-творчу цілісність.

Гуманістична парадигма сучасної мистецько-педагогічної освіти передбачає збагачення духовного світу особистості, формування емоційно-почуттєвої культури, художнього мислення, особистісних, комунікативних якостей через різні види художньо-творчої діяльності. Художня творчість залишається одним із найскладніших і найзагадковіших феноменів людської діяльності. Вона нерозривно пов'язана з індивідуальністю митця, його здатністю особливим чином сприймати навколишню дійсність, відкривати приховану сутність явищ,

осмислювати внутрішній світ людини, втілювати власні думки й переживання у художніх образах.

У процесі творчої діяльності людина самостверджується, розкриває свою неповторність, оригінальність і самобутність. Оскільки особистість є джерелом творчості, важливого значення набуває її самодіяльність, що виявляється у здатності створювати власний культурний простір, вибудовувати особистісну систему цінностей, здійснювати безперервний процес самореалізації.

Сутність художньо-творчої діяльності полягає не лише у відображенні дійсності, а й у розвитку творчих сил особистості, її здатності брати активну участь у пізнанні, осмисленні та перетворенні навколишнього світу, самого себе. У цьому контексті особливої значущості набуває творчо-проектувальна діяльність, зокрема, організація фестивалів-конкурсів, яка поєднує процес пізнання, проектування-творення, художньо-творчу комунікацію, практичну реалізацію мистецьких задумів, створює умови для розвитку творчого потенціалу особистості, формування її професійної компетентності, духовної культури, готовності до активної самореалізації в сучасному соціокультурному просторі.

Мистецькі конкурси-фестивалі мають важливе значення у підтримці творчої активності дітей та молоді, збереженні національних культурних традицій, утвердження української культурної ідентичності, популяризації національного мистецтва в умовах сучасних викликів. 27-29 березня 2026 року на базі Бердянського державного педагогічного університету було проведено VIII Міжнародний багатожанровий двотуровий конкурс-фестиваль «Співограй» в режимі онлайн. У конкурс-фестивалі взяли участь студенти мистецьких спеціальностей закладів вищої освіти, хореографічні та театральні колективи, учні загальноосвітніх шкіл, коледжів, дитячих музичних шкіл, шкіл мистецтв, дитячих юнацьких центрів, студій та гуртків дитячої та юнацької творчості.

У конкурс-фестивалі «Співограй» було представлено три номінації: музичне мистецтво, хореографічне мистецтво, театральне мистецтво. Учасники продемонстрували високий рівень сценічної культури, виконавської майстерності, креативність мистецько-творчих композицій, неповторність й оригінальність інтерпретацій художнього образу.

Проведення конкурсу-фестивалю «Співограй» сприяло популяризації

українського та світового мистецтва, забезпеченню художньо-творчої комунікації ВНЗ, ЗЗСО, спеціалізованих мистецьких закладів, творчих аматорських колективів, а головне – поєднало всіх учасників проєкту у спільному, єдиному художньо-творчому діалозі.

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

ІІІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«МИСТЕЦТВО БЕЗ КОРДОНІВ:
ТВОРЧІ ДІАЛОГИ»**

Підп. до друку 19.06.2026 р. Папір офсет.
Цифровий друк. Умовн. друк. арк. 9,63. Обл. вид. арк. 8,5.

*Віддруковано: ФОП Піскова М. А.
м. Кропивницький, вул. Тараса Карпи, 17–11.*

СВІДОЦТВО ПРО ДЕРЖАВНУ РЕЄСТРАЦІЮ
№ 24440000000027816 від 18.08.2016.